

ХУКУМАТИ ҶУМҲУРИИ ТОЧИКИСТОН

ҚАРОР

Дар бораи Барномаи миллии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025

Мутобиқи моддаи 11 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи дурнамоҳои давлатӣ, консепсияҳо, стратегияҳо ва барномаҳои рушди иҷтимиою иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон" Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор мекунад:

1. Барномаи миллии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 ва Нақшай амалигардонии Барномаи миллии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 тасдиқ карда шаванд (замимаҳои 1 ва 2).

2. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимиои аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар муҳлати се моҳ Нақшай мониторинг ва баҳодиҳии Барномаи миллии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025-ро таҳия ва тасдиқ намояд.

3. Вазорату идораҳои даҳлдор, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимиyaти давлатӣ ҷиҳати амалӣ намудани барномаи мазкур дар доираи маблағҳои ҳамасола пешбiniшудаи буҷети давлатӣ ва ҷалби сармояҳои шарикон оид ба рушд тадбирҳои зарурӣ андешида, хар нимсола ба Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимиои аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба корҳои анҷомдодашуда маълумот пешниҳод намоянд.

4. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимиои аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷараёни амалӣ намудани барномаи мазкур ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳар сол то 1 январ маълумот пешниҳод намояд.

Раиси

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон

Эмомалӣ Раҳмон

**аз 27 феврали соли 2021, № 49
ш. Душанбе**

Замимаи 1
ба қарори Ҳукумати
Ҷумҳурии Тоҷикистон
аз 27 феврали соли 2020,49

Барномаи миллии
ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2021-2025

1. МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

1. Барномаи миллии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 (минбаъд- Барнома) бо мақсади кам кардани сатҳи бемории сил ва таъсири он ба рушди умумии иҷтимоӣ ва иқтисодии кишвар ба роҳи таъмини дастрасии умумӣ ба ташхису табобати саривакӯтию босифати ҳама намудҳои бемории сил, аз ҷумла сили ниҳонӣ, ки имконияти паст кардани сатҳи беморшавӣ ва фавт, инчунин пешгирӣ намудани инкишофи минбаъдаи устуворӣ ба доруҳоро медиҳад, таҳия карда шудааст.

2. Дар доираи Барнома ҷунин вазифаҳо муайян карда шудаанд:

1) таъмин намудани дастрасии омма ба ташхиси саривакӯтӣ ва босифати ҳамаи намудҳои бемории сил бо аҳамияти маҳсус ба санчиши тамосҳо ва аҳолии хатари баланди осебпазиридошта;

2) таъмин намудани дастрасии умум ба табобати босифат ва мусоиди ҳамаи намудҳои бемории сил бо дастгирии мувофиқи беморон ба воситаи усулҳои ба бемор нигаронидашуда;

3) роҳандозии чораҳои мӯҷтамаъ ва самараноки пешгирии бемории сил байни мубталоёни бемории сил ва тамоми аҳолӣ, инчунин таъсиррасонӣ ба кам шудани сироятёбӣ аз бемории сил дар кишвар;

4) ташкили низом ва фароҳам овардани шароити мусоид барои амалигардонии барномаи самараноки мубориза бо бемории сил.

2. ТАҲЛИЛИ ВАЗӢЯТ

§ 1. Ҳолати эпидемиологии бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

3. Тибқи ҳисботи солонаи Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2019 аҳолии Тоҷикистон 9220100 нафар буда, гурӯҳи синнусолии ҷавонон нисбат ба дигар гурӯҳҳои синнусолӣ бартарӣ дорад. Гурӯҳи синнусолии 0 то 25-сола 51 фоизи шумораи умумии аҳолӣ ва гурӯҳи аз 65-сола боло 3,3 фоизро ташкил медиҳад. Қисми бештари аҳолӣ (73 фоиз) дар дехот зиндагӣ мекунанд.

4. Баъди пошхӯрии Иттиҳоди Шӯравӣ бемории сил аз сари нав ҷун

хатари асосии ба тандурустии чомеа таҳдидкунанда зухур ёфта, сатҳи бемории сил дар Тоҷикистон баланд бокӣ мемонад. Тоҷикистон яке аз 18 кишвари афзалиятноки Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ дар минтақаи Аврупо ба ҳисоб меравад, ки мубориза бо бемории сил бояд пурзӯр гардад. Тибқи маълумоти пешгуи Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ дар соли 2019 дар Тоҷикистон ҳолатҳои ҳама намуди бемории сил 83 ба 100000 нафар аҳолӣ ва ҳолатҳои фавт дар ҳамин сол (бидуни ҳолатҳои фавт аз бемории сил, вируси норасои масунияти одам) 7,9 ба 100000 нафар аҳолиро ташкил медиҳад. Байни ҳолатҳои нави бемории сил таносуби занҳо ва мардҳо 1 ба 1,2 бокӣ мемонад. Беморӣ асосан ба гурӯҳи нисбатан ҷавон ва аз ҷиҳати иқтисодӣ синну соли кории аҳолӣ зарба мезанад. Такрибан аз 2-3 ҳиссаи (63 фоиз) ҳолатҳои нави беморӣ дар шахсони 15-44 сола ошкор шудааст. Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ дар соли 2019 ҳамагӣ 7700 ҳолати бемории сил, ки 2400 ҳолати он бемории сили ба доруҳо устувории васеъдошта аст, ҳисоб кардааст.

5. Тибқи маълумоти Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил дар ҷумҳурӣ дар соли 2019 ҳамагӣ 5976 ҳолати ҳама намудҳои бемории сил (аз ҷумла дар бахши иҷрои ҷазои ҷиноятӣ) ба қайд гирифта шуда, аз онҳо 5159 ҳолат дарёғти нав мебошанд (56 ба 100000 нафар). Аз соли 2014 инҷониб коҳиши муњазами сатҳи бемории сил дар кишвар ба қайд гирифта шудааст. Яъне соли 2014 сатҳи бемории сил 60,8 ба 100000 нафарро ташкил дода, дар соли 2019 ин нишондод то 56 ба 100000 нафар аҳолӣ поён фаромадааст. Инчунин коҳиши назаррас дар таносуби ҳолатҳои бемории такрорӣ (қаблан табобатгирифта) ва шумораи умумии дарёфт дида мешавад.

6. Сатҳи беморшавӣ аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар панҷ солаи охир ташкил медиҳад:

- 1) 2015 – 60,4;
- 2) 2016 - 60,6;
- 3) 2017 - 58,6;
- 4) 2018 – 56,6;
- 5) 2019- 56.

7. Сатҳи фавт аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар панҷ солаи охир ташкил медиҳад:

- 1) 2015 – 3,9;
- 2) 2016 - 3,7;
- 3) 2017 - 3,5;
- 4) 2018 – 3,1;
- 5) 2019- 2,2.

8. Бори гарони бемории сили ба доруворӣ устувор масъалаи мушкил ва монеаи асосӣ дар роҳи мубориза бар зидди бемории сил мебошад. Аз се тадқиқоти устуворияти доруҳо, ки дар даҳсолаи охир гузаронида шуда

буданд, натицаҳои гуногун ба даст омаданд. Якум тадқиқоти гузаронидашуда дар Тоҷикистон дар солҳои 2005-2006 муайян намуд, ки бемории сили ба доруҳои сершумор устувор дар 6,8 фоизи ҳолатҳои нави бемории сили бемории сили навдарёфтшудаи олудаи балғамаш мусбӣ (МБС+) ва дар 27,4 фоиз ҳолатҳои беморшавии такрории қаблан табобатёфтагон паҳн гардидааст. Тадқиқот танҳо дар ҳудуди шаҳри Душанбе ва ноҳияи Рӯдакӣ гузаронида шуд ва ин маҳдудияти асосӣ барои татбиқи натицаҳои он ҳамчун умумимилӣ ба шумор мерафт. Тадқиқоти устуворияти доруҳои васеътар дар соли 2011 гузаронида шуда, он 25 ноҳияи кишварро дар бар гирифт. Маълумоти ниҳоӣ 12,5 фоиз бемории сили ба доруҳои сершумор устуворро дар ҳолатҳои нави дарёфти беморӣ ва 53,6 фоиз бемории сили ба доруҳои сершумор устуворро дар ҳолатҳои такрорӣ нишон дод. Бо мақсади таҳлили таъсири барнома ба паҳншавии бемории сил дар Тоҷикистон ва таъмини банақшагирии пурсамари барномавӣ, аз ҷумла дар ҳудудҳои идоракунии маводи доруворӣ, барнома аз моҳи июни соли 2016 то моҳи июни соли 2017 дар сар то сари кишвар тадқиқоти устуворияти доруҳои умумиҷумхуриявири ташкил намуд. Тадқиқот мазкур ҷун як ҷузъи барномаи фонди глобалий оид ба мубориза бо вируси норасоии масунияти одам, бемории сил ва варача бо дастгирии техникии Очонсии ИМА оид ба рушди байналмиллалӣ дар доираи Барномаи мубориза бо бемории сил гузаронида шуд. Тадқиқот тамоми минтақаҳои кишварро фаро гирифта, дар он тамоми муассисаҳои ташхисӣ ва табобатии зерсоҳтори зиддисилӣ, аз ҷумла ташхисгоҳҳо ва табобатгоҳҳо ширкат варзиданд. Натиҷаи омӯзиш нишон дод, ки бемории сили ба доруворӣ устувор дар 19,9 фоиз ҳолатҳои нави дарёфт ва 41,1 фоиз байни ҳолатҳои такрорӣ, яъне қаблан табобатёфтагон ба қайд гирифта шудааст. Дар марҳилаи байни ба доруворӣ устувор таҳқиқоти охир таносуби бемории сили ба доруворӣ устувор дар ҳолатҳои нави дарёфт аз 12,5 фоиз то 19,9 фоиз зиёд гардида, аммо байни ҳолатҳои такроран беморшавии қаблан табобатёфтагон ба таври назаррас кам шудааст (аз 53,6 то 41,1 фоиз), ҳарчанд дар маҷмӯъ сатҳи бемории сили ба доруворӣ устувор ба таври изтиробангез баланд боқӣ мемонад. Тадқиқоти устуворияти доруҳо хусусияти нигаронқунандай зиёдшавии устуворӣ ба дорувори зиддисилии қатори дуюмро, ки онҳоро гирифтори бемории сили ба доруҳои сершумор устувор ном мебаранд, муайян намуд. Яъне гирифторони бемории сили ба доруҳои сершумор устувор аз 17,4 фоиз то 21,3 фоиз афзудааст.

9. Бемории сил дар байни кӯдакон дар гурӯҳи бемории сил ба ҳадди зарурӣ нишон дода нашудаанд, аммо дарёфти ҳолатҳои бемории сили ба дорувориҳои сершумор устувор дар байни кӯдакон, дар натиҷаи беҳтар гаштани пайгирии алоқамандон ва истифодаи самараноки индуksияи

балғам барои ба даст овардани намунаҳои балғам барои ташхис зиёд шудаанд (мутобики замимаи 1). Таҷрибаи мазкур бояд дар тамоми кишвар роҳандозӣ гардад (алҳол танҳо дар минтақаҳои аз ҷониби духтурони бидуни марз дастгириёбанди истифода мешавад).

10. Бемории сил дар муассисаҳои ислоҳӣ то ҳол чун мушкилот боқӣ мемонад. Шумораи умумии bemorӣ дар ин бахш дар соли 2018 назар ба соли 2014 паст рафтааст, яъне 121 ҳолат дар соли 2018 ва 160 ҳолат дар соли 2014. Сатҳи bemorии сил (ҳамаи намудҳо) дар маҳбасҳо зиёда аз 1008 ҳолат ба 100000 нафар мебошад. Мушкилоти bemorии сили ба доруворӣ устувор дар низоми ичрои ҷазои ҷиноятӣ камтар шудааст.

11. Бемории сил яке аз паҳншудатарин bemoriҳои ҳамрадиф ва сабаби асосии марги шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиунанда боқӣ мемонад. Фоизи гирифткорони bemorии сил, ки аз ташхиси вируси норасоии масунияти одам гузаштанд, аз соли 2014 инҷониб хеле боло рафта, дар соли 2018 тақрибан 93 фоизро ташкил медиҳад (мутобики замимаи 2).

12. Барномаи миллии зиддисилӣ муҳочирони меҳнатии ба ватанбаргаштаро яке аз гурӯҳҳои асосии осебпазир ба сироятёбии bemorии сил муаррифӣ кардааст. Дар вақтҳои охир фоизи муҳочирон байни ҳолатҳои нави bemorии сил 13 фоиз поён рафтааст. Кам будани ҷораҳои амалии мақсаднок, ки ба пешгирии bemorии сил ва назорати байнисарҳадии он равона гардидааст, инчунин мутаҳаррикии аҳолӣ ба самаранокии Барнома таъсири манғӣ мерасонад. Ҳарчанд дар ҳамкориҳои байнисарҳадии мубориза бо сил байни кишварҳо пешравӣ дида мешавад, онҳо нокифоя мебошанд. Зоро воситаҳои молиявӣ, ки ба муҳочирони меҳнатӣ хизматрасонии тиббiro дар кишвари қабулқунанда дастрас мегардонанд, амал намекунанд.

§ 2. Хизматрасониҳо оид ба bemorии сил

13. Хизматрасониҳо оид ба пешгирий, ташхис ва табобати bemorии сил ба аҳолии Тоҷикистон аз ҷониби муассисаҳои кумаки аввалияи тиббию санитарӣ ва соҳаи маҳсуси зиддисилӣ, инчунин дар муассисаҳои ислоҳӣ аз тарафи раёсати тибби Сарраёсати ичрои ҷазои ҷиноятӣ расонида мешавад. Соҳаи маҳсуси зиддисилӣ дар намуди марказҳои зиддисилӣ дар сатҳи ҷумҳуриявӣ, вилоятӣ ва шаҳру ноҳиявӣ амал мекунанд. Ҳамаи марказҳои мазкур ба аҳолӣ оид ба ташхису табобати амбулаторӣ хизматрасонӣ карда, масъули амалигардонӣ ва ҳамоҳангсозии ҷорабиниҳо оид ба назорати bemorии сил дар маҳалли фаъолияти худ мебошанд. Алҳол гирифткорони bemorии сил дар 25 муассиса бо шумораи умумии 1660 кат (Маркази миллии bemoriҳои сил, шуш ва ҷарроҳии қафаси сина, 4 bemorxonaи вилоятӣ, bemorxonaи кӯдакони bemoriҳои сил дар шаҳри Душанбе ва 19 bemorxonaҳои ноҳиявӣ) табобати статсионарӣ

мегиранд. Аз соли 2009 инчониб инфрасохтори беморхонаҳои зиддисилӣ қисман ихтисор гардианд. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон нақшадорад, ки минбаъд низ 1660 кат нигоҳ дошта шавад, аммо онҳоро барои муолиҷаи гирифторони бемории сили ба доруҳои сершумор устувор ва бемории сили ба доруҳо устувории васеъдошта аз нав тақсим намуда, як қисми дигарро барои расонидани кумаки паллиативӣ зимни бемории сил таъин намояд.

14. Беморони сил асосан дар муассисаҳои кумаки аввалияи тибию санитарӣ муайян гардида, сипас барои ташхис ба озмоишгоҳҳои зиддисилӣ фиристода мешаванд. Агар ташхис тасдиқ шавад (ё ин ки дар асоси нишондиҳандаҳои клиникӣ шубҳаи ҷиддӣ ба бемории сил вучуд дошта бошад), речай муолиҷа аз ҷониби шӯрои (консилиуми) табибон муайян карда мешавад. Тақрибан 40 фоиз беморон табобати амбулаториро аз рӯзи аввали тасдиқи ташхис оғоз менамоянд. Боқимондаҳо дар беморхонаҳо бистарӣ мешаванд. Табобати минбаъда дар муассисаи табобатии кумаки аввалияи тибию санитарии ҷои истиқомат сурат мегирад.

15. Шабакаи озмоишгоҳҳои зиддисилӣ аз озмоишгоҳи миллии референсӣ, ки ҳамчун озмоишгоҳи силии дорои хатари баланд тавсиф мешавад ва ҳама намуди таҳқиқотҳои озмоишгоҳҳои хатари муътадил, инчунин амалиётҳоро бо қишиҳои сабзида барои айнияткунонӣ (идентификатсия), санчиши ҳассосият ба доруҳо фенотипӣ ва таҳлилҳои санчишии хаттиро дар қишиҳо мегузаронад, 5 озмоишгоҳи вилоятии ҳавфи муътадил ва 76 озмоишгоҳи ноҳиявии ҳавфи паст иборат аст. Озмоишгоҳҳои сатҳи вилоятии хатари муътадил дар ҷамоати деҳоти Деҳмойи ноҳияи Ҷаббор Расулов, шаҳрҳои Кӯлоб, Боҳтар, Ҳоруғ ва озмоишгоҳи миллии тандурустии ҷамъиятӣ дар шаҳри Душанбе иқтидори гузаронидани таҳқиқоти қиши балғам дар намунаҳои муҳити саҳту моеъ ва усулҳои таҳлили хаттии намунаро доранд. Қиши дар муҳити моеъ дар лӯлачаҳои нишондиҳандаи сабзиши микобактерия дар 3 таҳлилгоҳ ҷамоати деҳоти Деҳмойи ноҳияи Ҷаббор Расулов, шаҳри Кӯлоб ва озмоишгоҳи миллии тандурустии ҷамъиятӣ дар шаҳри Душанбе гузаронида мешавад. Озмоишгоҳи миллии референсӣ маҷмӯи пурраи санчиши микробиологӣ, аз ҷумла санчиши ҳассосият ба маводи дорувории фенотипӣ, дорувории зиддисилии қатори якум ва доруҳои зиддисилии қатори дуюм, маводи доруҳои нави Бедаквилин ва Деламанид, инчунин доруҳои таъиноташон боздидшудаи Клофаземин ва Линезолидро мегузаронад. Санчиши ҳассосият ба доруҳо ба доруҳои нав ва доруҳои таъиноташон боздидшудаи ба наздиқӣ ворид карда шуданд, вале воридқунии пурраи он мониторинги босифати иловагӣ ва таъмини назорати сифатро талаб мекунад. Айни ҳол, таҳлили пурраи ҳассосият ба доруҳо танҳо дар озмоишгоҳи миллии референсӣ гузаронида мешавад.

Озмоишгоҳи байналмилалии референсии Гаутинги Олмон шабакаи таҳлилгоҳии кишварро дар баҳогузорӣ ва кафолати сифат дастгирӣ намуда, ёрии техниқӣ мерасонад.

16. Соли 2018 алгоритми ташхисӣ ба тавсияҳои Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ мутобиқ гардонида шуд, ки ин технологияи ташхиси молекулярии Ген Эксперт (дастгоҳи малеркуляри) барои дарёфт намудани чубчамикроби сил ва муайян намудани мутобиқат ба доруи рифампитсин ба воситаи аввалин дараҷаи ташхис табдил дод. Ҷорӣ намудани технологияи Ген Эксперт дар охири соли 2011 шурӯъ гардид. Дар соли 2017 дар кишвар, аллакай, дар 43 озмоишгоҳ 46 дастгоҳи Ген Эксперт дастрас гардид. Бо мақсади дастрас гардонидани усули ташхиси молекулярий дар тамоми кишвар низоми интиқоли балғам ба роҳ монда шудааст, аммо барои баъзе ноҳияҳои дурдаст дастрасӣ ба таҳлили Ген Эксперт душвор мебошад. (43 нуқтаи Ген Эксперт барои 66 ноҳия). Интиқоли балғам аз деҳот ба ноҳия аз ҷониби муассисаҳои қумаки аввалияи тиббию санитарӣ сурат гирифта, минбаъд ба вилоят бо дастгирии шарикони рушд аз ҷониби марказҳои зиддисилӣ интиқол дода мешавад.

17. Усули ғайрифаъоли дарёфти ҳолатҳои бемории сил усули асосии ошкорсозии ҳолатҳои нави беморӣ мебошад. Кормандони қумаки аввалияи тиббию санитарӣ уҳдадоранд, ки шахсони аломатҳои беморидоштаро муайян намуда, онҳоро ба муассисаҳои маҳсусгардонидашудаи зиддисилӣ барои ташхис равона созанд. Тибқи алгоритми ташхисӣ, ташхиси бемории сил ба воситаи дастгоҳи Ген Эксперт муқаррар мегардад. Агар бемории сил тасдиқ гардад, озмоиши минбаъдаи таҳлили хаттӣ вобаста ба дараҷаи устуворӣ ба рифампитсин гузаронида мешавад. Дар ҳолати манғӣ будани натиҷаҳои Ген Эксперт ташхис ба воситаи санчиши рентгенӣ муайян карда мешавад. Микроскопияи бевоситаи намунаи (молиш) балғам барои муайян намудани сироятпазирии бемор пешбинӣ шудааст. Усули фаъоли дарёфти ҳолатҳои бемории сил барои пайғирӣ кардани тамосҳо ва муоинаи мунтазами гурӯҳҳои таҳти хатар қарордошта татбиқ мегардад. Мутаассифона, шумораи тамосҳои тафтишшуда нисбати як бемор бо дарназардошти андозаи хоҷагии як хона басанда нест. Ташкилотҳои ҷамъиятий ва созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандии маҳаллӣ дар дарёфти ҳолатҳои нави бемории сил нақши калон дошта метавонанд.

18. Муайян кардани намудҳои беморӣ ва тавсеаи речай маҳсуси муолиҷа дар муассисаҳои маҳсусгардонидашудаи зиддисилии сатҳи ҷумҳуриявӣ ва вилоятӣ аз ҷониби шӯрои табибони силшинос амалӣ мегардад. Баъди нашрияи Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ дар соли 2018 дар бораи «Робитаи фаврӣ оид ба табобати бемории сили ба дорувориҳои сершумор устувор ва рифампитсин устувор» барнома бо

дастгирии Хазинаи глобалӣ фарогирӣ бо речаҳои навро васеъ намуд ва онро дар тамоми кишвар таъмин кард. Дархост барои хариди доруворӣ, миқдори онҳо ва буҷет мутаносибан тасҳех карда шуданд. Хазинаи глобалӣ барои маблағгузории арзиши афзуншудаи табобат 1169000 доллари американӣ чудо кард. Даствурамали миллии клиникии табобати бемории сил боздид карда шуда, соли 2019 аз ҷониби Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ гардидааст.

19. Дастрасгардонии бетаваққуфи доруҳои зиддисилии сифатноки қатори якум ба ҳамаи муассисаҳои зиддисилий таъмин гардид. Аз соли 2018 инҷониб дорувори зиддисилии қатори якум, аз ҷумла вояҳои кӯдакона аз ҷониби Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз маблағҳои буҷети давлатӣ харидорӣ карда мешавад. Таъминот ва интиқоли маводи доруворӣ дар доҳили кишвар бо дастгирии молиявии Хазинаи глобалӣ идора карда мешавад. Дорувори зиддисилии қатори дуюм, аз ҷумла вояҳои кӯдакона тариқи гранти Хазинаи глобалӣ аз ҷониби таъминоти умумиҷаҳонии маводи доруворӣ дастрас карда мешаванд. Барои тамизгардонии анбори нигоҳдорӣ, нигоҳдошт, тақсиму интиқол ба нуқтаҳои хизматрасонии зиддисилий, назорат ва пуррагардонии захираҳо қоидаҳо муқаррар гардидаанд. Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил мониторинги захираҳои доруро дар сатҳи канорӣ тавассути ташрифҳои мунтазами назоратӣ мегузаронад. Фурӯши доруҳои зиддисилии қатори дуюм дар доруҳонаҳо манъ карда шудааст.

20. Ҳамаи доруҳои зиддисилий дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд ба қайд гирифта шаванд. Мақсад аз ин иқдом кафолати қабули доруҳо ва дигар маводҳои тиббӣ аст, ки ба стандартҳои умумии сифат, бехатарӣ ва самаранокӣ ҷавобғӯ мебошанд.

21. Дарёфти ҳолатҳои нав бо усули фаъол ва ғайрифаъол сурат мегирад (дар вақти воридшавӣ ба маҳбас ва санчишҳои мунтазам). Маҳбусони гирифтори бемории сил дар беморхонаи марказии сили ҷазои ҷиноятӣ дар шаҳри Ваҳдат ва баҳши он дар вилояти Суғд муолиҷа мегиранд. Озмоишгоҳҳои ин муассисаҳо бо дастгоҳи Ген Эксперт ва микроскопияи молиши балғам мӯчаҳҳаз мебошанд. Ба дигар муассисаҳои низоми иҷрои ҷиноятӣ таҳлилгоҳҳои зиддисилии низоми гражданий хизмат мерасонанд. Илова бар ин, боз дар ҳафт марказҳои ислоҳотӣ ва бузургтарин тавқифгоҳи тафтишотӣ дар шаҳри Душанбе, изоляторҳои маҳсуси зиддисилий мавҷуданд. Дар муассисаҳои зиддисилии маҳбасҳо дар маҷмӯъ 195 кат мавҷуд аст, ки 30-тои онҳо барои бемории сили ба доруворӣ устувор пешбинӣ шудааст. Дар низоми иҷрои ҷазои ҷиноятӣ норасоии кормандони тиб мушкилоти мубрам ба ҳисоб меравад. Раёсати тибии сарраёсати иҷрои ҷазои ҷиноятӣ аз ҷониби маблағгузории беруна, ки тавассути Хазинаи глобалӣ амалӣ мегардад, фаъолият мебарад.

Маводи доруворӣ ва реагентҳо аз ҷониби барнома ва Ҳазинаи глобалӣ дастрас карда мешаванд. Соли 2018 ҳамагӣ 25 гирифтори бемории сил ба доруворӣ устувор бо табобат бо доруҳои зиддисилии қатори дуюм фаро гирифта шуда буд, ки 6 нафари онҳо бемории сили ба доруҳо устувории васеъдошта доштанд. Пайгирии маҳбусони бемори озодшуда дар байни низоми шаҳрвандӣ, ки бояд муҳлати табобати зиддисилиро ба охир расонанд, бояд таҳқим ёбад ва фаъолтар гардад.

22. Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил ва Маркази ҷумҳуриявии пешгирий ва мубориза бо бемории пайдошудаи норасоии масунияти ҷорабинихои мунтазамро оид ба бемории сил/вируси норасоии масунияти одам тавассути машваратҳои якҷояи барномавӣ ва техникӣ мегузаронанд, дар ҳамкорӣ ва ҳамоҳангсозӣ ислоҳҳои зарурӣ ба дастурамалҳо ва протоколҳо оид ба масъалаҳои машварату муоина оид ба вируси норасоии масунияти одам барои беморони сил, муоинаи шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиунанда барои дарёftи бемории сили фаъол, табобати сирояти ниҳонии сил дар беморони гирифтори сирояти якҷояи бемории сил, вируси норасоии масунияти одам ворид менамоянд, инчунин мубодилаи маълумотҳо ва пурзӯr намудани низомҳои мониторингӣ ва ҳисботӣ, инчунин тавассути мутобиқгардонӣ ва ҳамоҳангсозии ҷорабинихои даҳлдор байни гурӯҳҳои ҳавфи баланди сироятёбӣ, аз ҷумла он ҷорабинихое, ки аз ҷониби Ҳазинаи глобалӣ дастгирӣ мейбанд, амалӣ карда мешаванд, ташкил мекунанд. Дар натиҷаи ин, санчиши вируси норасоии масунияти одам дар беморони сил, ки нишондиҳандааш аз соли 2013 инҷониб дар сатҳи баланд қарор дорад (97-98 фоиз), беҳтар гаштааст. Аммо, ин нишондиҳандаи муоинаи бемории сил дар байни шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиунанда пасттар, 76,7 фоизро ташкил медиҳад, вале афзоиши назарраси он дар муқоиса бо соли 2014 дида мешавад (50,7 фоиз). Табобати пешгирикунанда бо котримоксазол соли 2018 ҳамагӣ дар 80 фоиз беморон гузаронида шуда буд. Ҳамаи ҳолатҳои дарёftшудаи бемории сил санчишро оид ба вируси норасоии масунияти одам бо ташабbusи соҳаи зиддисилий, вале тестҳои фаврӣ барои вируси норасоии масунияти одам чун пештара дар соҳаи зиддисилий дастрас нестанд, бинобар ин, намунаҳои хун ба марказҳои бемориҳои пайдошудаи норасоии масуният равона карда мешаванд, ки алоқаи мутақобил аксар вақт ба таъхир меафтанд.

23. Барнома системаи стандартии бақайдгирий ва ҳисботиро оиди бемории сил дар асоси платформаи кушодаи электронии ОпенЭмерес истифода мебарад, ки низоми маълумоти тиббии он бо назардошти тавсияҳои охирини Созмони умуничаҳонии тандурустӣ ва талаботҳои иловагии кишвар таҷдид карда шудааст. Модули озмоишгоҳии ин система таҳия шуда, алҳол истифода мешавад, вале он боз такмили минбаъдаро

талаб мкунад. Бо истифодаи модул мубодилаи зуди маълумотҳо миёни мутахассисони озмоишгоҳ ва табибон сурат мегирад. Аз соли 2018 Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемориҳои сил метавонад ҳамаи ҳисоботҳоро аз рӯи намунаҳои бемории сил бо истифодаи регистри электронии мазкур дастрас намояд.

24. Айни замон бештари беморони сил маҷмӯи дастгирии иҷтимоӣ барои ҳавасмандӣ ба риояи речай табобат намегиранд. Барои онҳое, ки қӯмак расонида мешавад, аз имкониятҳо ва сарчашмаҳои дастраси шаҳру ноҳияҳо вобаста буда, гуногун мебошанд. Бемороне, ки ба шакли мутобиқгаштаи беморони сил гирифткоранд ва дар беморхонаи қӯдаконаи зиддисилии шаҳри Душанбе ва шуъбаи қӯдаконаи маркази миллии бемориҳои сил, шуш ва ҷарроҳии қафаси сина табобати беморхонагӣ мегиранд, аз ҷониби ташкилотҳои қӯмакрасон ғизои иловагӣ мегиранд. Мутаассифона, ёрии пулие, ки аз ҷониби Ҳазинаи глобалий барои ҳавасмандкунии беморон дода мешуд, моҳи марта соли 2019 қатъ гардида. Дигар намудҳои дастгирии иҷтимоӣ ва равонӣ ба монанди машваратҳои равонию иҷтимоӣ, пешниҳоди табобати бевосита назоратшаванда, назорати видеоии табобати бевосита назоратшаванда, инчуни ташвиқот оид ба дастрасӣ ба манбаъҳои имконпазир танҳо дар баъзе ноҳияҳо ва деҳаҳо аз ҷониби ташкилотҳои ҷамъиятии маҳалли расонида мешавад. Дар натиҷаи ташвиқот бо мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимиюти давлатӣ дар ҷорҷӯбай лоиҳаҳои дастгирикунанда дар аксарияти ноҳияҳо қарорҳои мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимиюти давлатӣ қабул шудааст, ки дар онҳо уҳдадориҳои соҳаи кумаки аввалияи тиббию санитарӣ, зиддисилӣ ва ҷамоатҳо дар беҳтар намудани дарёфт ва табобати беморони сил, аз ҷумла расонидани кумаки иҷтимоӣ ва имтиёзҳои гуногун ба беморони сил дарҷ гардидааст. Ин таҷриба бояд вазеъ ва дар саросари кишвар 100 фоиз фаро гирифта шавад, инчуни, қарорҳои мазкур аз рӯи имкон бояд бо дарназардошти тафйирот ва фокуси хизматрасонии ба бемор нигаронидашуда боздид карда шаванд. Инчуни зарур аст, ки кумак ба ҳар бемор дастрас, ба талаботи инфириодии онҳо ҷавобгӯ ва байни ниҳодҳои кумаккунанда ҳамоҳанг карда шавад. Дар ҳар як муассисаи зиддисилӣ ё кумаки аввалияи тиббию санитарӣ бояд кормандони иҷтимоӣ кор кунанд, зеро онҳо ҳолати иҷтимоӣ ва ниёзҳои шахсии беморро ба қӯмаки иҷтимоиву равонӣ муайян намуда, беморро ба ташкилоти ҷамъиятий ё дигар соҳаҳои даҳлдор равона менамоянд.

2. ДАСТОВАРДҲО ВА МУШКИЛОТҲОИ АСОСӢ

§ 1. Дастовардҳо ва пешравиҳо дар соҳаи зиддисилӣ

25. Барнома дар давраи нақшай миллии стратегии пешинаи худ (солҳои 2015-2020) ба муваффақиятҳои бузург ноил шудааст, хусусан:

- Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемориҳои сил бори аввал

дар нақши қабулкунандай асосии гранти бемории сили Ҳазинаи глобалӣ (9,6 миллион доллари американӣ) гардид. Грант бомуваффақият амалӣ шуда истодааст;

- ҳазинаи глобалӣ барои кишвар маблағи иловагӣ чудо карда, ҳаҷми умумии маблағ 11019000 доллари американӣ зиёд карда шуд;

- ҳамоҳангӣ байни Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемориҳои сил ва шарикон оид ба мубориза бо бемории сил хуб ба роҳ монда шуда, маблағҳои аз сарчашмаҳои гуногун ҷудошуда оқилона истифода мешаванд;

- бо сабаби коҳиш ёфтани кумакҳои беруна дар оянда, НАҚШАИ БИСЁРСОЛАИ ГУЗАРИШИ УСТУВОРОНА ба маблағгузории миллӣ бо иштироқи гурӯҳи корӣ, ки дар ҳайати он намояндагони Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемориҳои сил, шарикон, Маркази ҷумҳуриявии пешгирий ва мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, Барномаи рушди Созмони Милали Муттаҳид, Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин намояндагони ташкилотҳои ҷамъиятӣ, ки дар самти вируси норасоии масунияти одам ва сил фаъолият менамоянд, шомил мешаванд, тартиб дода шудааст;

- дар солҳои охир маблағгузории давлат барои мубориза бо бемории сил торафт меафзояд. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон инчунин маблағгузориро солҳои охир зиёд кардааст. Он дорувории зиддисилии қатори якум ва мавод барои микроскопия ва санчишҳои биокимиёвии бемории силро ҳаридорӣ менамояд. Маоши кормандони соҳаи сил ду маротиба зиёд гардида, ҳарочоти хурокворӣ барои беморон аз 1,6 то 16 сомонӣ баланд бардошта шуд (гарчанде ин ҳанӯз ҳам нокифоя ҳисобида мешавад);

- стратегия ва дастурамалҳои муосири байналмилалӣ оид ба идоракуни бемории сил сари вақт ворид карда шуда, амалӣ шуда истодаанд;

- дастурамали миллӣ оид ба идоракуни бемории сил тибқи тавсияҳои охирини Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ (соли 2018) боздид гардида, аз ҷониби Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ гардидааст. Комиссияи маслиҳатию машваратии табибон (консилиум), ки мақомоти асосӣ оид ба қабули қарорҳои клиникӣ ба ҳисоб меравад, ғайримарказонида шуда, дар ҷамоати деҳоти Деҳмойи ноҳияи Ҷаббор Расулови вилояти Суғд, шаҳрҳои Кӯлобу Боҳтари вилояти Ҳатлон ва Ҳоруғи Вилояти Муҳтори Қӯҳистони Бадаҳшон комиссияҳои маслиҳатию машваратии табибони вилоятӣ таъсис дода шудааст. Онҳо дар ҳамкории зич бо комиссияҳои маслиҳатию машваратии табибони марказӣ фаъолият мебаранд. Ғайримарказиқунонӣ барои босуръат ворид намудани тавсияҳои нави Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ дар саросари кишвар мусоидат менамояд. Комиссияҳои маслиҳатию

машваратии табибони вилоятӣ барои сари вақт ворид намудани речаҳои нав ва табобати амбулаторӣ ба салоҳиятҳои иловагӣ ниёз доранд. Дар натиҷаи омӯзишҳои зарурӣ ва таҳқими иқтидор дар самти таҳияҳои нав ва тавсияҳои зуд-зуд такмилёбандаи Созмони умуничаҳонии тандурустӣ якҷо бо дастгирии молиявӣ комиссияҳои маслиҳатию машваратии табибони вилоятӣ мустақилият ва салоҳияти бештари қабули қарорҳоро ба даст меоранд;

- дастрасии мунтазам ба маводи дорувории сифатноки зиддисилӣ, аз ҷумла дорувориҳои нав таъмин гардианд;

- дар охири соли 2018 фарогирии саросарии кишвар оид ба воридкуни речаҳои нави табобатии аз ҷониби Созмони умуничаҳонии тандурустӣ тавсияшуда амалӣ карда шуд;

- ҳамчун ҷузъи ҷудонашавандаи табобати бемории сили ба доруҳо устувор мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо инҷунин дар кишвар ворид карда шуд. Қариб ҳамаи марказҳои зиддисилӣ ба аудиометрҳо, электрокардиографҳо мучаяхӯз гардонида шуданд ва омӯзишҳои мувоғиқ барои таъмини дурусти мониторинги клиникии табобати беморони сил ва дарёфти саривақтию бартарафсозии таъсироти номатлуб гузаронида шуданд;

- раванди бақайдигирии дорувории зиддисилӣ дар Тоҷикистон шурӯъ шуд. Ҳазинаи глобалӣ дар таҳқими иқтидори соҳаи назорати доруворӣ саҳмгузор мебошад;

- пойгоҳи маҳзани стандартиунонидашудаи маълумотҳо дар платформаи кушодаи Опенемерес дар ҳамаи муассисаҳои зиддисилии кишвар ворид карда шуд;

- дар Тоҷикистон якчанд воситаҳои электронӣ дар соҳаи мубориза бо бемории сил истифода мешаванд, аз ҷумла Кван-БС барои назорати анбор ва захираҳои маводҳои доруворӣ ва таҳияи дарҳостҳои зарурӣ барои ҳаридории доруворӣ истифода бурда мешавад. Платформаи онлайнӣ оғоҳсозии бармаҳали ГенЭксперт Алёрт дар 43 ноҳия аз шумораи умумии 66 ноҳия ворид гардид ва дар соли 2021 фарогирии ҳамаи муассисаҳои зиддисилии кишвар дар назар аст. барои тақвияти санчиши ҳарочоти картриҷҳои Таҷҳизоти мазкур барои пурзӯр намудани мониторинги ҳарочоти картриҷҳои ГенЭксперт, тартиб додани дарҳостҳои дақиқ бо мақсади ташхис, шарҳи натиҷаҳои озмоиш ва ҳаҷми кори ҳар як дастгоҳи ГенЭксперт қӯмак мекунад;

- натиҷаҳои беҳтари табобати ҳам бемории сили ҳассос ва ҳам бемории сили ба доруҳои сершумор устувор ба даст омадааст (самаранокии табобати бемории сили ҳассос аз 90,8 фоиз дар соли 2014 то 92 фоиз расидааст). Муваффақиятҳои калон оид ба нишондодҳои самаранокии табобати бемории сили ба доруворӣ устувор аз 50,2 фоиз дар соли 2014 то 64,9 фоиз дар соли 2016 ба даст омаданд;

- шумораи беморони дар табобати амбулаторӣ буда зиёдтар гардиҷ (40 фоиз беморон табобатро дар шароити амбулаторӣ оғоз мекунанд). Дар натиҷаи беҳтаркунӣ ва кам кардани шумораи катҳо коҳиш ёфтани миқдор ва давомнокии табобати беморхонагӣ дар беморхонаҳои зиддисилий ба даст омад;

- ташкилотҳои ҷамъиятӣ ба барнома фаъолона ҷалб карда шуданд, хусусан нақши онҳо дар дастгирии беморон дар шароити амбулаторӣ зиёд аст. Айни замон, 16 ташкилоти ҷамъиятии маҳаллӣ дар амалисозии ҷорабиниҳои зиддисилий таҷриба доранд. Вале ҷалби онҳо маҳдуд аст ва онҳо дар сатҳи таҷрибавӣ дар якчанд нохияҳо ё ҷамоатҳо фаъолият мекунанд. Аз ин рӯ, барои васеънамоии фаъолияти ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва тақвият додани нақши ҷомеаи шаҳрвандӣ дар мубориза бар зидди сил талабот зиёд аст;

- ҳамкории зичи соҳаи зиддисилий ва ҷомеаи шаҳрвандӣ заминаро барои бақайдигирии расмии ассотсиатсияи «Ҳамкории боздошти сил дар Тоҷикистон» фароҳам овард, ки муассисони он шаш ташкилоти ҷамъиятӣ, зиёда аз 80 узв аз ҳисоби намояндагони муассисаҳои давлатию ғайридавлатӣ ва зиёда аз 20 соҳибкори бонуфуз, санъаткорон ва рӯзноманигорон мебошанд;

- барои мусоидат кардан ба ҳавасмандӣ ба табобат барои бемороне, ки ба меъёрҳои муайян мувофиқанд, усулҳои алтернативӣ, ба мисли табобат дар хона ва бо қӯмаки ҷамъиятҳо дар маҳал истифода мешавад. Фарогирии ҷуғрофии ин усул бояд васеътар гардад. Раванди муолиҷаи шумораи қами беморон тавассути технологияи рақамӣ назорат карда мешавад;

- дар қишвар ҷорабиниҳое, ки аз ҷониби донишкадаҳои молиявии беруна (Агентии Иёлоти Муттаҳидаи Америка оид ба рушди байналмиллалӣ, Ҳазинаи глобалӣ ва ғайра) муайян гардидаанд, дастгирий шуда, бо ҳамоҳангсозӣ ва ҳамкории самаранок ва қасбӣ бо шарикони байналмиллалӣ ва миллӣ, ки барои назорати бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷалб шудаанд, босамар татбиқ мешаванд.

§ 2. Дастовардҳо дар самти ташхиси озмоишгоҳии зиддисилий

26. Озмоишгоҳҳои зиддисилии Ҷумҳурии Тоҷикистон низ ба дастовардҳои назаррас ноил гаштааст, аз ҷумла:

- озмоишгоҳҳои зиддисилий дар Тоҷикистон ҳама гуна таҳлилҳои ташхисиро барои бемории сил ва бемории сили ба доруворӣ устувор мегузаронанд;

- алгоритм ва стратегия, инчунин амалияи ташхиси бемории сил тибқи стандартҳои байналмиллалӣ таҷдид ва роҳандозӣ гардиданд;

- усулҳои фаврии молекулярӣ чун таҳлили асосӣ ва аввалиндарачаи бемории сил дар сатҳи нохия гузаронида мешавад ва 90 фоизи аҳолӣ ба он

дастрасӣ дорад;

- таҳлили кишти балғам 80 фоизро фаро гирифтааст. Соли 2020 озмоишгоҳи кишт дар вилояти Суғд ба озмоишгоҳи сатҳи дараҷаи бехатарии биологии-3 табдил дода мешавад, ки имконияти гузаронидани санчиши ҳассосияти дорӯҳои фенотипиро медиҳад ва бо ин роҳ сарбории озмоишгоҳи миллии референсӣ кам мешавад;

- муоинаи мунтазами гирифткорони бемории сил барои вируси норасоии масунияти одам ва муоинаи шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиқунанда барои бемории сил 97 фоизро ташкил медиҳад;

- пажӯҳишгоҳи микробиологӣ ва тибби озмоишгоҳии Гаутинги Олмон ҳамчун озмоишгоҳи супрамиллии референсӣ ба озмоишгоҳи миллии референсӣ кумаки техникӣ мерасонад. Озмоишгоҳи миллии референсӣ барои мониторинг ва арзёбии шабакаи озмоишгоҳии дохили кишвар масъул мебошад ва фаъолияти шабакаи озмоишгоҳҳои зиддисилиро ҳамоҳангсозӣ мекунад;

- низоми интиқоли намунаҳо аз соли 2012 амал мекунад ва алҳол намунаи балғамро аз ҳамаи ноҳияҳо ба наздиктарин озмоишгоҳи Ген Эксперт мерасонад. Бо вучуди ин, он нокифоя аст ва низоми интиқол ба танзим ниёз дорад. Бахши интиқол аз озмоишгоҳи вилоятӣ ба озмоишгоҳи миллии референсӣ нисбатан хубтар фаъолият мекунад ва минтақаҳои аз ҷиҳати ҷуғрофӣ душвортарини Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадаҳшонро дар бар мегирад;

- ҳамаи кормандони озмоишгоҳҳои зиддисилий аз омӯзишҳои зарурӣ гузаштанд. Омӯзишҳои такмилдиҳанда мунтазам аз ҷониби озмоишгоҳи миллии референсӣ ва озмоишгоҳи супрамиллии референсӣ ташкил карда мешавад.

- ҳаридории бетаваққуфи масолеҳи ҳарочотии озмоишгоҳҳо барои ҳама усулҳои ташхис тавассути Ҳазинаи глобалий ва Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ таъмин мегардад. Ҳаридории реагентҳо ва масолеҳи озмоишӣ марказонида шудаанд;

- ҳамаи озмоишгоҳҳои зиддисилий ба интернет (тавассути модемҳои 3G) дастрасӣ доранд ва бо озмоишгоҳҳои вилоятӣ ва озмоишгоҳи миллии референсӣ табодули маълумот карда метавонанд, ҳарчанд қатъ шудани интернет дар Тоҷикистон, ҳусусан дар дехот зуд-зуд рӯх медиҳад;

- системаи пайвасти ташхисӣ ва огоҳқунии бармаҳали Ген Эксперт дар 46 озмоишгоҳҳое, ки бо ҳамин миқдор платформаи Ген Эксперто доранд, наасб карда шуд. Насб кардани дастгоҳҳои зиёдтари огоҳқунии бармаҳали Ген Эксперт то расидан ба 100 фоиз ва таъмини системаи устувори фаъолиятқунанда, ба шумули васлшавии мунтазам ба шабакаи интернет хеле зарур аст;

- қисми озмоишгоҳӣ ба низоми электронии бақайдгирии бемории сил

Опенемерес ҳамроҳ қарда шудааст. Варақа ва шаклҳои бақайдигирӣ ва ҳисботӣ дар тамоми шабакаи озмоишгоҳӣ ба меъёри муайян дароварда шудааст;

- ҳамаи озмоишгоҳҳои зиддисилӣ ба тамоми таҷхизоти озмоишгоҳӣ дастрасӣ доранд. Низоми нигоҳдории таҷхизот роҳандозӣ қарда шудааст. Назорат ва сертификатсияи утоқҳои бехатарии биологӣ ҳар сол як бор амалӣ мегардад;

- озмоишгоҳи миллии референсӣ пурра фаъолият меқунад ва аз соли 2013 инҷониб ҳамасола назорати берунаи сифатро барои санчиши ҳассосияти доруҳо ва усули таҳлили хаттӣ ба доруҳои қатори I ва II бомуваффақият мегузараад.

§ 3. Мушкилиҳои асосӣ дар самти бемории сил дар Тоҷикистон

27. Новобаста ба дастовардҳои муҳими комёбшуда дар соҳаи мубориза бо бемории сил дар Тоҷикистон як қатор душвориҳои ҷиддии ҳалталаби зерин мавҷуд мебошад:

- бемории сил мушкилоти муҳими саломатии омма боқӣ мемонад;

- дарёфти саривакӯти шаклҳои ҳассос, устувор ва сирояти ниҳонии бемории сил дар сатҳи зарурӣ намебошад;

- намунаҳои бақайдигирӣ барои беморони гумонбар ба сил бояд дар ҳар як муассисаҳои кумаки аввалияни тиббию санитарӣ пур қарда шаванд;

- мушкилии дарёфт, ташхис ва табобати бемории сил дар байнӣ қӯдакон ҳусусияти клинику ташкилӣ дошта, дар сатҳи паст қарор дорад;

- пайгирии тамосҳо усули самараноки дарёфти ҳолатҳои бемории сил дар байнӣ гурӯҳҳои зери хатар ба ҳисоб рафта, бо як қатор сабабҳо дар сатҳи паст қарор дорад;

- идоракунии бемориҳои ҳамрадифи бемории сил, вируси норасоии масунияти одам дар сатҳи шаҳру ноҳияҳо нокифоя мебошад, аз ҷумла бо сабаби нокифояи маблағгузории буҷетӣ;

- табобати сирояти ниҳонии сил унсури муҳими Стратегияи боздошти бемории сил буда, то ҳол дар Тоҷикистон ворид қарда нашудааст;

- дар сатҳи шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ масъалаи таъмини ғизои зарурӣ ба беморони сили дар табобат қарордошта то ҳол ҳалли худро наёфтааст;

- усули табобати бемории сили ба бемор нигаронидашуда дар кишвар таҷрибавӣ буда, то ҳол дар ҳамаи шаҳру ноҳияҳо ба пуррагӣ татбиқ қарда нашудааст;

- таҳияи нақшай тадқиқоти амалӣ ва сафарбаркуни захираҳои инсонӣ ва молиявӣ барои амалигардонии он яке аз мушкилоти асосӣ мебошад;

- ҷорабиниҳои назорати сироятӣ дар бисёр муассисаҳои зиддисилии Тоҷикистон ба таври коғӣ иҷро намешаванд, ки ин яке аз омилҳои ба паҳншавии бемории сил таъсиррасонанда ба шумор меравад;

- дар ҷумҳурӣ, ҳусусан дар ноҳияҳои дурдаст, норасоии кадрҳо ва

тарки соҳа намудани кормандон дар соҳаи зиддисилӣ мушоҳида мешавад;

- доғгузорӣ ва ҳуқуқпоймолкунӣ то ҳол мушкилоти ҷиддӣ дар роҳи пешгирий, ташхис ва табобати бемори сил боқӣ мемонанд.

- идома додани таҳқими катҳои хадамоти бемории сил, баҳусус азnavтақсимкуни миқдори катҳо аз хадамоти бемории сил ба ёрии паллиативӣ зарур аст. Буҷети ба катҳо ҷудошуда бояд ҷиҳати таъсиси ёрии паллиативии даҳлдор барои беморони сил ва ба стандартҳои муосир мутобиқ равона карда шавад. Айни ҳол, ёрии паллиативӣ дар кишвар ба роҳ монда нашудааст;

- дар хизматрасонии тиббӣ дар самти бемории сил дар муассисаҳои низоми иҷрои ҷазои ҷиноятӣ, ҳусусан дар масоили таъминоти кадрҳо ва ҳавасмандкуни онҳо мушкилот мавҷуд аст;

- норасоии захираҳои молӣ ва қадрӣ барои иҷрои нақшай беҳтаргардонии (оптимизатсияи) шабакаи озмоишгоҳии бемории сил монеаҳо эҷод менамояд;

- воситаи боэътиҳоди электронӣ барои ҳисоб кардани талабот ва ҳароҷоти маводи озмоишгоҳӣ хеле заиф мебошад;

- татбиқи модули озмоишгоҳии Опенемерес ё ворид намудани системаи ягонаи мукаммали иттилоотӣ барои ҳамаи озмоишгоҳҳо барои идорақуни маълумот то ҳол ба пуррагӣ ҳалли худро наёфтааст;

- дарёфти саривақтии ҳолатҳои бемории сил дар ҷумҳурӣ ташвишовар боқӣ мемонад, зоро маълумоти дақиқ дар бораи шумораи ҳолатҳои эҳтимолии бемории аз мадди назар дурмонда вучуд надорад;

- бо дарназардошти ҳусусияти ҷуғрофии кишвар низоми кунунии ҷамъоварӣ ва интиқоли намунаҳои балғам дар ноҳияҳои гуногун фарқ карда, барои сари вақт ташхис ва дарёфт намудани беморони сил монеаҳоро эҷод мекунад;

- санчиши ҳассосияти доруҳо дар кишвар танҳо дар озмоишгоҳи миллии референсӣ гузаронида мешавад, ки ин барои сари вақт фаро гирифтани ҳамаи беморони сил бо санчиши ҳассосияти доруҳо аз сабаби сарбории баланд ва ҷойгиршавии ҷуғрофии минтақаҳо монеаҳо пайдо менамояд;

- усули ба қӯдакон мувофиқи ҷамъоварии намунаҳо (индуksияи балғам, намунаи начосат ва ғайра), инчунин санчишҳои молекулярий ва тасдиқи ҳолатҳои сил дар байни қӯдакон нокифоя мебошад;

- таҳқими иқтидори кормандон барои хизматрасониҳои маҳсусгардонидашудаи зиддисилӣ ва қумаки аввалияи тиббию санитарӣ дар сатҳи паст амалий карда мешавад;

- новобаста аз ҳолатҳои таҳминӣ муайян намудани шумораи пешбинишудаи ҳолатҳои бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 ва шумораи пешѓуишудаи бемории сил ба доруворӣ устувор, ки ба табобат дар солҳои 2021-2025 фаро гирифта мешаванд,

мушкил мебошад (мутобиқи замимаи 3);

- норасоии кормандони техникӣ барои нигоҳбин ва нигоҳдории дастгоҳҳои техникӣ ҷой дорад. Бақайдгирии электронии таҷхизоти озмоишгоҳӣ ва хизматрасонии асосии он ба анҷом нарасидааст.

3. НИШОНДИҲАНДАҲОИ БАЙНАЛМИЛАӢ ОИД БА БЕМОРИИ СИЛ

28. Асамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид 26 сентябри соли 2018 аввалин воҳӯрии сатҳи баландро чун вокуниши фаврӣ ба пахншавии бемории сил ва муттаҳидшавии кишварҳо барои маҳви бемории сил дар дафтари марказии Созмони Милали Муттаҳид дар шаҳри Ню-Йорк баргузор намуд. Хулосаи ин воҳурӣ ҳадафи бузургро ба ҳар кишвари иштирокӣ, ки амалҳои фавриро барои дар бар мегирад. Он аз кишварҳо амали фавриро баҳри тезонидани суръати инкишоф барои расидан ба мақсади асосӣ, яъне аз байн бурдани бемории сил дар тамоми ҷаҳон то соли 2030 талаб мекунад. Тоҷикистон вазифадор шуд, ки ба нишондиҳандаҳои зерин ноил гардад (мутобиқи замимаи 4).

29. Ҳадафҳои кишвар бо интиҳои марҳилаи панҷсола, ки бо ин барнома фаро гирифта мешавад, муқаррар гардидаанд. Ин ҳадафҳо бо иқдомҳои миллии стратегӣ оид ба рушд муайян гардида, ба усулҳои мусибу байналмилаӣ ва ҳадафҳои Асамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид мувоғиқбуда муайян гардидаанд:

1) сатҳи фавт аз бемории сил дар муқоиса бо соли 2020 ҳадди ақал 35 фоиз коҳиш меёбад (ё ин ки тибқи маълумоти Созмони умуничаҳонии тандурустӣ дар муқоиса бо соли 2015 75 фоиз кам карда мешавад);

2) сатҳи беморшавӣ бо бемории сил ҳадди ақал 30 фоиз кам карда мешавад (ё ин ки тибқи маълумоти Созмони умуничаҳонии тандурустӣ дар муқоиса бо соли 2015 50 фоиз паст мешавад);

3) фоизи бемории сили ба доруворӣ устувор байни ҳолатҳои нав пасттар аз 10 фоиз ва байни ҳолатҳои беморшавии такрорӣ камтар аз 35 фоиз мешавад;

4) дастрасии умум ба ташхис ва табобати ҳама намудҳои бемории сил, аз ҷумла бемории сили ба доруворӣ устувор таъмин мешавад, яъне:

- ҳадди ақал 85 фоизи ҳолатҳои бемории сили навдарёфтшудаи олудаи балғамаш мусбӣ муайян мегарданد;

- ҳадди ақал 90 фоизи ҳолатҳои бемории сили навдарёфтшудаи олудаи балғамаш мусбӣ, ки табобатро оғоз кардаанд, онро ба итном мерасонанд;

- ҳадди ақал 90 фоизи ҳолатҳои пешбiniшудаи бемории сили ба доруворӣ устувор аз ташхис мегузаранд;

- ҳадди ақал 75 фоиз аз ҳамаи ҳолатҳои муаянгардидаи бемории сили ба доруворӣ устувор бомуваффақият муолиҷа мешаванд.

30. Барнома барои расидан ба ҳадафҳои муқарраргардида ба амалисозии чорабиниҳои зерин такя менамояд:

- аз ҷониби кишвар пурзӯр намудани салоҳият оид ба амалисозии Барнома, идоракуни доимӣ ва ичрои уҳдадориҳои давлат, баланд гардонидани дастгирии сиёсӣ ба назорати самараноки бемории сил бо маблағузории мунтазам афзуншаванда;

- ҳамкориҳои бисёрсоҳавӣ бо шарикони давлатӣ, ҷалби шарикони ҷамъиятию байналмилалӣ ба ҷорабиниҳои усули ба бемор нигаронидашуда;

- ҳимоя ва таблиғи ҳуқуқи инсон, баробарии гендерӣ, масъалаҳои аҳлоқу одоб, инчунин пешгирӣ намудани табъиз ва тамғагузорӣ нисбати беморони сил;

- ташкили эътилоғи мустаҳкам бо ташкилотҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва гурӯҳҳои осебдида;

- мувоғиқат ба тавсияҳо ва стратегияҳои мусоири байналмилалии илман асосёфта ба стандартҳои байналмилалии табобати бемории сил ва принципҳои тавсиядидҳондаи охирини Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ.

4. ДАСТРАСИИ ТАШХИСИ БЕМОРОН ВА АЛОҚАМАНДОН

§ 1. Таъмин намудани дастрасии омма ба ташхиси саривақтӣ ва босифати ҳамаи намудҳои бемории сил бо аҳамияти маҳсус ба санчиши тамосҳо ва аҳолии хатари баланди осебпазиридошта

31. Дастрасӣ ба ташхиси бармаҳал ва дақиқ барои муборизаи самаранок бо бемории сил аҳамияти бузург дорад. Технологияи ташхиси бемории сил тӯли даҳсолаи охир дар ҷаҳон ба андозаи назаррас инкишоф ёфтааст. Барои кишварҳои дорои сатҳи баланди бемории сил, ки Тоҷикистон ба он рӯйхат дохил мешавад, риоя кардани тавсияҳои ҷадиди Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ оид ба усуљои ташхиси бемории сил хеле муҳим аст. Истифодаи усул ва технологияҳои нав барои беҳтарсозии дарёфти бармаҳали ҳолатҳои бемории сил ва ҷорӣ соҳтани роҳҳои нави ташхис барои санчиши мунтазам нишон доданд, ки дарёфти ҳолатҳои нав беҳтару зиёдтар гардида, фосилаи байни ташхис ва оғози табобат қӯтоҳ шудааст.

32. Натиҷаҳои интизоршаванда дар самти таъмини дастрасии ташхиси бемории сил ва алоқамандон инҳоянд:

- системаи дастраси гузаронидани ҷорабиниҳо барои пайгирии тамосҳо дар маҳалҳо ва муоина, тадқиқотҳои ташхисӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазир (кӯдакон, маҳбусон, шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиқунанда, муҳочирон), аз ҷумла тадқиқоти рентгенӣ ташкил шудааст;

- стратегия ва амалҳо оид ба ташхиси бемории сил мукаммал шуда, мутобиқи меъёрҳои байналмилалӣ амалӣ мегарданد;

- озмоишгоҳи миллии референсӣ ва таҳлилгоҳҳои вилоятии бемории сил пурра фаъолият менамоянд ва тамоми озмоишҳои гуногунро дар сатҳи марказонидашуда мегузаронанд;

- шабакаи озмоишгоҳии бемории сил дар ҳама сатҳ босифат ва эътиимоднок фаъолият карда, байни таҳлилгоҳҳои сатҳи гуногун интиқоли намунаҳо ва додугирифти маълумот самаранок амалӣ мешавад;

- байни муассисаҳои табобатӣ ва ташхисии бемории сил робитаҳои мустаҳкам ба роҳ монда шуда, рещаҳои мувофиқи табобат барои беморон бидуни таъхир пешниҳод мешавад.

§ 2. Пурзӯр намудани усулҳои фаъоли дарёфти бемории сил

33. Усули фаъолонаи мақсадноки дарёфти ҳолатҳо роҳандозӣ шудааст ва мақсади он дарёфтани ҳолатҳои эҳтимолии бемории сил байни гурӯҳҳои муайян мебошад. Дарёфти бармаҳали гирифторони бемории сил, ки боиси табобати саривақтиву фаврӣ мешавад, хатари натиҷаи бебарори табобат, оқибатҳои ногувори иҷтимоӣ ва иқтисодии беморӣ ва сироятёбиро кам мекунад. Барои ташхиси саривақтии бемории сил байни гурӯҳҳои хатари баланди осебпазиридошта якчанд омилҳо, аз ҷумла доғгузории дукарата (барои тааллук доштан ба гурӯҳи осебпазир ва мубталои бемории сил будан), монеаҳо барои дастрасӣ ба хизматрасонии тиббӣ, надоштани маълумоти кофӣ ва фаҳмидани ҳавфи гирифтори бемории сили фаъол таъсир мерасонанд. Дар асоси тавсия ва далелҳои байналмилаӣ барои санчишу муоинаи мунтазам барои ҳолатҳои фаъоли бемории сил дар Тоҷикистон гурӯҳҳои зерин муайян ва интиҳоб шудаанд:

- шахсони дартамосбуда, ки дар як ҳочагӣ истиқомат мекунанд ва дигар шахсони наздик, ки бо гирифтори бемории сили фаъол робитаи зич доранд;

- шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда;

- шахсони аз озодӣ маҳрумшуда, ки муҳлати ҷазоро дар муассисаҳои ислоҳӣ сипарӣ мекунанд;

- муҳочирони баватанбаргашта;

- нафарони гирифтори бемориҳои муайян, ки омили хатари бемории сил ба шумор мераванд ва бо дигар сабаб ба ёрии тиббӣ муроҷиат мекунанд.

34. Меъёрҳои байналмилалии мубориза бо бемории сил тақозо доранд, ки ҳама шахсони бо гирифторони бемории сил тамос ва робитаи наздикдошта муоина карда шаванд ва тибқи тавсияҳои байналмилаӣ пайгирий шаванд. Истилоҳи тамос дар барномаи мазкур нисбати ҳамаи он шахсоне, ки бо бемори сили хориҷкунандаи микобakterияҳо (ҳолати индексӣ) робита доштаанд, истифода мешавад. Тамосҳо ба ду гурӯҳ - аҳли оила ва берун аз оила ҷудо карда шудаанд. Пайгирии тамосҳо барои ёфтани нафарони каблан чун гирифтори бемории сил ошкорнашуда ва

онхое, ки ба табобати сирояти ниҳонии сил ниёз доранд, амали муҳим ва зарурӣ мебошад. Имконнопазирии пайгирий намудани тамосҳо дар натиҷа ба аз даст додани имконияти пешгирии ҳолатҳои иловагии бемории сил, хусусан байни қӯдакон оварда мерасонад. Пайгирии тамосҳо байни аъзои оила ва дигар шахсони наздик бояд дар ҳама ҳолатҳои бемории сили шушӣ гузаронида шавад, аммо барои пайгирий ва санчишу муоина тамосҳои зерин дар мадди аввал меистанд:

- нафарони дорои аломатҳои шубҳанок ва эҳтимолии бемории сил;
- қӯдакони то 5-сола;
- тамосҳои масунияти заифдошта, мисли шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиунанда ва тамосҳои гирифткорони бемории сили ба доруворӣ устувор.

35. Зарур аст, ки дарёфти ҳолатҳои фаъоли бемории сил дар байни қӯдакон тавассути пайгирии мунтазами алоқамандони беморони сил мутобики дастурамали муқарраршуда тақвият дода шавад. Бо иштироки ҷомеаи шаҳрвандӣ ва маҳалҳо дар самти равонасозии мунтазами шахсони эҳтимолияти бемории сил дошта ва дарёфти ҳолатҳо парванда натиҷаҳои хуб ба даст овардан мумкин аст. Муоинаи алоқамандон набояд танҳо байни аъзои оила, балки нафароне, ки бо ин оила алоқаманд нестанд, дар тамос буданд, гузаронида шавад. Диққати маҳсус бояд ба муоинаи мунтазами қӯдакон ва наврасон дар шароитҳои маҳсус, мисли хонаи қӯдакон, муассисаҳои пенитенсиарӣ барои наврасон бояд дода шавад. Таваҷҷӯҳи маҳсус бояд ба индуksияи балғам барои қӯдакон ва онхое, ки балғам ихроҷ намекунанд, дода шавад. Дигар усулҳои таҳлили ба қӯдакон мувоғиқ, ба монанди таҳлили намунаҳои начосат ва шустани меъда бояд истифода шавад. Таъмини дастрасии алоқамандон ба таҳқиқоти ройгон бениҳоят муҳим аст. Дар доираи таҳқиқот бояд ҳамаи қӯдакони бо бемор тамосдошта муоина карда шуда, ғизои онҳо баҳодиҳӣ шаванд. Дар ҳолати маълум шудани норасоии ғизо ё камғизоӣ он бояд бо ҷалби муассиса ва кормандони тиббии даҳлдор тибқи тавсияҳои Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ бартараф карда шавад.

36. Таъмини ташхиси бармаҳали бемории сил дар байни ин гурӯҳи осебпазир зарур аст, зоро эҳтимолияти муайяни набудани ташхиси бармаҳал ва табобати бемории сил мавҷуд аст, ки ин метавонад ба натиҷаҳои бебарори табобати на танҳо бемории сил, балки вируси норасоии масунияти одам оварда расонад. Муоинаи клиникии бемории сили фаъол бояд дар шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиунанда ҳангоми ҳар ташриф ба муассисаи тиббӣ гузаронида шавад ва ҳангоми зарурат, дарёфти бемории сил дар байни шахсони гирифткори вируси норасоии масунияти одам бо истифода аз таҳлили липоарабиноманнан гузаранд. Барои дарёфти фаъолонаи ҳолатҳои бемории сил байни шахсони бо вируси норасоии масунияти одам

зиндагиунанда Созмони умумицаҳонии тандурустӣ истифодаи алгоритми маҳсуси ба аломатҳои клиникӣ асосёфта, ки бо акси рентгении қафаси сина ва липоарабиноманнан асоснок мешаванд, тавсия менамояд. Агар муоинаи тиббӣ дар шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиунанда аломатҳои бемории силро пайдо қунад, пас онҳо бояд дар навбати аввал аз озмоиши Ген Эксперт чун санчиши асосии бемории сил гузаранд. Шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиунанда, ки дар онҳо аломатҳои бемории сили фаъол дида намешавад, бояд табобати пешгирикунданаи сирояти ниҳонии силро гиранд.

37. Ҳамаи дастгиршудагон дар муассисаҳои ичрои ҷазои ҷиноятӣ, ҳам онҳое, ки муҳлати тафтишро интизоранд ва ҳам онҳое, ки бо ҳукми суд аз озодӣ маҳрум шудаанд, бояд мунтазам аз муоинаи тиббӣ барои бемории сили фаъол гузаранд. Ҳар нафаре, ки ба муассисаи ислоҳӣ ворид мешавад, муоина карда мешавад, сипас дар тӯли аз озодӣ маҳрум буданаш ҳадди ақал як маротиба дар як сол аз муоина мегузарад ва вақти аз маҳбас озод шуданаш низ муоина карда мешавад. Илова бар ин, ҳар бор, ки ягон ҳолати нави беморӣ ошкор шавад, тамосҳо пайгириӣ ва озмоиш карда мешаванд. Кормандони маҳбас низ мунтазам ва давра ба давра аз муоинаи тиббӣ барои бемории сил мегузаранд. Агар дар маҳбусон аломатҳои ба бемории сил ишоракунанда ошкор шаванд, онҳо бояд мутобиқи алгоритми ташхиси миллӣ аз муоинаи тиббӣ тариқи таҳлил бо Генэксперт, ки озмоиши аввалиндараҷаи бемории сил ҳисоб мешавад, гузаранд. Барои ҳамаи маҳбусоне, ки аз муоинаи бемории сил мегузаранд, бояд машварат ва санчиш барои вируси норасоии масунияти одам низ пешниҳод шавад. Барномаи муоина дар маҳбасҳо бояд бо дигар чорабиниҳои ҳифзи саломатӣ ва муоинаи тиббӣ якҷоя бошанд.

38. Андешидани чораҳои фаврӣ барои ҷудокунии ҳолатҳои дорои нишонаҳои бемории сил бо мақсади паст кардани нишондиҳандаҳои паҳншавии бемории сил ва дар муассисаҳои маҳсус ҷойгир кардани беморони нишонаҳои бемории сил дошта зарур аст. Ҳамаи алоқамандон дар ҳуҷраҳо бояд муоина карда шаванд ва аз рӯи имкон ба табобати сирояти ниҳонии сил фаро гирифта шаванд. Аъзои оила низ бояд аз муоина гузаранд.

39. Барнома тақвияти назорати бемории сил ва бемории сили ба доруворӣ устуворро байни муҳочирони баргашта ва аҳли оилаи онҳо ба воситаи таъмини ташхис ва табобат бо усули ба беморнигаронидашуда, беҳтар гардонидани муносибати онҳо ба муроҷиат ба ёрии тиббӣ, баланд бардоштани сатҳи маълумотнокӣ ва ҳавасмандӣ дастгирӣ менамояд, аз ин рӯ шароитҳои мусоидро фароҳам меорад, то дар соҳаи табобати бемории сил ба дастовардҳои назаррас ноил гардад. Муайян кардани муҳочирони баргашта барои ошкор кардани бемории фаъол мушкил аст. Агар

муҳочирон бо баробари баргаштан ба муассисаҳои кумаки аввалияи муассисаҳои санитарӣ ё дигар муассисаҳои ҳифзи саломатӣ муроҷиат кунанд, муоинаи онҳо имконпазир мегардад. Роҳи аз ҳама босамар ин пайдо кардани муҳочирон ба воситаи ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва ташкилотҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ мебошад. Ин ташкилотҳо метавонанд, ки мушкилоти асосии бо пешгирий, ташхис, табобати бемории сил, бемории сили ба доруворӣ устувор ва бемории сил, вируси норасоии масунияти одам вобастабудаи муҳочиронро муайян ва баррасӣ карда, муҳочирони меҳнатӣ ва аҳли оилаи онҳоро дастгирӣ намоянд. Иқдоми зерин дарёғти ҳолатҳои бемории сил ва натиҷаҳои табобат байнину муҳочирони баргаштаро беҳтар мегардонад:

- ташкил кардани гурӯҳи кории бисёрсамтаи амалкунанда оид ба масъалаҳои бемории сил ва муҳочират. Ин гурӯҳ бояд чун мақомоти асосии ҳифзи манфиатҳои соҳторҳои давлатӣ фаъолият кунад. Гурӯҳи корӣ бояд назорати байнисарҳадии бемории силро дар ҳамкорӣ бо мақомоти минтақавӣ ва байнидавлатии дар соҳаи муҳочират фаъолиятбаранд дастгирӣ намояд. Мисоли мақомоти минтақавӣ ва байнидавлатии дар соҳаи муҳочират фаъолиятбаранд ин гурӯҳи корӣ оид ба масъалаҳои тандурустӣ, иҷтимоӣ ва хуқуқии муҳочирони меҳнатӣ ва оилаи онҳо мебошад;

- барнома ва шарикон ҳамкориҳои зичро дар ҷанбаҳои амалии муносибгардонии ҳадамоти зиддисилӣ ба ниёзҳои муҳочирон идома медиҳанд, онҳо инчунин барои ташкилотҳои ҷамъиятӣ барои амалигадонии лоиҳаҳо оид ба муҳочират ба бемории сил омӯзиш ва машваратҳо ташкил менамоянд;

- таҳқими ҳифзу нигоҳдошти саломатӣ, аз ҷумла баланд бардоштани сатҳи маълумотнокии бидуни доғгузории аҳолӣ, ба таври мусбат дигар кардани муносибат ба ҳифзи саломатӣ;

- пурзӯр намудани силсилаҷорабинҳо ва маъракаҳои тарғиботӣ.

40. Нафароне, ки ба бемории дорои омили ҳатари бемории сил гирифтор шудаанд, дар вақти бо дигар сабаб ба ёрии тиббӣ муроҷиат карданашон бояд аз муоинаи бемории сил гузаранд. Шахсони дорои бемориҳои зерин барои аз муоинаи бемории сил гузаштан тавсия мешаванд:

- норасоии вазни бадан, диабети қанд, норасоии музмини гурдаҳо ё гемодиализ;

- занони ҳомила;

- шахсони майзада (истеъмолкунандагони машрубoti спиртӣ); истифодабарандагони маводи мухаддир бо роҳи тазриқӣ, истеъмолкунандагони тамоку;

- пиронсолон;

- қаблан аз бемории сил табобатгирифтагон.

41. Кормандони тиб метавонанд беморонро бо дигар нишондодхой тиббӣ дида бароянд, аз ҷумла:

- гастрэктомия;
- омосҳои бадсифат;
- ихтиоли иммунодепрессивӣ (ночуриҳои рӯҳӣ);
- беморон бо трансплантатсияи узвҳо ва дигар ҳолатҳое, ки табобати иммуномодуляториро талаб мекунанд.

42. Беморони диабети қанддошта бояд аз муоина барои бемории сил гузаранд ва инчунин гирифткорони бемории сил бояд аз муоинаи диабети қанд гузаранд. Инчунин ин ғуна муоинаҳои мутақобила бояд ба муоинаи нафарони тамокукаш, бемории музмини обстуктивии шушдошта, истифодабарандагони маводи психоактивӣ ва вобастагии қавӣ дошта низ вучуд дошта бошад. Роҳбарияти муассисаҳои ҳифзи саломатии омма бояд ба кормандони худ низ муоина барои бемории силро пешниҳод намуда, онро бо дигар чорабиниҳои назорати беморӣ ҳамбаста гардонанд.

43. Муассисаҳои кумаки аввалияи тиббию санитарӣ бояд мунтазам варақаи бақайдгирии ҳолатҳои эҳтимолии бемории сил (ТБ15)-ро пур намоянд, ки барои ёфтани ҳолатҳои ошкорнашуда ва аз мадди назар дурмонда хеле муҳим аст. Барои кафолати он, ки ҳамаи варақаҳо тибқи талабот пур карда шудаанд, бояд назорат бурда шавад.

§ 3. Беҳтар кардани дастрасӣ ба хизматрасонии босифати озмоишгоҳҳои зиддисилий

44. Нақша оид ба васънамоии технологияи Ген Эксперт барои се сирояти ҳамрадифи бемории сил, вируси норасоии масунияти одам ва гепатит пешбинӣ менамояд. Ин таҳияи созишиномаи сиёсиро бо Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ оид ба ҳамbastagии хизматрасониҳои якчанд беморӣ ва ёддошти тафоҳум оид ба хизматрасониҳо байни бемории сил, вируси норасоии масунияти одам ва гепатит талаб мекунад. Якҷоя кардани хизматрасониҳо метавонад аз ноҳияҳои таҷрибавӣ оғоз ёбанд.

45. Инчунин дастрасиро ба воситаҳои ташхисӣ, ки табобати мувоғиқ ва босифатро таъмин мекунад, яъне муайян кардани ҳассосияти доруҳо васеъ намудан зарур аст. Дар ҷумҳурӣ 43 таҳлилгоҳи Ген Эксперт бо 46 платформа, 76 таҳлилгоҳи микроскопӣ, як таҳлилгоҳи «ҳавфи баланд» ва панҷ таҳлилгоҳи «ҳавфи миёна» мавҷуд аст. Бо мақсади тақсимоти оқилонаи ҳаҷми кор дар шабакаи таҳлилгоҳҳо соли 2021 гузаронидани санчиши ҳассосияти доруҳо дар таҳлилгоҳҳои вилояти Суғд (ҷамоати деҳоти Деҳмойи ноҳияи Ҷаббор Расулов) ва вилояти Ҳатлон (شاҳри Кӯлоб) имконпазир ва шурӯъ мешавад. Гузаронидани санчиши ҳассосияти доруҳо ва таҳлилҳои дигар оид ба кишти бактерияҳо (кишти балғам) аз нӯқтаи назари амнияти биологӣ хатарнок буда, чунин озмоишҳоро танҳо

дар таҳлилгоҳҳои хатари баланд (Таснифоти Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ, Даствур оид ба бехатарии биологӣ барои тадқиқоти таҳлилгоҳии бемории сил, соли 2012) бо истифодаи инфрасохтори мувофиқ ва мутобиқати пурраи талаботи назорати сироятёбӣ гузаронидан мумкин аст. Аз ин лиҳоз, ду озмоишгоҳи дар боло номбурда азnavsозӣ шуда, ба таҳлилгоҳи ДББ-3 табдил меёбанд. Дар марҳилаи амалисозии барнома озмоишгоҳи миллии референсӣ тавсияҳо ва таҳияҳои нави байналмилалии мувофиқро ворид менамояд (масалан, секвеникунонии насли навин).

46. Барои таҳкими кулли низоми идоракунии таҳлилгоҳии бемории сил беҳтаргардонии идоракунӣ ва роҳандозии низоми самараноки интиқол дар кишвар, нигоҳдорӣ ва истифодаи таҷхизот дар таҳлилгоҳҳо, захираҳои кадрии баландиҳтисос, силсилаи таҷхизоти боэътиномди озмоишгоҳӣ, низоми ягонаи хуб амалкунанда ва бехатари иттилоотии озмоишгоҳӣ, чорӣ намудани низоми идоракунии сифат дар тамоми шабакаи озмоишгоҳӣ зарур аст.

47. Тақвият додани низоми логистикӣ барои таъмини интиқоли боэътиномди намунаҳо, масолех ва реагентҳо, инчунин интиқоли боэътиномд ва фаврии маълумот (натиҷаҳои таҳлил ва ҳисбот) байни озмоишгоҳҳо ва муассисаҳои клиникӣ зарур ва муҳим аст. Низоми интиқол бояд аз намуди воситаи нақлиёт (нақлиёти ҷамъиятӣ ё маҳсус), ҷанбаҳои бехатарии биологӣ, аз ҷумла қоидаҳои борпеч кардан ва бурда расонидан, арзиши интиқол ва гайра вобастагии маҳсус дошта бошад. Ҳизматрасонӣ барои кормандони тандурустӣ ва беморон бояд ройгон бошад, механизмҳое, ки барои мушоҳида ва пайгирии интиқоли намунаҳо байни муассисаҳои тиббӣ бо истифодаи низоми ҶПС таҳия шудаанд, бояд минбаъд низ истифода шаванд. Маблағ барои интиқоли балғам бояд дар доираи буҷети барои маводи таҳлилгоҳӣ чудошуда таъмин карда шавад.

48. Коркарди низоми идоракунӣ ва нигоҳдории таҷхизоти озмоишгоҳҳо самти сеом буда, он ташхиси дақиқ, боэътиномд ва саривактиро таъмин карда, амнияти кормандони озмоишгоҳро кафолат медиҳад. Мунтазам ва бо сифати баланд нигоҳ доштан ва истифодаи эҳтиёткоронаи таҷхизот фаъолияти мӯътадили шабакаи таҳлилгоҳиро таъмин намуда, ҳароҷоти таъмири таҷхизотро кам мекунад. Барои таҳкими иқтидори дохилии нигоҳдории таҷхизоти озмоишгоҳӣ зарур аст, ки дастур оид ба идоракунии таҷхизоти озмоишгоҳи зиддисилий таҳия гардида, ҳамаи таҳлилгоҳҳои зиддисилий бо таҷхизоти мувофиқи сифаташ баланд муҷаҳҳаз карда шаванд. Усули беҳтарини самаранок ва аз ҷиҳати иқтисодӣ дастрастарин ин таъсис ва таҳкими иқтидор ва тавонмандии кишвар барои нигоҳдории таҷхизоти мураккаби озмоишгоҳӣ, аз ҷумла ҳуҷраҳои бехатарии биологӣ, автоклавҳо, септрифугаҳо ва системаҳои

муҳандисӣ ба монанди вентилятсия (таҳвия) ва қувваи барқ мебошад. Ҳадди ақал ду муҳандиси хизматрасон бояд дар марказҳои маҳсус дар хориҷи кишвар омӯзонида шаванд. То он даме ки чунин иқтидор ба даст наояд, муассисаи давлатии «Маркази ҷумҳурияи ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил» бояд бо муҳаассисони баландихтисоси гувоҳномадошта ё ширкатҳои хидматрасонӣ шартномаи дарозмуддати ҳамкорӣ бандад.

49. Таҳияи системаи идоракуни маълумотҳои озмоишгоҳӣ барои баланд гардонидани самаранокии идоракуни маълумотҳо, дастрасӣ ва маҳфияти маълумотҳо дар озмоишгоҳ. Намунаҳо (варакаҳо) бояд тибқи талаботи миллии ҳисботдиҳӣ ва бо дарназардошти усулҳо ва технологияҳои нави ҷониби Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ тавсияшуда баррасӣ ва боздид карда шаванд. Намунаҳо ҳар маротиба, ки тағиирот дар алгоритми миллӣ оид ба ташхиси бемории сил тасдиқ мешавад, бояд таҷдид карда шаванд. Ҳар як озмоишгоҳи зиддисилӣ бояд дафтари ягонаи кории электрониро барои сабти озмоишҳои ташхисӣ дошта бошад. Шакли умумии дафтар бояд ба ҷамъ кардани кулли маълумоти зарурии ҳисботӣ ва табодули маълумот дар шабакаи озмоишгоҳӣ имкон дигар. Барои Опенемерес бахши озмоишгоҳӣ таҳия шудааст, ки метавонад, ки барои идоракуни маълумоти озмоишгоҳӣ ва мұchtамаъ кардани ҳисбот оид ба санчиши микроскопӣ, Ген Эксперт, озмоиши киши балғам, санчиши ҳассосияти доруҳо ва гайра кумак кунад. Бартарияти асосии маҳзани электронӣ дар он аст, ки ҳангоми сари вақт ворид кардани маълумот ба Опенемерес кормандони клиникии сатҳи канорӣ аз натиҷаҳои санчишҳои озмоишӣ боҳабар мешаванд. Гурӯҳи кории озмоишгоҳӣ бо дастгирии машваратии мутахassisони озмоишгоҳи супрамиллии референсӣ ҷиҳатҳои мусбат ва заифи ин низомро муайян намуда, нақшай амалро барои такмили минбаъдаи ҷузъи озимоишгоҳии Опенемерес таҳия хоҳанд кард.

50. Вориднамоии пурраи низоми идоракуни сифат имкон хоҳад дод, ки озмоишгоҳҳо ҳам дар алоҳидагӣ ва ҳам дар шакли шабакаи озмоишгоҳӣ самаранок идора карда шаванд, ки боиси мушкилоти эҳтимолиро пешгӯй кунанд, ҳатоғиҳоро фавран ошкор ва ислоҳ намоянд. Имконияти аккредитатсияи озмоишгоҳи миллии референсӣ тибқи меъёрҳои Созмони байналмилӣ оид ба стандарти кунонӣ (15189) на танҳо эътирофи расмии низоми татбиқшудаи сифатро фароҳам меорад, балки муҳимтар аз он, барои иштирок дар лоиҳаҳои байналмилӣ ва тадқиқоти илмӣ роҳи васеъ мекушояд. Меъёрҳои тасдиқшудаи дастуралами назорати сифат дар озмоишгоҳи миллӣ бояд дар ҳама озмоишгоҳҳои дараҷаи бехатарии биологӣ-2 ва дараҷаи бехатарии биологӣ-3 татбиқ карда шаванд. Таъмини берунаи сифат бояд дар ҳама усулҳои ташхисӣ дар ҳар як озмоишгоҳи алоҳида истифода шавад.

51. Аккредитатсияи озмоишгоҳи миллии референсӣ бояд тибқи меъёри байналмилалии озмоишгоҳии тартиби амалиёти стандартии (15189) «Озмоишгоҳҳои тиббӣ». Талаботи маҳсус ба сифат ва салоҳият» гузаронида шавад. Гузаронидани ин амалиёт имкон медиҳад, ки озмоишгоҳи миллии референсӣ чун озмоишгоҳи дорои низоми самараноки идоракуни сифат обрӯ ва эътирофи байналмилалӣ ба даст орад. Барои иҷрои ин вазифа мақоми ваколатдореро оид ба аккредитатсияи озмоишгоҳҳо муайян кардан зарур аст, ки созишиномаҳои байналмилалӣ оид ба эътирофи дучониба дар доираи ҳамкории байналмилалӣ оид ба Аккредитатсияи озмоишгоҳҳо дошта бошад.

§ 4. Маблағгузории кафолатнок ва устувор барои ишқишифӣ шабакаи озмоишгоҳҳои зиддисилий

52. Шабакаи озмоишгоҳии зиддисилии мавҷударо вобаста ба манбаи маблағгузорӣ аз 2 баҳш - озмоишгоҳҳои муассисаи давлатии «Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил» ва озмоишгоҳҳои шабакаи кумаки аввалини тиббию санитарӣ иборат мебошад. Буҷети озмоишгоҳҳои муассисаи давлатии «Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил» дар сатҳи ҷумҳуриявӣ ташаккул меёбад ва ин озмоишгоҳҳо мустақиман таҳти назорати ташкилий ва молиявӣ, инчунин идоракуни бевоситаи муассисаи мазкур қарор доранд. Озмоишгоҳҳое, ки бо озмоишгоҳҳои клиникии муассисаҳои кумаки аввалини тиббию санитарӣ якҷо шудаанд (таҳлили клиникӣ, гематологӣ, микробиологӣ ва таҳлили микроскопии балғам мегузаронанд), аз ҳисоби буҷети вилоятӣ маблағгузорӣ карда мешаванд. Буҷети ин озмоишгоҳҳо як қисми буҷети муассисаҳои тиббӣ ба ҳисоб мераванд. муассисаи давлатии «Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил» озмоишгоҳҳои кумаки аввалини тиббию санитариро бо микроскопҳо, реагентҳо ва масолех барои микроскопия таъмин менамояд, ки иҷрои ин амал якчанд мушкилот дорад:

- арзиши хизматрасониҳои озмоишгоҳӣ оид ба ташхиси бемории сил номуайян аст. На арзиши воқеии имрӯзai кишти балғам ва озмоишгоҳҳои санчиши ҳассосияти доруҳо, на ҳарочоти таҳлили алоҳида мисли микроскопияи намунаҳо ё озмоишҳои молекулярӣ ба таври дақиқ бо дарназардошти ҷузъиёт омӯхта нашудааст. Ин ба арзиши умумии шабакаи озмоишгоҳии зиддисилий, аз ҷумла назорат, сифат ва интиқол таъсир мерасонад;

- сарфи назар аз аҳамияти қалон доштани шабакаи озмоишгоҳии зиддисилий буҷети он на ин ки бо дарназардошти эҳтиёҷоти воқеии молиявӣ, балки ба таври ихтиёрӣ вобаста ба имкониятҳои захираҳои молиявӣ дар муассисаҳои даҳлдор ҷудо карда мешавад.

53. Барои ба даст овардани натиҷаҳои боэътиимидаи таҳлил оид ба муайян кардани арзиши миёна ҷалб кардани мушовирони мустақили

соҳибтахассус, ки дар соҳаи тандурустӣ таҷрибаи корӣ доранд, зарур аст. Ин амал бо дарназардошти ҳарочоти реагентҳо ва масолех, арзиши музди маоши кормандон, инфрасохтор, интиқоли намунаҳо, нигоҳдории таҷхизот ва ғайраро талаб меқунад. Ҳангоми ҳисоб кардани ҳарочот бояд нуктаҳои зерин ба назар гирифта шаванд:

- арзиши ҳар як озмоиши ҷудогона, ки барои ташхиси бемории сил гузаронида мешавад;
- арзиши хизматрасонии озмоишгоҳӣ;
- ташрифҳои мониторингӣ, тренингу омӯзишҳо ва ғайра. Ин тадбир ба Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ имконият фароҳам меорад, ки буҷети шабакаи озмоишгоҳиро ба таври пурра ба нақша гирад.

5. ТАБОБАТИ БОСИФАТ

§ 1. Таъмини дастрасии ҳамаҷониба ба табобати босифат ва муосири ҳамаи намудҳои бемории сил ва дастигирӣ мувофиқ тавассути истифодаи беморон ва усулҳои ба онҳо нигаронидашуда

54. Табобати бемории сил на танҳо масъалаи саломатии шахсӣ, инчунин масъулияти муҳими саломатии омма мебошад. Табобати номувофиқ яке аз сабабҳои асосии пайдоиши бемории сил ба доруворӣ устувор ҳисобида мешавад. Барнома бояд татбиқи стратегияҳо ва стандартҳои муосири идоракуни ҳолатҳои бемориро барои ноил шудан ба ҳадафҳои миллӣ ва пешгирии паҳншавии минбаъдаи устуворӣ ба маводи доруворӣ идома дихад. Стратегияи умумиҷаҳонии мубориза бо бемории сил (дар ҷаласаи сатҳи баланди Ассамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид қабул шудааст) даъват менамояд, ки дастрасии умумии табобати босифат барои гирифткорони ҳамаи шаклҳои бемории сил, аз ҷумла бемории сили ба доруворӣ устувор таъмин карда шавад. Вобаста ба ин, афзалияти бештар ва диққати маҳсус бояд ба таҷдиди усули мавҷуда оид ба хизматрасониҳои зиддисилӣ тавассути баланд бардоштани сифати хизматрасонӣ, беҳтар кардани идораи ҳолатҳои амбулаторӣ ва амалигардонии усули ба бемор нигаронидашуда дода шавад. Доруҳои нав ва речрои ҷадид низоми боэътиමод ва пурӯзввати мониторинги беморон, дастигирӣ ба табобат ҳавасманд будани онҳо, назорати маводи доруворӣ ва назорати фармакологиро барои пешгирии пайдоиши устуворӣ ба доруҳои нав ва ба даст овардани натиҷаҳои беҳтарин талаб меқунанд. Илова бар ин, чунин ҷузъҳои меъёрҳои миллии мубориза бо бемории сил, аз қабили идоракуни ҳамориҳои ҳамрадифи бемории сил, вируси норасоии масунияти одам, табобати пешгирикунандаи бемории сил ва табобати бемориҳои ҳамрадиф ба натиҷаҳои табобат таъсири калон мерасонанд ва ба таваҷҷуҳи зиёд ниёз доранд.

55. Иҷрои талаботи бахши мазкур барои расидан ба интизориҳои зерин мусоидат ҳоҳад кард:

- стратегияҳо оид ба табобати бемории сил ва идоракуни ҳолатҳои беморшавӣ дар асоси дастовардҳои нави аз ҷониби Созмони умуничаҳонии тандурустӣ тасдиқшуда мунтазам нав карда мешаванд;

- ҳолатҳои мураккаб, ба монанди вируси норасоии масунияти одам, бемории сил, бемории сил, норасоии гизо, аз ҷониби гурӯҳи мутахассисон дар якҷоягӣ идора карда мешаванд;

- беморони ташхисшуда, аз ҷумла бо шаклҳои шадиди устуворӣ ба доруворӣ, тибқи тавсияҳои охирини Созмони умуничаҳонии тандурустӣ бо табобати мувоғик, ба монанди рещаҳои кӯтоҳмуддат ё инфиродӣ фаро гирифта мешаванд;

- таъминоти мунтазами маводи дорувории сифатан кафолатноки зиддисилӣ, идоракуни дурусти захираҳо ва низоми мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо бо шабакаҳои мувоғики ҳисботдихӣ амалӣ мегардад;

- усули ба бемор нигаронидашудаи табобат бештар инкишоф ёфта, дар ҳамкории зич бо ташкилотҳои ҷамъиятӣ дар тамоми кишвар дастрас карда мешавад;

- барои риояи рещаи табобат ва ба даст овардани натиҷаҳои беҳтарини табобат ба ҳамаи гирифторони беморӣ кумаки зарурии ба табобат ҳавасмандкунанда (ёрии равонию иҷтимоӣ ва молиявӣ) расонидан лозим аст. Маърракаҳо оид ба баланд бардоштани сатҳи маълумотнокӣ бо ҷалби шахсони машҳур ва шахсони аз бемории сил шифоёфта гузаронида мешаванд.

§2. Тибқи тавсияҳои навтарини Созмони умуничаҳонии тандурустӣ ва дастурамалҳои миллии мубориза бо бемории сил таъмин намудани табобати босифат барои ҳамаи беморони сил

56. Дар шароити рушди босуръати усулҳои табобат муҳим аст, ки тавассути барномаҳои миллӣ далелҳои нав оид ба табобати бемории силӣ ба доруҳои сершумор устувор ва шакли васеи мутобиқгаштаи сил дастрас шаванд. Усули ҷадиди муолиҷа дар аввал барои барномаи миллии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил як қатор мушкилотро пеш меорад, зоро барои таҷдиди дастурамалҳо ва омӯзонидани мутахассисони бемории сил дар саросари кишвар вакт лозим аст. Вориднамоии дастурамалҳои возех бо таълими зарурий ва таъминоти муттасили миқдори кофии доруҳои лозима бояд дар як радиф ичро карда шаванд, то табобати муносибу самаранок ба беморон дастрас гардад. Диққати маҳсус бояд ба гурӯҳҳои осебпазир равона карда шавад.

57. Барнома ба дастрасии оммаи мардум ба усулҳои навтарини табобат сару кор дорад, ба қӯдакони хурдсоли гирифтори бемории сил бояд аҳамияти маҳсус дода шавад. Дар ҳар ҷое, ки бемории сил дар байни қалонсон паҳн гардида бошад, дар байни хурдсолон низ паҳн шудааст. Аксарон ба назар мерасад, ки нишондиҳандаҳои бемории силӣ ба доруҳои

сершумор устувор байни кӯдакон ва наврасон нишондиҳандаҳои умумии бемории сили ба доруҳои сершумор устуворро дар ҷомеа инъикос менамояд, аммо шумораи дақиқ ва мушкилоти воқеӣ номуайян аст. Кӯдакони гирифтори бемории сил ё ба он сироятёфта бинобар доштани алomatҳои клиникии ба бемории сил хос набуда тариқи барномаҳои зиддисилӣ ба низоми тандурустӣ ворид намешаванд. Қаблан ба пешгирий ва табобати беморӣ танҳо миёни калонсолон аҳамият дода мешуд, зоро нақши кӯдакон ва наврасонро дар паҳнкунии бемории сил ноҷиз меҳисобиданд. Дар кӯдакони хурдсол (то 5-сола) тасдиқи бактериологӣ метавонад душвор бошад ва ташхис одатан ба таври клиникӣ бо дарназардошти ҳусусияти устувории нишондиҳандаҳои ҳолати индексӣ гузошта мешавад. Устуворӣ ба маводи доруворӣ дар хурдсолон аксаран дар натиҷаи сироятёбии аввалин аз шахси тамосдошта, яъне аз аъзои оилаи калонсоли гирифтори бемории сили ба доруворӣ устувор дида мешавад, аъне дар кӯдакон устуворӣ дар натиҷаи қаблан аз сар гузаронидани бемории сил пайдо намешавад. Бо дарназардошти гуфтаҳои зикршуда, дарёфт ва табобати кӯдакон ва наврасон амали муҳиму фаврий мебошад.

58. Даствурамал оид ба идоракунии бемории сил дар кӯдакон бо назардошти тавсияҳои нави Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ, ки дар давоми амалишавии Барномаи мазкур нашр мешаванд, боздид карда мешавад. Ҳангоми тартиб додани речай табобати шаклҳои ба доруҳо устувори бемории сил дар байни кӯдакон бояд қабули қарорҳо дар асоси санчишҳои ҳассосияти доруҳо, ё ин ки дар ҳолати тасдиқи клиникӣ аз рӯи натиҷаи устувории манбаи сироят (тамос) амалӣ карда шаванд. Таърихи табобати ҳам бемор ва ҳам ҳолати индексӣ ҳангоме, ки санчиши ҳассосияти доруҳо дастрас нест ё натиҷаҳо шубҳаноканд, барои баҳодиҳии самаранокии маводи доругӣ бояд якҷоя дида баромада шавад, ба тасдиқи бактериологии бемории сил диққати ҷиддӣ бояд дод. Агар ташхис бо роҳи бактериологӣ тасдиқ нашуда бошад, кӯдак бояд дар асоси ҳулосаҳои клиникӣ ва радиологӣ, инчунин санчиши ҳассосияти доруҳои намунаи манбаи сироят табобат гирад. Ин усули табобат инчунин бояд стратегия ва механизмҳои дастгирии ба табобат ҳавасмандгардонии кӯдак ва волидайни онҳоро дар бар гирад.

59. Таъмини табобати ҳаматарафаи бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам барои ҳамаи гирифторони бемориҳои ҳамрадиф муҳим мебошад. Барнома машварат ва ташхиси вируси норасоии масунияти одамро тибқи протоколи идоракунии гирифторони бемории сил ворид намуд. Ташхисҳои фаврии серологияи вируси норасоии масунияти одам дар муассисаҳои зиддисилӣ дастрас нестанд ва одатан намунаҳои хун ба марказҳои пешгирий ва мубориза бар зидди бемории вируси норасоии масунияти одам фиристода мешаванд. Ташхиси фаврии вируси норасоии

масунияти одам бояд дар ҳамаи муассисаҳои зиддисилий дастрас бошанд ва аз ҷониби кормандони омӯзонидашудаи ин муассисаҳо гузаронида шаванд.

60. Дастрасӣ ба табобати зиддиретровирусӣ барои нафарони бемориҳои ҳамрадифдошта таъмин карда мешавад. Тибқи тавсияҳои Созмони умуничаҳонии тандурустӣ гирифтторони бемории сил, вируси норасоии масунияти одам дар тӯли ду ҳафта пас аз оғози муолиҷаи бемории сил ба гирифтани табобати зиддиретровирусӣ шурӯъ мекунанд. Гирифтторони бемории сил, вируси норасоии масунияти одам бояд ҳарчи зудтар табобати зиддиретровирусӣ гиранд, зоро ин боиси коҳиши назарраси фавт ва беморшавии марбут ба бемории пайдошудаи норасоии масуният буда, дараҷаи зиндамонӣ ва сифати ҳаёти шахсони сироятёftai вируси норасоии масунияти одамро баландтар мебардорад. Як қатор масъалаҳои муҳими марбут бо табобати яқвақта барои бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам, аз ҷумла ҳолатҳои такрории заҳролудшавӣ аз доруворӣ, таъсири мутақобилаи дору бо дору ва мушкилоти эҳтимолӣ вобаста то охир риоя кардани реҷаи табобат бо истеъмоли доруҳои зиёд бояд ба назар гирифта шаванд. Аз ин рӯ, гирифтторони бемориҳои ҳамрадиф барои муайян кардани таъсири номатлуби маводи доруворӣ бояд бодикӯат назорат карда шаванд. Инчунин, гирифтторони бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам бояд барои пешгирии сирояти оппортунистӣ табобати пешгирикунандаро бо котримаксазол гиранд.

61. Идоракуни дурусти бемориҳои ҳамрадифи бемории сил, вируси норасоии масунияти одам робитаи мутақобила ва ҳамкории самаранокро байни хизматрасонии бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам, бемории пайдошудаи норасоии масуният талаб мекунад. Бо ин мақсад, минбаъд барномаҳои вируси норасоии масунияти одам ва зиддисилий дар таҳияи протоколи идоракуни ҳолатҳои беморӣ ва таъмини амалигардии он аз ҷониби ҳадамотҳои ҷалбшуда якҷоя фаъолият ҳоҳанд бурд. Ҳамгирои ҳадамоти бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам сатҳи фавтро қоҳиш дода, нишондиҳандаҳои табобати бобарорро баланд бардошта, инчунин бақайдгирӣ ва сари вақт оғоз кардани табобати зиддиретровирусиро беҳтар мегардонад.

62. Дар низоми шабакаи кумаки аввалияи тиббию санитарӣ низ ҳамгирои самараноки табобати бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам зарурат дорад. Тамғагузорӣ барои ҳар дар дастрасии табобат монеа эҷод мекунанд ва шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиунданда аксар вақт бо дили ноҳоҳам аз муоинаи бемории сил мегузаранд. Ҳамкорӣ бо ташкилотҳои ҷамъиятий барои кам кардани тамғагузорӣ ва расонидани ёрии равонию иҷтимоӣ ба беморон аҳамияти ҳалқунанда дорад.

63. Барои беморони вируси норасоии масунияти одам низ сари вақт ва бе монеа ташкил ва гузаронидани хизматрасониҳо оид ба ташхис ва табобати бемории сил дар заминаи марказҳои зиддисилий ва шабакаи кумаки аввалияни тиббию санитарӣ, аз ҷумла ташхиси балғам, рентген, ташхиси пешоб бо генетики ТБ-Лам ва ғайра бояд ба таври ройгон таъмин бошанд. Ҳангоми муҳокимаи масъалаҳои марбут ба беморони сил, вируси норасоии масунияти одам барои муҳокимаи муштарак ва интихоби усулҳои дурусти табобати онҳо, табибони маркази вируси норасоии масунияти одам метавонад аъзои шӯро (консилиум)-и бемории сил бошанд.

§ 3. Таъмини мунтазам бо маводи доруворӣ ва сарфшаванд, идоракуни захираҳо, нигоҳдорӣ ва тақсимот

64. Бо дарназардошти торафт мураккаб ва баланд гардидан арзиши реҷаҳои табобатии бемории сил таъмини мунтазами доруҳои сифатан кафолатнок барои барномаи миллии зиддисилий хеле мушкил, вале ҳаётан муҳим мебошад. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмини бетаваққуфи маводи дорувории зиддисилиро барои табобати ҳамаи шаклҳои бемории сил ва барои ҳамаи гурӯҳҳои синнусолӣ кафолат медиҳад. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ аз соли 2018 инҷониб 100 фоиз дорувории зиддисилии қатори яқумро харидорӣ мекунад ва нақша дорад, ки батадриҷ харидории доруҳои зиддисилии қатори дуюмро зиёд қунад. Ҳадафи харидории маводи дорувории зиддисилий ин ба даст овардани доруҳои босифат аз таъминкунандагони боэътиҳод бо нарҳҳои дастрас имконпазир мебошад. Харидории доруҳо тавассути механизми ҷаҳонии харид, ба монанди Созмони умуниҷаҳонии маводи доруворӣ, кафолати таносуби сифат ва арзиш амалий карда мешавад. Маводи доруворие, ки Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо маблағҳои худ харидорӣ мекунад, тибқи тартиби муқарраршуда аз истеҳсолкунандагони дорои таҳассуси Созмони умуниҷаҳонии тандурустӣ буда, агар имкон бошад, бевосита аз Созмони умуниҷаҳонии маводи доруворӣ харида мешавад. Зоро талаботи асосӣ барои харидории маводи доруворӣ ин таъмин намудани сифати доруҳо мебошад, новобаста ба он ки онҳо тавассути шабакаи хориҷӣ ё доҳилӣ харидорӣ карда мешаванд.

65. Ҳукумат барои барномаи мазкур маблағҳои иловагӣ чудо ҳоҳад кард, ки барои тадриҷан гузариши маблағгузорӣ аз Ҳазинаи глобалий тибқи нақшай устуворӣ ва гузариш коғӣ ҳоҳад буд. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ хариди доруҳои зиддисилии қатори дуюмро соли 2022 оғоз мекунад. Маблағгузорӣ аз бучети давлат давра ба давра, яъне 20 фоиз дар соли 2022, 30 фоиз дар солҳои 2023-2025 ва 50 фоиз дар солҳои 2026-2030 афзоиш меёбад. Маблағгузории хориҷӣ (тавассути Ҳазинаи глобалий) дар давраи амалигардонии Барномаи мазкур ҳанӯз

барои харидани маводи доруворӣ барои табобати бемории сили ба доруворӣ устувор лозим мешавад. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ барои интихоби роҳҳои муносиби харидорӣ, интихоби дастраскунандай мол ва кафолати сифат масъул ҳоҳад буд. Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил барои додани маълумот оид ба миқдори мушаххаси зарурӣ ва эҳтиёҷот оид ба ҳар як маводи доруворӣ ба Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, муайян кардани воридоти мол, нигаҳдорӣ дар анбор, тақсимот ба вилоятҳо, идоракуни захираҳо дар сатҳи марказӣ, таъмини истифодай оқилона дар ҷойҳои табобат, сабт ва гузоришҳои назорату арзёбӣ масъул ҳоҳад буд. Барои пӯшонидани ҳарочоти даҳлдори дастраскунӣ, идоракуни нигоҳдорӣ, захира ва тақсимот ба вилоятҳо ва муассисаҳои табобати бемории сил маблағҳои мувоғиқ чудо карда мешавад.

66. Ҳамоҳангсоз оид ба идоракуни маводи доруворӣ минбаъд низ дар доираи низоми миллии иттилоотии бемории сил самтҳои асосии идоракуни маводи доруворӣ, аз ҷумла омӯзиши мутахассисон барои табобати бемории сил, мониторинги захираҳо, назорати истифодай маводи доруворӣ, арзёбии эҳтиёҷот, тартиб додани фармоишҳо, бақайдгирӣ ва ҳисботро идома медиҳад. Арзёбии эҳтиёҷот ба маводи дорувории зиддисилӣ дар асоси пешғӯиҳои эпидемиологӣ бо дарназардошти якчанд омилҳо таҳия карда шудааст:

- тамоюлҳои дарёftи ҳолатҳои беморӣ;
- пешравиҳои назаррас дар дарёftи ҳолатҳо, алалхусус дар доираи ҳадафҳои Асамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид;
- таносуби категорияҳои ҳолатҳои беморӣ (ҳолатҳои бо роҳи бактериологӣ тасдиқшуда ва бо усули клиникӣ ташхисшуда);
- сатҳи паҳншавии ҳолатҳои устуворӣ ба доруҳо дар кишвар. Натиҷаҳои пешғӯиҳуда барои солҳои 2021-2025 дар ҷадвали 10 оварда шудаанд, ки онҳо сектори шаҳрвандӣ ва низоми иҷрои ҷазои ҷиноятиро бо назардошти мақсадҳои гузошташудаи Ассамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид дарбар мегиранд.

67. Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил бемории сил татбиқи усулҳои мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо ё назорати фармокологӣ дар барномаи зиддисилӣ фаъолона васеъ менамояд. Низоми назорати фармокологӣ барои маводи дорувории зиддисилӣ як баҳши низоми умумии назорати фармокологӣ дар кишвар мебошад. Ҷумҳурии Тоҷикистон мачмӯи мобайнӣ назорати фармокологӣ оид ба табобати бемории силро интихоб кардааст, ки ин оид ба таъсироти номатлуби ҷиддӣ ва таваҷҷӯҳи маҳсус доштаро гузориш додан ба Ҳадамоти назорати фаъолияти фармокологӣ мефаҳмонад. Мониторинги мунтазам, бақайдгирӣ ва ҳисботдиҳӣ оид ба таъсироти номатлуб дар саросари кишвар тавассути низоми мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо ташкил

карда шудааст. Сифати мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо дар нохияҳои гуногун фарқ меқунад ва бояд дар нохияҳое, ки ба наздикий доруҳои нав ворид карда шуда буданд, беҳтар карда шавад. Усулҳо ва протоколҳои стандартишуда, ки барои мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо заруранд, дар ҳамаи муассисаҳои зиддисилӣ мавҷуданд. Гузаронидани машғулиятҳои омӯзишии иловагӣ оид ба мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо зарур аст. Барнома аз ҳисоби буҷети давлатӣ барои идора кардани таъсироти номатлуб речай табобати бемории сил воситаҳои тиббиро таъмин меқунад.

68. Аз ҷониби озмоишгоҳи дорои сертификат ба Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ дар таҳқими низоми миллии идоракунии доруворӣ бо дарназардошти бақайдгирии дорувории зиддисилӣ, ташкили низоми амалкунандаи назорати сифати дорувории зиддисилии дастрасшуда дар доҳили қишвар кумаки техниκи расонида мешавад. Иқтидор ва тавонмандӣ дар идоракунии маводи доруворӣ тавассути омӯзонидани кулли кормандони даҳлдор бо мақсади татбиқи самарабахши талаботи идоракунии маводи доруворӣ, инчунин бо таваҷҷӯҳи маҳсус ба истифодаи доруҳои нави зиддисилӣ ва идоракунии таъсироти номатлуби доруворӣ ба даст оварда мешавад.

69. Феҳристи электронӣ барои лавозимоти озмоишгоҳӣ, реагентҳо ва озмоишҳои ташхисӣ таҳия карда мешавад, ки барӯйхатгирии (инвентаризатсия) захираҳо, арзёбии эҳтиёҷот ва тартиб додани фармоишҳо имконпазир ва осонтар мегардонад.

70. Низоми ягонаи хучҷатнигории барои ҳарид зарурӣ ба стандартҳо ҷавобгӯ шуда, дар асоси алгоритми ягонаи расмиёти ҳарид, ки дар дастурамали миллӣ оид ба идоракунии сифати ташхиси озмоишгоҳии бемории сил тасдиқ шудааст, татбиқ карда мешавад.

71. Механизми самарабахши барасмиятдарории гумрукии маводи озмоишгоҳӣ ташакқул ёфта, раванди воридоти маҳсулоти озмоишгоҳӣ осон карда мешавад. Барои ин тибқи тартиби муқарраршуда таҷдиди қонунгузории даҳлдор зарур аст.

§ 4. Таъмини ёрии ҳаматарафа ба гирифторони бемории сил тавассути усулҳои ба онҳо нигаронидашуда

72. Сарфи назар аз беҳтар гардидани ҷалбшавии ҷомеа ва ташкилотҳои ҷамъиятий тақвият додани нақши онҳо дар барномаи зиддисилӣ, беҳтар ба роҳ мондани робита миёни фаъолони ҷомеа ва ташкилотҳои ҷамъиятий бо беморони сил, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, сохторҳои давлатӣ, соҳаҳои зиддисилӣ ва кумаки аввалии тиббию санитарӣ зарур аст. Барномаи зиддисилӣ тасмим гирифтааст, ки таҷрибаи ҳамкорӣ бо ташкилотҳои ҷавмъиятии маҳаллиро дар расонидани дастгирӣ барои баланд гардонидани иродатмандии

беморон ба табобат, бо ҷалби фаъолони чомеа, шабакаи ихтиёриён, ба роҳ мондани ҳамкорӣ дар байни ҷамъиятҳо, соҳаҳои сил ва кумаки аввалияи тиббии санитарии мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, ҷамоатҳои шаҳрак ва деҳот, аз ҷумла расонидани кумаки равонию иҷтимоӣ ба bemoron, таъмини баъзе имтиёзҳо дар давоми табобати дарозмуддати онҳо давом дигҳад ва пурзӯр намояд. Инчунин, адвокатсия бо мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ оид ба интишори санадҳое, ки масъулияти ҳар як соҳа ва ташкилотро дар гузаронидани ҷорабиниҳои ба эҳтиёҷоти bemor равонакардашуда дар бар мегирад, давом дода мешавад. Чунин хуччатҳо, аллакай, аз тарафи мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии баъзе шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумхурӣ ва вилояти Суғд интишор шудааст. Ташкилотҳои ҷамъияти метавонанд барои ҷорабиниҳо оид ба адвокатсия ва мониторинги иҷрои ин санадҳо ҷалб карда шаванд.

73. Пурзӯр намудани саҳми ташкилотҳои ҷамъиятий ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар амалисозии Барнома метавонад, ки дар расонидани ёрӣ барои ҳавасмандии bemoron ба табобат дар сатҳи оилавӣ ё маҳаллӣ бо истифода аз муносибатҳои инфириодӣ, бо дарбаргирии аъзои оилаи bemoron, фаъолони ҷомеа нақши муҳим бозад. Файр аз ин, онҳо дар беҳтар намудани муоинаи алоқамандон, хусусан дар гурӯҳҳои зери ҳатари баланд, баланд бардоштани сатҳи маълумотнокӣ, аз байн бурдани тамғагузорӣ, ҳалли мушкилоти гендерӣ ва хуқуқии bemoron саҳм мегузоранд. Дар амал ташкилотҳои ҷамъиятий ва фаъолони ҷомеа барои ошкоркуни бармаҳали ҳолатҳои bemorӣ, дастгирии bemoron барои ҳавасмандӣ ба табобат тавассути татбиқи усулҳои ҷадиди дастгириӣ, ки ба ниёзҳои bemoronи алоҳида муносиб аст, кумак мерасонанд. Яке аз усулҳои таъсирнок ва босамар ин ҷалби bemoronи шифоёфта ба ҷорабиниҳо оид ба дастгирии bemoron, алалхусус дар ташкил ва роҳнамоии ҷорабиниҳои гуногун мебошад. Гарчандे ҳамкорӣ байни ташкилотҳои ҷамъиятий, баҳши ҷамъиятий ва муассисаҳои давлатӣ вобаста ба мавҷудияти лоиҳаҳои bemorии сил дар Тоҷикистон ба андозае шакл гирифтааст, то ҳол зарурати тақвият додани ҳамоҳангзорӣ ва робита байни Барнома ва дигар барномаҳои тиббӣ ва иҷтимоӣ (масалан, қисми иҷтимоии Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ) вуҷуд дорад.

74. Таъсис додани эътилофҳо ва шарикӣ аз ҳисоби тарафҳои манфиатдори даҳлдор барои ҳалли вазифаҳои зайл зарур аст:

- мусоидат ба пайгирии алоқамандон;
- дастрасӣ ба хизматрасонии тиббӣ барои кӯдакон ва наврасон;
- таъмини дастрасӣ барои муроҷиат ба ҳадамоти тиббӣ барои гурӯҳҳои таҳти ҳатари зиёд;
- дастгирии адвокатсия;

- сафарбар кардани захираҳо барои тавсеаи тадбирҳои тасдиқшуда, арзёбии рушд ва мубодилаи тачрибаҳои беҳтарин.

75. Ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва шарикони ихтиёри бояд барои баланд бардоштани сатҳи маълумотнокӣ ва сафарбаркуни кумак берун аз соҳаи тандурустӣ (ба монанди таълим, дастгирии иҷтимоӣ ва ғайра) ҷалб карда шаванд. Наврасон ва оилаҳои гирифтори бемории силдошта бояд дар барномаҳои огоҳонии ҷомеа оид ба бемории сил ва ҷорабиниҳои тарғиботиу ташвиқотӣ дар сатҳи ҷомеа ҷалб карда шаванд. Аъзои омӯзонидашудаи ғурӯҳҳои дастгирии ҳамсолон ва беморони шифоёфта метавонанд, ки дар пайгирии тамосҳо ва дарёфти ҳолатҳои бемории сили фаъол ёри расонанд.

76. Дастгирии беморон дар давоми муҳлати табобати бемории сил барои ба даст овардани натиҷаҳои беҳтарини муолиҷа нақши муҳим мебозад ва аз ин рӯ, яке аз ҷузъҳои қалидии барномаи зиддисилӣ мебошад. Усули ба бемор нигаронидашуда дар табобати бемории сил барои зиёд кардани ҳавасмандӣ ба табобат, беҳтар кардани сифати зиндагӣ ва сабук кардани азият аҳамияти зиёд дорад.

77. Таъмини риояи дурусти речай табобат ин табобати бевосита назоратшаванда аз ҷониби шахси кумакрасон дар назар дошта шудааст. Табобати бевосита назоратшаванда имкон медиҳад, ки ҳодисаҳои номатлуб ва дигар оризаҳо сари вақт ошкор гарданд ва барои роҳи ҳалли онҳо ҷораҳои мувоғиқ қабул карда шаванд. Инчунин, муайян кардани ниёзмандӣ ба дастгирии иловагии иҷтимоӣ мумкин аст. Усули ба бемор нигаронидашуда инфиродӣ барои дастгирии ҳавасмандӣ ба табобат ин табобати бевосита назоратшавандаи мутобиқ дар заминаи муассисаҳои тиббӣ ва ҷамоат, инчунин истифодаи технологияҳои рақамӣ (барои беморони дорои ҳавфи камтарини ихлосмандӣ) ва таъмини назорати видеой, табобати бевоситай назорат аз ҷониби аҳли оила (одатан барои қӯдакон қобили истифода аст) ва ғайраро дар бар мегирад.

78. Тачрибаи ҷалби масҷидҳои маҳаллӣ ва соҳибкорон, ташкилотҳои ҷамъиятӣ барои расонидани кумак ба беморон дар пардохти ҳароҷоти онҳо дар давраи табобат, инчунин баланд гардонидани сатҳи маърифати онҳо, паст кардани доғгузорӣ, ҳуқуқпоймолкунӣ, баробарии гендерӣ дар гирифтани хизматрасониҳои зиддисилӣ мумкин аст, ки таҳлил карда, дар ҳама ҷойҳо истифода бурда шавад. Табобати амбулаторӣ, ки дар Тоҷикистон ба таври самаранок роҳандозӣ мешавад, ҷораҳои қатъии дастгирии ҳамаҷонибаи беморонро, аз ҷумла таъмини ҳавасмандкунӣ ва додани имтиёзҳо ба беморонро тақозо мекунад, то ки беморон ин усулро қабул ва риояи қунанд. Хеле муҳим аст, ки беморон барои риояи речай табобат маҳз бо мақсади ба даст овардани натиҷаҳои беҳтарини муолиҷа ҳавасманд карда шаванд. То моҳи марта соли 2019 Ҳазинаи глобалӣ

пештар ба беморони сили ба дорухои сершумор устувор ҳамасмандгардонии пулӣ дар шакли сомонии тоҷикӣ, баробар ба 33 доллари ИМА дар як моҳ медод. Мутаассифона, Ҳазинаи глобалӣ ин дастгриро қатъ кард ва бо вучуди кӯшишҳои Маркази ҷумҳурияи Ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил, як доноре ёфт нашуд, ки ин фаъолиятро дар дар давраи то ҳалли масъалаи мазкур аз тарафи Ҳукумат, ба зиммаи худ гирад.

79. Бидуни истеъмоли ғизои мукаммал унсурҳои фаъоли дорухои навро аз худ кардани организм нокифоя мегардад ва ин омили ҳавфро барои тақвияти устуворӣ ба ин дорухо ба вучуд меорад.

80. Ташкилотҳои ҷамъиятии миллӣ ва ташкилотҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ барои амалисозии ҷузъҳои зиёди дастгирии беморон, баҳусус дар таҳияи замимаҳои рақамӣ барои ёдрас кардани истеъмоли саривақтии доруворӣ ё назорати фосилавии табобат, имкониятҳои хеле хуб доранд. Онҳо метавонанд дар дарёftи ҳолатҳои фаъоли беморӣ, таъмини муоинаи шахсони тамосдошта, баланд бардоштани маълумотнокӣ ва расонидани кӯмак барои беҳтар кардани муроҷиат нақши хеле муҳим дошта бошанд. Баъзе вазифаҳои маъмурӣ ва ғайритибӣ, аз ҷумла тарғибот ва муроҷиат барои ташхиси бемории сил, пешниҳоди кумаки равонию иҷтимоӣ ба гирифторони бемории сил, машварат ва маълумоти тибӣ, кумак дар пайгирии тамосҳо ва бурдани табобати бевосита назоратшаванда, назорати видеогии табобатро барои иҷро ба баҳши ташкилотҳои ҷамъиятий ҷогузор кардан мумкин аст. Ҳукумат бояд васеънамоии фаъолонаи ташкилотҳои ҷамъиятиро барои мубориза бо бемории сил дастгирӣ намояд. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон тавассути ташкилотҳои ҷамъиятии маҳаллӣ бояд ҳарчи бештар барномаҳои иҷтимоиро амалӣ намояд ва шартномаҳои фармоишҳои иҷтимоӣ амалӣ гардонад ва ҳарочоти фаъолият оид ба дастгирии беморон бояд ба таври устувор аз ҳисоби захираҳои дохилий пӯшонида шавад.

81. Ба беморони сил бояд дастгирӣ аз бучети давлат - ҳавасмандгардонии пулӣ, инчунин дигар намуди дастгирӣ, масалан ҷуброни ҳарочоти роҳ ва маҷмуҳои ғизоӣ, ҳусусан барои беморони гирифтори шаклҳои ба дорухо устувори бемории сил таъмин карда шавад. Ба чунин беморон вобаста ба шароити тибӣ ва иҷтимоии бемори алоҳида ва дар қадом шароит ба ў кӯмаки тибӣ расонида мешавад, бояд дастгирӣ расонида шавад. Ҳамаи ҳарочоти зимни муоинаи тамосҳо пайдошаванда бояд ҷуброн карда шавад.

82. Дар маҳалҳои мувоғиқ гурӯҳҳои дастгирии беморон ташкил мешаванд, ки мушовирон, кормандони иҷтимоӣ ва тарафдорону ҳамтоёнро дар бар гирифта метавонанд. То ки онҳо таъмини пешниҳоди маълумот, ёрии маърифатӣ ва равонию иҷтимоиро бо мақсади ҳавасманд

кардани гирифторони бемории сил барои ба анҷом расонидани муҳлати табобат ва бартарафкуни омилҳои эҳтимолии хатари канда кардани речай муқарраршуда бо таваҷҷуҳи маҳсус ба ҳолатҳои бемории сили ба доруворӣ устувор ва нафарони аз гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазир ва таҳти ҳавф қарордошта амалӣ намоянд. Инчунин, маводи таблиғотӣ оид ба тандурустӣ ва воситаҳои аёни барои риояи талабот таҳия ва истифода бояд шаванд.

83. Барои баనақшагирии стратегии ҷузъи равонию иҷтимоӣ дар сатҳи миллӣ зарур аст, ки замина барои ҳамоҳангозии фаъолият байни шарикони гуногун фароҳам оварда шавад. Ба шарикони Барнома бояд ҷонибҳои манфиатдори берун аз соҳаи тандурустӣ (масалан, маориф, иҷтимоиёт, рушд ва ғайра) шомил карда шаванд ва инчунин барои густариши шарикӣ байни баҳшҳои давлативу ҳусусӣ мусоидат карда шавад.

84. Амалҳои мақсаднок дар сатҳи ҷомеа барои пешгирии табъиз ва тамғагузорӣ тавассути стратегияҳои даҳлдори коммуникатсионӣ, бартараф кардани монеаҳои ҳуқуқӣ дарроҳи табобати бемории сил, ҳусусан миёни қӯдакон бояд таъмин карда шавад.

85. Лоиҳаҳои мавҷуда, ки технологияҳои телефони мобилиро барои таҳқими ҳавасмандӣ барои табобати бемории сил - тавассути машваратҳо, ёдраскуниҳо (барои истеъмоли дору ва ташрифи нақшавӣ ба назди мутахассисони тандурустӣ), назорати истеъмоли дору, пешниҳоди мукофот ба беморони речаро риоякунанда ва ғайра истифода мебаранд, тавсеа меёбанд. Барнома барои сафарбар кардани захираҳои иловагӣ тавассути фармоишҳои иҷтимоӣ бо Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ, ҳамкорӣ бо шарикони миллию байналмилалӣ ва таъминкунандагони хизматрасонии телефонҳои мобилий дар Ҷумҳурии Тоҷикистон амал ҳоҳад кард.

6. ЧОРАБИНӢҲОИ ПЕШГИРИКУНАНДАИ БЕМОРИИ СИЛ

§ 1. Амалисозии маҷмӯи чораҳои самараноки пешгирикунанда барои ҳимояи шахсони осебпазир ва кулли шаҳрвандон аз сироятёбии бемории сил ва паст кардани сатҳи беморӣ дар кишвар

86. Барои коҳиш додани шумораи ҳолатҳои бемории сил дар кишвар сатҳи дарёфт ва табобати самаранок барои ҳамаи ҳолатҳои ошкоршуда кифоя нест. Идоракунни барномавии сирояти ниҳонии сил дар гурӯҳи аҳолие, ки зери хатари инкишофи бемории сил қарор дорад, то ҳол барои қатъ кардани интиқоли микобakterияи бемории сил тадбири муҳим ба ҳисоб меравад. Тахминан аз се як ҳиссаи аҳолии ҷаҳон аз микобakterияи бемории сил сироят ёфтаанд ва ба ҳисоби миёна дар 5-10 фоизи сироятшудагон вобаста ба вазъи масунияти буняи онҳо дар давоми

умрашон бемории сили фаъол инкишоф мёбад. Мувофиқи маълумоти Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ, паҳншавии сирояти ниҳонии сил дар тамоми ҷаҳон байни кӯдакони то 5-сола тақрибан 35 фоиз, аз 5 то 15-солаҳо 53 фоиз ва байни гурӯҳи синну солии аз 15-сола боло 63 фоизро ташкил медиҳад. Яке аз 10 вазифаи муҳимтарини стратегияи интиҳои бемории сил ин фаро гирифтани зиёда аз 90 фоизи аҳолии даҳлдор бо табобати сирояти ниҳонии сил то соли 2025 мебошад. Ҳаддимкон кам кардани ҳатари сироятёбӣ ба кормандони тиб мавзӯи дигари муҳимтарин ба ҳисоб меравад, аз ин рӯ чора ва воситаҳои баландсифати назорати сироят дар ҳамаи муасисаҳое, ки бо гирифторони бемории сил сару кор доранд, бояд истифода шаванд, ки ба натиҷаи зерин ҳоҳад расонд:

- муқаррароти миллӣ оид ба ошкорсозӣ ва идоракуни сирояти ниҳонии сил ба андозаи зарурӣ ва мувофиқи тавсияҳои Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ мутобиқ карда мешавад;
- таъмини мунтазами ваксинаҳои (Бацилла Калмет-Жерен), санчишҳои муоинавии сирояти ниҳонии сил ва маводи доруворӣ барои табобати пешгирикунандаи бемории сил;
- фарогирии ҳамаи нафарони эҳтимолиятдошта бо ташхиси сирояти ниҳонии сил ва табобати пешгирикунандаи бемории сил;
- фарогирии оммавӣ бо ваксинаҳои (Бацилла Калмет-Жерен) ҳангоми таваллуд;
- таъмини кафолатноки шароити мусоиди назорати сироятёбӣ аз бемории сил дар ҳама нуктаҳои табобати статсионарӣ ва амбулатории бемории сил;
- бартараф кардани ҳатари истеҳсолӣ барои пизишкони силшинос.

§ 2. Тадбирҳои босифат ва самараноки пешгирии бемории сил, ки ба коҳиши паҳншавии бемории сил таъсири муҳим мерасонад.

87. Сирояти ниҳонии сил ҳамчун ҳолати вокуниши устувори масуният ба барангезандагони микобakterияи бемории сил бидуни нишонаҳои клиникии бемории сили фаъол муайян карда мешавад. Соли 2018 меъёрҳои фарогирӣ бо табобати сирояти ниҳонии сил аз кӯдакони то 5-сола ва шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда то наврасон ва калонсолон, ки тамосҳои оилавии шахсони доруи бемории сили шушии бо усули бактериологӣ тасдиқшуда (дар кишварҳои мушкилоти вазнини бемории сил дошта) мебошанд, васеъ гардидааст. Айни замон намудҳои табобати сирояти ниҳонии сил бо истифодаи дурударози доруи изониазид маҳдуд нестанд. Вариантҳои алтернативии истифодааш осон риояшаванда бо истифодаи изониазид ва рифампитсин, рифапентин (ҳар рӯз тӯли як моҳ ё ҳар ҳафта дар давоми 3 моҳ) ҳамон самаранокиро доранд, ки речай алҳол истифодашаванда бо изониазид дорад. Беҳтар кардани пайгирии тамосҳо ва пешниҳод кардани речай

табобати ба осонӣ риояшаванда ба қоҳиш додани ҳолатҳои бемории сил таъсири назарраси мусбӣ мерасонад. Дар чунин ҳолатҳо бояд мониторингӣ ҷиддии таъсироти номатлуби доруҳо гузаронида шавад ва назорати бодикӯати раванди табобати беморони сирояти ниҳонии сил анҷом дода шавад.

88. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ диққати маҳсусро ба тақвият додани пешгирии бемории сил, аз ҷумла дохил кардани он ба барномаи умумии тандурустӣ ва ҷудо кардани захираҳои молиявӣ медиҳад. Идоракуни сирояти ниҳонии сил маҷмӯи тадбирҳои ҳамаҷониба, аз ҷумла дарёфт ва аз озмоиш гузаронидани шахсоне, ки бояд озмоиш карда шаванд, истифодаи усули табобати самаранок ва бехатар, ки осон ба анҷом мерасад, идоракуни саривақтии ҳолатҳои номатлуб, инҷунин мониторинг ва баҳогузории раванди амалишавиро дарбар мегирад. Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил маводи дорувории табобати пешгирикунандаи бемории силро ба марказҳои бемориҳои пайдошуудаи норасоии масуният барои фарогирии шахсони бо вируси норасоии масуният зиндагиунанда тибқи дастурамали навғонишуудаи Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ оид ба сирояти ниҳонии сил аз соли 2018 таъмин менамояд. Барнома инҷунин, фарогирии табобати сирояти ниҳонии силро бо дохил кардани гурӯҳҳои зерин, ки дар онҳо на вируси норасоии масунияти одам ва на бемории сили фаъол дар натиҷаи муоинаҳо дарёфт нагардидаанд, васеъ менамояд:

- қӯдакони синнашон то 5-сола, ки тамосҳои хонаводагии шахсони гирифтори бемории сили шушии бо усули бактериологӣ тасдиқшууда мебошанд;

- қӯдакони аз 5-сола боло, наврасон ва калонсолон, ки тамоси хонаводагии шахсони гирифтори бемории сили шушии бо усули бактериологӣ тасдиқшууда мебошанд;

- шахсони гирифтори бемориҳо ё ҳолатҳои зерин – диабети қанд, гирандагони диализи гурда, тайёрӣ ба трансплантацияи узв ё узви гематологӣ, табобат бо ингибиторҳои омилҳои некрози омосҳо, силикоз;

- истифодабарандагони маводҳои нашъадори тазриқӣ;
- маҳбусон дар низоми иҷрои ҷазои ҷиноятӣ;
- кормандони тиб;
- муҳочирони баргашта.

89. Барои санчиши сирояти ниҳонии сил санчиши туберкулини пӯст ё таҳлили озодқуни интэрферон-гамма (квантиферон) истифода хоҳад шуд. Санчиши туберкулини пӯст ё таҳлили озодқуни интэрферон-гамма талаботи зарурӣ барои оғоз кардани табобати пешгирикунанда барои шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиунанда ё қӯдакони то 5-солаи тамосҳои оилавидошта нест. Монотерапияи изониазид дар тӯли

6 моҳ речай маъмули табобати пешгирикунандаи бемории сил мебошад. Роҳҳои алтернативӣ ин истифодаи рифампитсин ва изониазид (РИ) ҳар рӯз дар тӯли 3-4 моҳ ё рифапентин ва изониазид (ЗИР) ҳар ҳафта дар тӯли 3 моҳ мебошад. 3-4 моҳ истеъмол намудани танҳо худи рифампитсин барои тамосҳои беморони моноресистии изаниазид ҷоиз аст, ки онҳо тақрибан 8 фоизро дар Тоҷикистон ташкил медиҳанд ва ин ба нишондиҳандаи ҷаҳонӣ монанд аст. Инчунин рифапентин ва изониазид ҳамарӯза дар як моҳ (1ИР) дар ҳолати зери таҳқик қарор доштан истифода шуданаш мумкин аст. Азбаски табобати ба далелҳо асосёфтай пешгирикунандаи самаранок барои тамосҳои бемории сили ба доруворӣ устувор вучуд надорад, аҳамияти асосӣ ба озмоиши ҳамаҷонибаи клиникии ин тамосҳо ва арзёбии минбаъдаи инкишофи бемории сили фаъол дар онҳо дар тӯли на камтар аз ду сол дода мешавад.

90. Ҳавфи сар задани ҳолатҳои номатлуб ҳангоми табобати пешгирикунандаи бемории сил тавассути назорати доимӣ, хусусан назорати онҳое, ки аз рӯи речай алтернативии қӯтоҳтар табобати пешгирикунандаи бемории сил мегиранд, бояд то ҳадди охирин кам карда шавад. Риояи дурусти муҳлати табобати пешгирикунандаи бемории сил ва ба охир расонидани муолиҷа ҳам барои шахси алоҳида ва ҳам барои муваффақияти барнома омилҳои муҳими муайянкунандаи манфиати клиникӣ мебошанд. Чорабиниҳо бояд ба ниёзҳои мушаҳҳаси гурӯҳҳои зери ҳавф қарордошта мувоғиқ бошанд, то ҳавасмандӣ ба риояи речай табобат хуб таъмин карда шавад. Падару модар ё парасторони қӯдакони хурдсоли табобати пешгирикунандаи бемории силгиранда бояд омӯзонида шаванд ва машварат гиранд.

91. Муассисаҳои маҳсусгардонидашудаи ҳадамоти зиддисилӣ барои гузаронидани табобати пешгирикунандаи бемории сил ҳамкориҳои зич бо дигар воҳидҳо масъулияти умумӣ доранд. Ҳадамоти тандурустии ҷамъияти - барои пайгирии тамосҳо, Барномаи миллии вируси норасоии масунияти одамбемории пайдошудаи норасоии масуният - барои шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагикунанда ва истифодабарандагони тазриқӣ тавассути чорабиниҳои тарғиботию ташвиқотӣ барои кам кардани зарап ва ҳадамоти иҷрои ҷазои ҷиноятӣ - барои маҳбусон.

92. Таъсири ваксинаҳои (Басилла Калмет-Жерен) ба интиқоли микобakterияи бемории сил маҳдуд аст, зоро он сирояти аввалия ё дубора фаъол шудани сирояти пинҳонии шушро манъ намекунад, аммо ин ваксина паҳншавии бемории сил, аз ҷумла менингит ва сили милиариро, ки бо фавти баланди навзодон ва қӯдакони хурдсол алоқаманд аст, пешгирий мекунад. Эмқуниии такрории ваксинаҳои (Басилла Калмет-Жерен) дар қӯдакон ва калонсолон ягон фоидай исботшуда надорад, аз ин рӯ, бояд дар Тоҷикистон қатъ карда шавад. То вақти пайдоиши

ваксинаҳои нав ва пуртасиртар як вояи ваксинаи зиддисилӣ (ваксинаҳои Басилла Калмет-Жерен) ба ҳамаи навзодон ҳарчи зудтар пас аз таваллуд гузаронида мешавад. Истисно, танҳо навзодоне мебошанд, ки чун сироятёфта аз вируси норасоии масунияти одам маълум гардидаанд, ё онҳое, ки аз модарони дорои вируси норасоии масунияти одам таваллуд шудаанд ва ҳолати номаълуми вируси норасоии масунияти одамро доранд. Дар ҳолатҳое, ки тифлон дар муддати кӯтоҳи пас аз таваллуд ба бемории сил дучор шудаанд, эмгузаронии ваксинаҳои (Басилла Калмет-Жерен) то анҷом ёфтани табобати пешгирикунданаи изониазид бояд мавқуф гузашта шавад.

93. Дастварамали миллӣ бо тавсияҳои навтарини Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ мувоғиқ гардонида шудааст ва дар оянда низ тибқи зарурат боздид карда мешавад. Дастварамал бо нақшай амалинамоӣ пайваст карда мешавад, ки , ондар худ муайян кардани гурӯҳҳои афзалиятноки дорои хатари баланд, ҳуҷҷатҳои меъёрий ва расмиёти амалиёти стандартӣ, омӯзиши кормандони соҳаи сил дар баҳшҳои шаҳрвандӣ ва иҷрои ҷазои ҷиноятӣ, инҷунин кормандони кумаки аввалияи тиббӣ санитарӣ ва вируси норасоии масунияти одамро дарбар мегирад. Низоми мониторинг ва баҳодиҳӣ бо дарбаргирии унсурҳои мониторинг ва назорат аз болои дарёфт ва табобати ҳолатҳои мешавад, сирояти ниҳонии сил мутобиқ гардонида мешавад. Тими мутахассисон оид ба мониторинг ва баҳодиҳӣ бо воситаҳои даҳлдори бақайдигирӣ ва ҳисбот таъмин ҳоҳанд шуд. Табобати пешгирикунданаи шаҳсони мувоғиқ дар зери назорати клиникӣ ва мониторинг барои таъмини садоқатмандӣ ва назорати ҳолатҳои номатлуб гузаронида мешаванд.

94. Харидории тестҳои ташхисӣ сирояти ниҳонии сил (озмоиши туберкулинии пӯст ва квантеферон ва маводҳои доруворӣ барои табобати пешгирикундана ба нақшай умумии ҳарид ворид карда мешавад. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ доруҳои изониазид ва рифампitsиро таъмин менамояд, рифапентин бошад тавассути Ташкилоти умумиҷаҳонии маводи доруворӣ бо таҳфиғи арzon ҳаридорӣ карда мешавад.

95. Барнома бо мақсади пешгирии шаклҳои шадиди сил дар навзодон ва кӯдакони хурдсол таъмин намудани фарогирии ҳаматарафа ва истифодаи саривақтии ваксинаҳои (Басилла Калмет-Жерен) барои навзодон ҳамкориро бо ҳадамоти эмкунӣ ва ёрий ба модару кӯдак идома медиҳад.

96. Нишондиҳандаҳои баланди бемории сил ба доруҳои сершумор устувор байни ҳолатҳои нави беморӣ дар Тоҷикистон аз он далолат медиҳад, ки намудҳои ба доруворӣ устувори бемории сил дар байни ҷомеа паҳн мешаванд. Интиқоли штаммҳои ба доруҳо устувор бештар дар муассисаҳои тиббӣ (алалхусус дар беморхонаҳо) ва маконҳои ҷамъшавии

одамон мисли маҳбасҳо ба назар мерасанд. Назорати дуруст ва пешгирии сирояти дохилибеморхонавии бемории сил ба беморон, аъзои хонавода, инчунин ба кормандони тиббӣ вазифаи муҳимтарини барнома, хусусан бо дарназардошти зарурати беҳтар кардани ҳачм ва сифати идоракуни бемории сил ба доруворӣ устувор мебошад. Чораҳои силсилаи назорати сирояти бемории сил ба низоми расонидани кумак ва табобати бемории сил ҳамбаста гардидаанд. Муоинаи бодиққати гумонбаршудагон ба беморӣ ва ташхиси саривақтии гирифторони бемории сил зарурати асосӣ дорад. Сари вакт муайян кардани профилҳои устуворӣ ба доруворӣ имкон медиҳад, ки оғози бармаҳали речай дурусти табобат амалӣ гардад, ки ин ба коҳиши назарраси минбаъдаи сирояти беморӣ оварда мерасонад.

97. Гирифторони бемории сил дар беморхона тибқи меъёрҳои дақиқ ва возех муайянгардидаи речай қабули доруворӣ ва муҳлати муолиҷа дар беморхона ба табобатгирӣ оғоз менамоянд. Табобати дурудароз дар беморхона тавсия намешавад, то сироятёбии дохилибеморхонавии бемории сил ва инкишофи минбаъдаи устуворӣ ба маводи доруворӣ пешгирий карда шавад. Бемороне, ки ба талаботи оғоз кардани муолиҷа дар шароити амбулаторӣ ҷавобгӯ мебошанд, дар муассисаҳои табобати амбулаторӣ бо истифодаи усулҳои ба бемор нигаронидашуда муолиҷа мегиранд. Чунин усул дар якҷоягӣ бо чораҳои қатъии назорати сирояти беморӣ ҳатари интиқоли бемории силро кам мекунад ва ҳамчун шарти калидии кам кардани бори гарони бемории сили ба доруворӣ устувор дониста мешавад. Ҳар як муассисаи тиббие, ки бо табобати бемории сил сару кор дорад, бояд нақшай мувоғики назорати сирояти бемории силро барои то ҳадди ниҳоӣ кам кардани эҳтимолияти интиқоли бемории сили ба доруворӣ устуворро ба беморон ва кормандони тиб ичро намояд. Тадбири мазкур амалҳоеро дар бар мегирад, ки ҳадафи он таҳқими ҳама сатҳҳо барои татбиқи самарарабахши усулҳои се категорияи мубориза бар зидди бемории сил (назорати маъмурӣ, назорати муҳити зист ва чораҳои муҳофизати инфиродӣ) мебошад.

98. Назорати маъмурӣ бо роҳи ҷудокуни қатъӣ ва тақсимоти гумонбаршудагони бемории сил аз дигар беморон дар муассисаҳои тибии амбулатории шабакаи табобати умумӣ пурзӯр карда мешавад, аз ҷумла ба таври ҷисмонӣ ҷудо кардани шуъбаҳои бемории сил дар муассисаҳои табобати статсионарӣ (яъне беморони паҳнкунандай беморӣ аз бемороне, ки микобактерияи бемории сил хориҷ намекунанд, гирифторони бемории сили бо доруҳои сершумор ва васеи устувор аз беморони сили ҳассос), аз як шуъба ба шуъбаи дигар гузаронидаи беморон тибқи натиҷаи табобат, ҷудо кардани беморони сили бо вируси норасоии масунияти одам сироятёфта аз дигар беморони сил, машғулиятҳои омӯзишӣ ба беморон оид ба риоя кардани одоби сулфа ва дигар тадбирҳо, пешниҳоди маълумоти зарурӣ оид ба бемории сил ба кормандони

тандурустӣ ва таъмини мунтазами дастрасии онҳо ба муюнаи бемории сил.

99. Истифодай мунтазами вентилятсияи (шамолдиҳӣ) табиӣ дар муассисаҳои хадамоти амбулаторӣ ва статсионарии бемории сил яке аз чораҳои афзалиятноки назорати сироятии мӯхитӣ мебошад. Вентилятсияи механикии фишори манғӣ дар ҳудудҳои маҳсуси озмоишгоҳҳои референсӣ истифода бурда мешавад. Файр аз он, дастгоҳҳои нурпошии фаробунафши зиддигактериявӣ сатҳи болоӣ бояд дар утоқҳои беморон, утоқҳои корӣ ва дигар ҷойҳое, ки хатари сирояти бемории сил мавҷуд аст, ба таври дуруст ҷойгир карда шаванд.

100. Чораҳои муҳофизати инфиродӣ тавассути назорати истифодай респираторҳои маҳсуси якдағъайна (стандартҳои тасдиқшудаи Н95 аз ҷониби кормандони соҳаи тандурустӣ дар минтаҳаҳои дорои хатари сирояти бемории сил тақвият дода мешаванд. Респираторҳо барои ҳар як корманди тиббӣ дар асоси натиҷаҳои санчиши даҳлдор интиҳоб карда ҳоҳад шуд. Инчунин беморони сулфакунанда дар ҳама муассисаҳо мунтазам ниқобҳои ҷарроҳӣ истифода мебаранд ва ин тадбир тақвият меёбад. Таъмини респираторҳои муҳофизати инфиродӣ ва ниқобҳо ба кормандони тиб, ки хатари баланди сироятёбӣ дар муассисаҳои табобати бемории сил доранд, инчунин барои беморон бо мақсади коҳиш додани хатари дар доҳили беморхона паҳн шудани штаммҳои бемории сил аз шахсони сироятӣ кафолат ҳоҳад дода шуд.

101. Ҳамоҳангсозии миллии назорати сироятӣ дар барнома барои бозсозӣ ва аз нав кардани стандартҳои миллӣ, инчунин нақшай амалӣ оид ба назорати сирояти бемории сил бо дарназардошти талаботи муосири байнамилалӣ дар фаъолияти хадамоти зиддисилӣ масъул аст. Ҳар як муассисаи зиддисилӣ бояд кумитаи амалкунандаи назорати сироятӣ ва нақшай назорати сироятӣ дошта бошад. Ҳамоҳангсози миллии назорати сироятӣ кумитаҳои назорати сироятиро дар татбиқи пурраи нақшай назорати сироятӣ дар сатҳи институтсионалӣ (барои муассисаҳои статсионарӣ ва амбулаторӣ), ташкили омӯзишҳои зарурӣ ва назорати иҷрои онҳо дастгирӣ мекунад. Кумитаи хубамалкунандаи назорати сироятӣ барои таҳияи нақшай дақиқи назорати сироятии муассиса, иҷрои ин нақша, назорати доимӣ ва санчиши он масъул ҳоҳад буд. Нақша ҳама ҷанбаҳои назорати сироятиро бо дарназардошти тақсимбандии дурусти беморони сулфакунанда, беҳтарсозии инфрасоҳтор дар ҳолати имконпазирӣ ва фаъолияти дастгоҳҳои нурпошии фаробунафши зиддигактериявӣ дар ҷойҳои муайяншудаи дорои ҳавф дар бар мегирад. Сифати иҷрои назорати сироятӣ назорат бурда ҳоҳад шуд ва дар ҳолати зарурат ҳуди нақша аз нав баррасӣ карда шуда, такмил дода мешавад.

7. ФАРОҲАМ ОВАРДАНИ ШАРОИТИ МУСОИД БАРОИ АМАЛИГАРДОНИИ БАРНОМА

§ 1. Ташкили шароити мусоид ва бунёди низоми самараноки назорати bemorii сил

102. Рушди Барномаҳо бо инкишофи умумии иқтисодии кишвар, паст кардани сатҳи камбизоатӣ, тақвияти иқтидор оид ба ҳифзи иҷтимоӣ ва аз байн бурдани нобаробарӣ дар ҷомеа алоқаи зич дорад. Ҳалли масъалаҳои қалони иҷтимоӣ ва иқтисодӣ дар ниҳояти кор ба мушкилоти bemorii сил таъсири ҳалкунандагӣ мерасонад. Аз ин рӯ зарур аст, ки барои ноил шудан ба ҳадафҳо ва вазифаҳои Барномаи миллии ҳимояи аҳолӣ аз bemorii сил барои солҳои 2021-2025 шароити мусоид ва низомҳои мушаххас бештар фароҳам оварда шаванд. Ин, пеш аз ҳама, таъмини кофии захираҳо, системаи муташаккил ва ҳамоҳангушдаи соҳаи тандурустиро талаб мекунад. Соҳаҳои зиддисилий ҷузъи ҷудонашавандай низоми миллии тандурустӣ мебошад ва аз ин рӯ, муваффақияти устувор дар мубориза бар зидди bemorii сил ҳамгирии мувоғиқро бо ҷараёни ислоҳоти умумӣ ва тақвияти вазифаҳои асосии низоми тандурустӣ талаб мекунад. Ғайр аз низоми тандурустӣ дар татбиқи усулҳои ба bemor нигаронидашуда ва қонеъ кардани ниёзҳои гурӯҳҳои аҳолии зери ҳатар, саҳми мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимиюти давлатӣ (хукуматҳо, ҷамоатҳо), ҷамъиятҳо ташкилотҳои ҷамъиятии ғайридавлатӣ аҳамияти бузург дорад. Барномаи миллӣ дар амалисозии ҷораҳои мушаххаси зиддисилий бояд аз ташкилотҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва салоҳияти мушаххаси онҳо истифода барад. Стратегияҳои мубориза бар зидди bemorii сил ва соҳаи зиддисилий бояд ҳатман масъалаҳои хуқуқи инсон, меъёрҳои аҳлоқӣ, гендер ва баробарҳуқуқиро ба назар гиранд. Таҳқиқоти марбут ба bemorii сил ҷузъи дигари таъмини муҳити мусоид мебошад, ки ба шарофати он имконияти ба даст омадани далелҳои эътимоднок барои қабули қарорҳои мувоғиқ дар ҳама сатҳҳо пайдо мешавад. Барои баҳодиҳии раванди татбиқи ҷорабиниҳо оид ба мубориза бар зидди bemorii сил таъсис додани низомҳои ба талабот ҷавобгӯи мониторинг ва баҳогузорӣ зарур аст, ки бояд ҳамаи ҷанбаҳои даҳлдори низоми тандурустиро дарбар гирад, ки имконияти ба натиҷаҳои зайл ноил шуданро медиҳанд:

- барнома, ки дорои иқтидори самараноки идоракунӣ ва аз ҷониби давлат маблағгузоришиаванда аст, вазифаҳои асосии татбиқи вазифаҳои барномаро иҷро мекунад;
- маблағгузории давлатии ҷорабиниҳо оид ба мубориза бар зидди bemorii сил барои пӯшонидани эҳтиёҷот, аз ҷумла масъулият аз болои лоиҳаҳо бо мӯҳлатҳои анҷомёбӣ бо маблағгузории берунаи донорҳо кифоя ҳоҳад буд;
- тартиб ва меъёрҳои хизматрасониҳои тиббӣ татбиқи усули ҳамаҷонибаи ба bemor нигаронидашудаи кӯмаки зиддисилро дастгирӣ

менамояд, ки он идоракуни беморони амбулаторӣ бо иштироки фаъолонаи қўмаки аввалияни тиббию санитариро дарбар гирифта, беҳтар шудани фаъолияти муассисаҳои зиддисилиро нишон медиҳад ва сифати зарурии хизматрасониҳоро таъмин меқунанд;

- саҳми чомеаи шаҳрвандӣ дар мубориза бар зидди бемории сил бо шарофати иштироки фаъолонаи онҳо дар чорабиниҳои ҷадид дар сатҳи ҷамъиятҳо, ки торафт бештар аз ҳисоби сарчашмаҳои маҳаллӣ маблағгузорӣ мешавад, зиёд мегардад;

- заминаи қонунгузории миллии марбут ба бемории сил таҳқим ёфта, бо санадҳои стандартии байналмилалӣ мутобиқ гардонида шуда, ичрои дурусти уҳдадориҳои давлат, инчунин ҳуқуқу уҳдадориҳои беморон ва кормандони тибро таъмин меқунад.

§ 2. Уҳдадориҳои сиёсӣ оид ба дастгирӣ ва чудо кардани сарчашмаҳо барои амалигардонии Барнома

103. Ҳайати миллии Тоҷикистон яке аз 117-умин ҳайатҳои давлатҳои гуногун буд, ки моҳи ноябрин соли 2017 дар шаҳри Москва дар Конфронси якуми умуничаҳонии вазирони Созмони умуничаҳонии тандурустӣ оид ба мубориза бар зидди бемории сил иштирок намуд ва Эъломия оид ба хотима додани сил бо истифодаи вокуниши бисёрсоҳавиро қабул кард. Ба ин васила, Ҷумҳурии Тоҷикистон уҳдадор шудааст, ки инкишофи низоми ҳисботдиҳии бисёрсоҳавиро барои суръат бахшидан ба раванди хотима додани бемории сил дастгирӣ кунад. Баъдан, моҳи сентябрин соли 2018 ҳайати миллии Тоҷикистон дар ҷаласаи сатҳи баланди Ассамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид оид ба мубориза алайҳи бемории сил иштирок намуда, Эъломияни сиёсиро оид ба такмил додани низоми ҳисботдиҳии бисёрсоҳавӣ ва таъмини саривақтии ичрои он аз соли 2019 имзо кард. Асоси ин ҳуҷҷат тақвият додани ҳисботдиҳӣ дар чорабиниҳо оид ба мубориза бар зидди бемории сил дар сатҳи миллӣ ва глобалӣ бо мақсади суръат бахшидан ба пешрафт дар самти ноил шудан ба ҳадафҳо ва вазифаҳои Стратегияи «Боздошти сил» ва Ҳадафҳои рушди устувори сил мебошад. Уҳдадориҳо бояд бо амалҳои мушаххас ичро карда шаванд ва раванди ичроиши амалҳои андешидашуда бояд назорат карда шавад.

104. Муносибати бисёрсоҳавӣ бахшҳои гуногуни иқтисодиёт ва соҳторҳои давлатии даҳлдор (масалан, тандурустӣ, маориф, адлия, ҳадамоти иҷтимоӣ, молия, воситаҳои ахбори омма, варзиш, фароғат, технологияҳои иттилоотӣ, телекоммуникатсия, бахши давлатӣ, хусусӣ ва гайра)-ро дар бар гирифта, ҳадафи он дастгирии ҳисботдиҳии самараноки ҳама ҷонибҳои манфиатдор дар сатҳи умуничаҳонӣ, минтақавӣ ва ҷумҳурияйӣ бо мақсади суръат бахшидан ба раванди интиҳои бемории сил мебошад. Ҳисботдиҳӣ аз ҷор ҷузъ (уҳдадориҳо, амалҳо, назорату ҳисбот ва механизмҳои азnavdiabaroī) иборат аст, ки

дар кишвар татбиқшаванда мебошанд. Тоҷикистон, ба монанди дигар кишварҳо, ки ин ъзломияро ба имзо расонида, унсурҳои ҳар як ҷузъро қабул карда, ба фаъолияти хоси кишвар дар доираи чаҳорҷӯбай танзимкунандай конститутсионӣ, ҳуқуқӣ ва меъёрий, инчунин меъёрҳои сиёсиву иҷтимоӣ, қасбӣ, маънавию ахлоқии рафткор мутобиқ менамояд.

105. Ҳукумати Тоҷикистон дар ҳамкорӣ бо шарикон тақсимоти буҷет ва дастгирии молиявиро барои маблағгузории кофии мубориза бо бемории сил ба воситаи устуворона зиёд кардани маблағгузории соҳаи тандурустӣ аз ҳисоби сарчашмаҳои дохилӣ таъмин менамояд.

106. Механизми миллии бисёрсоҳавии доиравӣ (масалан, комиссияи байнимақомотӣ) барои таъмини назорат, ҳамоҳангсозӣ ва баррасии сатҳи баланди чорабиниҳои миллии мубориза бо бемории сил бояд таъсис дода шавад. Он бояд ҷонибҳои манфиатдори даҳлдор, аз қабили вазорату идораҳои давлатӣ, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, ҷомеаи шаҳрвандӣ, ҷомеаҳои аз бемории сил таъсирдида, гурӯҳҳои беморон, парламент, баҳши ҳусусӣ, шарикии давлативу ҳусусиро ба дастгирии вокуниши зиддисилӣ ҷалб кунад. Нақшай стратегии тандурустӣ, Барномаи миллии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил ва дигар ҳуҷҷатҳои стратегӣ ва амалӣ, ки ба хотимадиҳии бемории сил марбустанд ё таъсир мерасонанд, бояд дурнамои бисёрсоҳавӣ дошта, Ҳукумат ва шарикони берун аз соҳаи назорати силро ҷалб кунанд.

107. Усули баррасӣ ва шарҳи ҳарсолаи барнома бо механизмҳои баррасии сатҳи миллӣ, ба монанди кумитаи байнимақомотӣ бо роҳбарии сатҳи баланд тавсия меёбад. Баъд аз ҳар як шарҳ нақшаҳо, муқаррарот ва фаъолият дар асоси тавсияҳо аз нав дида баромада мешаванд.

108. Тахия ва таҳқими қонунгузории даҳлдор тавассути таҷдиди санадҳои миллии меъёрии ҳуқуқии соҳаи мубориза бо бемории сил бо мақсади аз байн бурдани монеаҳо барои иҷрои босамар ва дастгирии ислоҳоти тандурустӣ, инчунин ҷорӣ намудани сиёсати сӯгуртаи умумии тиббӣ амалӣ карда мешавад.

109. Бо дастгирии молиявии Ҳазинаи глобалий, коршиносони фонди байналмилалӣ дар Гурҷистон омодагии кишварро ба гузариши тадриҷӣ аз маблағгузории Ҳазинаи глобалий (дар маҷмӯъ аз барномаҳои аз ҷониби донорҳо дастгиришаванда) ба маблағгузории давлатии барномаҳо дар самти мубориза бо бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам баҳогузорӣ карданд. Баҳогузории омодагӣ ба гузариш имкон дод, ки дастовардҳо ва мушкилоти барномаҳои миллии вируси норасоии масунияти одам ва бемории сил дар Тоҷикистон дар робита ба гузариш муайян кард, инчунин омилҳоеро, ки ба татбиқи барномаҳо мусоидат мекунанд ё монеъ мешаванд, инчунин ба устувории он ҳатар эҷод мекунанд, дақиқ карда шуданд. Маълумот дар асоси машварат бо ҷонибҳои манфиатдори асосӣ ҷамъоварӣ карда шуд. Дар натиҷаи баҳогузорӣ ба омодагии гузариш нақшай гузариш ва рушди устувор ва

тахия карда шуд. Раванди фарогирӣ бо истифода аз усули бисёроҳавӣ сурат гирифт. Тоҷикистон дар самти раванди гузариши қудрат қадамҳои муайян гузаштааст, аммо мушкилоти макроиқтисодӣ, системавӣ ва барномавӣ кишварро дар марҳилаи хеле аввали ин раванд қарор медиҳанд. Тоҷикистон дар ояндаи наздик барои устувории барномаҳои миллӣ оид ба бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам ба маблағгузории назарраси беруна ниёз дорад. Барои дастгирии татбиқи барномаҳои миллии сил ва вируси норасоии масунияти одам ба қумаки беруна ниёз дорад.

110. Бо вучуди афзоишҳои нақшавӣ, ҳаҷми умумии маблағгузории давлатии барномаҳои зиддисилӣ коғӣ нест. Нақшай устуворӣ ва гузариш норасоии назаррасро дар фарогирии эҳтиёҷот барои ҳафт соли оянда нишон медиҳад. Барои он, ки уҳдадориҳои молиявии ҳукумат оид ба назорати бемории сил бо дарназардошти зарурати давом додани маҷмӯи чорабиниҳо вобаста ба роҳҳои нави ташхис, реҷаи табобат ва дастгирии беморон кӯшиши зиёд ба ҳарҷ бояд дихад. Хеле муҳим аст, ки агентиҳои донорӣ нақшай ҳудро қаблан таҳия кунанд ва барои ба оҳистагӣ супоридани уҳдадориҳо гузариши тадриции иқтидори техникро шурӯъ созанд. Дастгирии мақсадноки пас аз гузариш, ба монанди ёрии техникӣ барои мустаҳкамкунии низоми тандурустӣ зарур аст, то ҳатарҳои ин раванд ба ҳадди ақал расонида шаванд.

111. Ҳукумати Тоҷикистон маблағгузории устувор ва то рафт зиёдшавандай ҳама тадбирҳои асосии мубориза бар зидди бемории силро, ки дар нақшай устуворӣ ва гузариш оварда шудааст, таъмин менамояд. Давраи панҷсола, ки аз ҷониби Барномаи миллии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил барои солҳои 2021-2025 ва нақшай устуворӣ ва гузариш фаро гирифта шудааст, барои вокуниши миллӣ дар мубориза бо бемории сил дар самти ба давлат гузаштани сарпарастии молиявӣ аз Ҳазинаи глобалӣ ва дигар донорҳои беруна хеле муҳим аст. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ фаъолияти даҳлдори таблиғотиро бо Ҳукумат бо мақсади таъмин намудани сатҳи кофии ҳароҷот барои соҳаи бемории сил ва механизмҳои боэътимоди тақсимот дар ҳама сатҳҳои тандурустӣ анҷом медиҳад. Дар доираи ҷараёни кунуни гузариш ба сиёсати суғуртаи умумии тиббӣ Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ ба нақша мегирад, ки тадбирҳои назорати бемории сил низ бо ин низом бо дарназардошти аҳамияти назорати бемории сил ҳамчун масъулияти асосии тандурустии оммавӣ ва осебпазирии аксарияти мизочон фаро гирифта мешавад, зеро аксарияти беморонро ҳароҷоти беандоза зиёд таҳдид мекунад, агар онҳо водор шаванд, ки қисми зиёди арзиши муолиҷаро аз ҳисоби ҳуд пӯшонанд. Аз ин рӯ, тибқи нақшаше, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои наздик таҳия ва пешниҳод менамояд, чорабиниҳо оид ба ташхис ва табобати ҳама шаклҳои бемории сил (аз

чумла бемории сили бо дорухои сершумор ва васеи устувор), инчунин дастгирии ҳавасмандии беморон, пайгирии тамос бо гирифтторони бемории сил, амалҳои пешгирикунандаи бемории сил ва чораҳои дастгирии барнома (омӯзиш, назорат, низоми иттилоотӣ ва ғайра) тадриҷан аз буҷети давлатӣ маблағгузорӣ мешаванд.

112. Маҷмӯи хизматрасониҳои зиддисилӣ қадам ба қадам афзоиш ҳоҳад ёфт ва дар интиҳои давраи амалигардонии ин барнома ва нақшай устуворӣ ва гузариш то соли 2025 он ҳама эҳтиёҷоти заруриро дар бар ҳоҳад гирифт. Маълумоти муфассал оид ба сатҳи маблағгузории тадбирҳои мубориза бо бемории сил (бо арзёбии эҳтиёҷоти умумии маблағгузорӣ ва камбудиҳои молиявӣ) дар нақшай устуворӣ ва гузариш оварда шудааст. Саҳми молиявии давлат бояд афзоянда бошад ва бо маблағгузории самараноки ҳадафманд ва механизмҳои дурустӣ пардоҳти хизматрасонии тиббӣ, ки таъмини эҳтиёҷоти воқеии беморонро бо ин маблағ кафолат медиҳанд, роҳандозӣ гардад. Нақшай тақсимоти маблағҳои давлатӣ муқаррароти мувоғикро барои мутавозинии буҷет ва субсидияҳо дар бар мегирад, то ки маблағгузории коғиро барои минтақаҳо ва ноҳияҳо, ки бори гарони беморӣ ва ё мушкилоти дастрасӣ ба хизматрасонӣ доранд (масалан, сатҳи баланди ҳисобшудаи ҳолатҳои ошкорнашуда), таъмин намояд.

113. Дар Тоҷикистон новобаста ба кумаки донорҳо дар хизматрасонии зиддисилӣ афзоиши паҳншавии бемории сили ба доруворӣ устувор идома дорад. Ин ҳолат ба саломатии мардум таҳдид ба миён меорад. Давом ёфтани паҳншавии бемории сили ба доруворӣ устувор фавран баланд бардоштани қобилияти чандирии низомро барои вокуниши фаврӣ ба буҳрон талаб мекунад. Дар дурнамои кӯтоҳмуддат ва дарозмуддат имкониятҳое вуҷуд доранд, ки бояд истифода шаванд. Тоҷикистон дар дурнамои кӯтоҳ метавонад, ки чораҳои амалии исботшудаи илочи воқеаро, ки дар кишварҳои муҳиташон ба Тоҷикистон монанд барои дарёфт, муоина ва табобати бобарори бемории сил ба кор бурда мешаванд, истифода барад. Дар дурнамои дарозмуддат омилҳои муҳими муваффақият, ба монанди захираҳои инсонӣ, маблағгузорӣ ва инфрасоҳтор бояд тақвият ёбанд ва омилҳои таҳрикдиҳанда мисли ҷамъ кардани маълумот барои қабули қарорҳо ва қонунгузорӣ ба таври назаррас пурзӯр карда шаванд.

114. Дастигирӣ донорҳо барои табобати бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон кам шуда истодааст. Сарчашмаҳои нокифоя дар баробари ба миён овардани маҳдудиятҳо инчунин барои гузариш ба маблағгузорӣ ва амалиёти муносиби оптималӣ имконият фароҳам меоранд. Аз нуқтаи назари молиявӣ дар асоси қоидаҳои стратегии харид ҷорӣ кардани пардоҳти хизматрасонии тиббӣ зарур аст. Яъне маблағгузориро бо натиҷаҳои бомуваффақияти табобат ҳам дар сатҳи кумаки аввалияи

тибию санитарӣ ва ҳам дар беморхонаҳо вобаста кардан, инчунин ҳавасмандкуни ҷаҳонӣ ва фаро овардани заминаи мусоид барои табобати бемории сили ба доруворӣ устувор дар сатҳи кумаки аввалияни тиббию санитарӣ лозим аст. Аз нӯқтаи назари амалӣ хизматрасонии тиббӣ бояд мустақилияти бештарро барои идоракуни захираҳояшон бо роҳе, ки ба онҳо имкони вокуниши беҳтар ба ҳавасмандиҳо ва омилҳои ҳалалдиҳандай хариди стратегӣ медиҳад, дошта бошанд. Пасандозҳои аз беҳсозии зернизи бемории сил бадастомада бояд барои тақвияти механизми стратегии харидорӣ дар табобати бемории сил истифода шаванд. Дар соҳаи идоракуни захираҳои инсонӣ вазифагузорӣ барои маҳсулнокӣ, андозаи маҳсулнокӣ ва масъулият барои маҳсулнокӣ (яъне самарабахшии фаъолият, натиҷаи хуб доштани кор) бояд бидуни таъхир роҳандозӣ гарданд.

115. Барои бомуваффақият расонидани кумаки тиббӣ аз нишондиҳандаро, ҳавасмандкуни назаррас ва омилҳои ҳалалдиҳандаро вобаста буда, масъулияти самаранокии кори таъминкунандагонро бо маблағгузорӣ алоқаманд месозад. Робитаи хизматрасонии тиббӣ ва самаранокии пардоҳт тавассути низоми идоракуни маълумот мисли e-HR таъмин мегардад, ки маълумотро оид ба бемор, таъминкунандагон, хизматрасонӣ оид ба табобати бемории сил, биллинг ва ҷубронкуниро бо истифодай стандарти байналмилалии кодгузории маълумот ба ҳам мепайвандад. Низоми маълумотӣ, ки зернизи самарабахши бемории силро таҳрик медиҳад, дар сатҳи барobar сабти муомилоти марбут ба расондани кумак ба бемории сил, инчунин хариди стратегӣ ва эҳтиёҷоти таҳлилии қабули қарор оид ба идоракуни низомро дастгирӣ мекунанд.

116. Барои мутахассисон омилҳои аҳамиятнок барои ҳавасмандкуни ба ворид кардани маълумот ва омилҳои монеъшавандаро ворид накардани маълумот ё ворид кардани маълумоти пастсифат ҷорӣ карда мешаванд. Мутахассисон аз ворид кардани маълумот манфиатдор ҳоҳанд буд, зоро онҳо метавонанд ин маълумотро барои пайгирии нишондиҳандаро худ дар муқоиса бо дигарон ва таҳлилу такмили кору фаъолияти худ истифода баранд. Рушди идоракуни электронии тамоми низоми иттилоотии тандурустӣ метавонад тавассути ворид кардани суғуртаи тиббӣ дар Тоҷикистон пешбинӣ шавад. Дар ин ҳолат, зернизи бемории сил бояд дар раванди таҳияи низоми маълумот иштирок кунад, то эҳтиёҷот ба маълумот дар марҳилаи тарроҳӣ таъмин карда шавад.

117. Табобати муваффақонаи бемории сил аксар вақт на танҳо натиҷаи таъсири омилҳои доҳилӣ, балки таъсири омилҳои берун аз низоми тандурустӣ низ ба даст меояд. Ҳамин тарик, дарёфт кардани ҳолатҳои фаъоли бемории сил, интиқоли намунаҳои бемории сил, дастгирии табобати беморон ва кумаки иҷтимоӣ ба шахсони гирифтори бемории сил ҳамчун ҷузъҳои зарурии натиҷаи мусбати муолиҷа дар сатҳи

байналмилалӣ эътироф шудааст. Ҳарчанд ин хизматрасонӣ одатан аз ҷониби ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва сохторҳои ҳусусӣ бо маблағгузорӣ аз ҷониби давлат пешниҳод карда мешавад. Ин омилҳо бояд ҳамчун як ҷузъи ҷудоинопазири низоми мубориза бо бемории сил пазируфта шуда, ҳавасмандкунӣ, буҷет, механизмҳои дурусти ҳарид, маълумот ва дастгирии техникӣ ба қадри кофӣ баррасӣ бояд шаванд. Вазифа ва масъулияти ҳар як хизматрасонандаро дар соҳаи табобати бемории сил (кумаки аввалияи тиббию санитарӣ, маркази бемории сил, беморхонаи зиддисилӣ, озмоишгоҳҳо ва ҷамоатҳо) дақиқ муайян кардан зарур аст. Дигар самти ислоҳот ин мустақилияти муассисаҳои тиббӣ мебошад, зоро роҳбарони соҳаи тандурустӣ бояд иқтидори қабул кардани қарорро дар самтҳои зерин дошта бошанд:

- тақсимоти буҷетҳо барои соҳаҳои афзалиятнок (масалан, низоми амалии интиқоли балғам дар маҳал, ҳариди доруворӣ барои бартараф кардани таъсири номатлуби дорувори зиддисилӣ, пӯшонидпни ҳарочоти пайгириӣ ва муоинаи тамосҳо, таҳлилҳои иловагии озмоишгоҳӣ, хизматрасониҳои коммуналӣ ва ғайра;
- қабул кардани қарор дар бораи шумораи кормандони тиббӣ (иҳтисор кардани кормандон ё қушодани ҷойҳои нави корӣ);
- ҷудо кардани маблағ барои пардохтҳои ҳавасмандкунӣ барои кормандони соҳаи тиб (дар асоси натиҷа ва нишондиҳандаҳои корӣ).

118. Зернизоми ояндаи бемории сил ба ҳама ҷузъҳои соҳа аз дарёғти ҳолати фаъол ва ғайрифаъоли бемории сил сар карда, то озмоиш ва интиқоли намуна, речаҳои табобат, доруҳои босифат ва ҳавасмандии табобат ва кумаки иҷтимоӣ дикқати зарурӣ медиҳад. Табобати бомуваффақияти бемории сил ҳамаи ин ҷузъиётро бо маблағгузории фаъолият ва маълумот, ки нишондиҳандаҳоро баҳо медиҳад ва замина фароҳам меорад, ҳоҳад дошт. Хизматрасонӣ аз ҷониби дастраскунандагони салоҳиятдор чи давлатӣ ва чи ҳусусӣ амалӣ мегардад. Қоидаҳои низоми стратегии ҳарид ва муқаррароти самараноки татбиқшуда онҳоро барои расонидани хидматҳои босифати ташхисӣ ва табобатӣ масъул нигоҳ медорад. Мутахассисони бомуваффақият сатҳи зарурии маҳорат ва кордонии худро бо доштани шаҳодатномаҳои дар сатҳи байналмиллалӣ эътирофшуда ва кормандоне, ки тавассути тренингҳои такмилии табибон омӯзонида шуда, такмили иҳтисос гузаштаанд, нишон медиҳанд.

119. Банақшагирӣ ва амалисозии чорабиниҳое, ки имкон медиҳанд оид ба масъалаҳои зерин қабул карда шавад:

- чӣ ҳаридан (аз ҷумла хизматрасонӣ), муайян кардани бастаи имтиёзнок, ҳаридории доруворӣ, хизматрасониҳои ташхисӣ, интиқоли

доруҳо, реактивҳо ва намунаҳо, дастгирии иҷтимоию иқтисодӣ, стандартҳои сифат, хизматрасонӣ;

- аз кӣ ҳаридан, интихоби мутахассисон барои бастани шартнома, аз қабили беморхонаҳои зиддисилӣ, беморхонаҳои умумӣ, клиникаҳои амбулатории бемории сил, муассисаҳои кумаки аввалияи тиббии санитарӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ, интихоби мутахассисони доруворӣ, бастани шартнома бо мутахассисони ҳусусӣ;

- бо қадомроҳ ҳаридорӣ кардан - муқаррар кардани шартҳои шартнома, интихоби усулҳои пардоҳт ба мутахассис, муқаррар кардани дараҷаи арзиши пардоҳт, назорати амали мутахассис.

120. Гузаронидани оптимизатсияи минбаъдаи шабакаи тандурустӣ зарур аст. Ин метавонад оптимизатсия / ҷойивазкунии кормандонро дар байни филиалҳо ва шӯъбаҳо, аз ҷумла хидматрасонии паллиативӣ дар бар гирад. Оптимизатсияи шумораи кормандони тиб дар соҳаи лабораторӣ (оптимизатсияи лабораторияҳои микроскопӣ), Ген Эксперт барои муайян кардани бемориҳои гуногун). Ҳангоми оптимизатсия муҳим аст, ки маблағҳои дар натиҷаи ин раванд бадастомада дар буҷаи ҳадамоти бемории сил боқӣ монанд. Ҳангоми амалисозии раванди оптимизатсия муҳим аст, ки маблағҳои дар натиҷаи ин раванд озодшуда дар буҷети соҳаи зиддисилӣ боқӣ монанд.

121. Нақш ва уҳдадориҳои кормандони тиб, кормандони соҳаи тандурустӣ, ки дар таъмини табобати бемории сил иштирок мекунанд, бо дарназардошти усули ба бемор нигаронидашудаи табобат бояд дақиқ карда шаванд. Нақши ташкилотҳои ҷамъиятӣ бояд таъкид карда шавад ва ба усули дар боло зикргардида фаро гирифта шавад.

122. Низоми иттилоотӣ бояд зимни ҷамъоварии маълумот дар бораи хизматрасониҳое, ки ҳаридорӣ мешаванд, ба самаранокӣ ва сифати онҳо нигаронида шавад. Низомҳо бояд ба таҳлил ва истифодаи иттилоот барои амалиёт бештар таваҷҷӯҳ диханд, на ин ки барои пешниҳоди маълумот дар зинаҳои силсила маротиб (иерархия) истифода шаванд.

123. Барои таъмини иҷрои бомуваффақияти барномаи мазкури мубориза бо бемории сил ва доимо ба даст овардани натиҷаҳои мусбат зарур аст, ки як қатор санадҳои меъёрии ҳукуқӣ аз сари нав мувоғиқ гардонида шаванд. Барнома аз ҷониби санадҳои меъёрии ҳукуқие, ки истифодаи самарабахши захираҳои молиявӣ ва инсонӣ, кумаки иҷтимоӣ ва дастгирии беморон (фармоишҳои иҷтимоӣ) аз ҷониби ташкилотҳои ҷамъиятӣ, назорати сифати дорувории зиддисилӣ, такмили раванди бақайдгирии доруворӣ (усули суръатноки бақайдгирий барои дорувори қаблан аз ҷониби Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ нишони сифат гирифта), усулҳои артернативии ҳаридориро (тендери байналмилалӣ ва усули ҳариди мустақим) таъмин мекунад, дастгирӣ ёбад. Масъалаҳои зерин бояд аз сари нав ҳамоҳанг карда шаванд:

- истифодаи маблағҳои пулии дар натиҷаи ислоҳоти соҳаи тандурустӣ озодшуда барои беҳтаргардонии ҳама намуди хизматрасониҳо, мисли аз нав ташкил додани шабакаи муассисаҳои амбулаторӣ ва беморхонаҳо, аз ҷумла кам кардан ё аз нав тақсим кардани катҳо барои ёрии паллиативӣ дар доираи хизматрасониҳои бемории сил, таҳқими кумаки аввалияи тиббию санитарӣ, зиёд кардани маоши кормандони тандурустӣ, тақвияти инфрасоҳтор ва таҷҳизоти муассисаҳои тиббӣ, таъмини доруворӣ ва озуқа ва ғайра. Дар айни замон, беморхонаҳо аз маблағҳои дар натиҷаи оптимизатсияи катҳо ва кадрҳо сарфашударо истифода бурда наметавонанд;

- маҷмӯи имтиёзҳои асосӣ (шакл, ҳаҷм ва шартҳои расондани ёрии тиббӣ дар муассисаҳои тиббии давлатии ноҳияҳои пилотӣ ба таври ройгон ва қисман пардохткунӣ муайян карда мешавад). Дақиқан муайян кардан зарур аст, ки ба гирифткорони бемории сил ва шахсони тамосии онҳо чи гуна хизматрасониҳо ройгон ва чи гуна хизматрасониҳо бо нархи пасттар расонида мешавад (тибқи фармоиш).

124. Дигар ҳучҷатҳои меъёрӣ, аз қабили супориши техникӣ, уҳдадориҳои вазифавии мутахассисони соҳаи тиб, меъёри ҳаҷми кор, раванди аккредитатсия, қоидаҳои санчиш, барасмиятдарории гумрукии маводи доруворӣ ва молҳои озмоишгоҳӣ ва ғайра ниёз ба таҷдид ва мутобиқгардонӣ ба ҳадафҳои Барномаи миллии мубориза бо бемории сил доранд. Илова бар ин, чорабиниҳои барнома бояд бо меъёрҳо ва стандартҳои дар дигар санадҳои меъёрии соҳавӣ овардашуда ба монанди Стратегияи миллии тандурустӣ барои солҳои 2020-2030, стратегия дар самти захираҳои инсонӣ барои тандурустӣ (аз ҷумла таълими давомдори тиббии мутахассисони тиббӣ), маҷмуи имтиёзҳои асосӣ, Системаи иттилоотии тандурустӣ, нақшай стратегӣ, Системаи миллии таъмини сифат, Бақайдгирии маводҳои доруворӣ, Системаи идоракуни харид ва таъминот (бо дарбаргирии харидории дорувории баландсифат (пешакӣ аз ҷониби Созмони умумиҷаҳони тандурусти таҳассусёфта) аз таъминкунандагони байналмилалии ғайритичоратӣ), Амалҳои хуби паҳнкунӣ ва заминаи меъёрӣ-ҳуқуқии соҳаи зиддисилӣ аз қабили Нақшай Гузариши Устувор (аз ҷумла тақсимоти иловагии буҷети давлатӣ) мувофиқат кунад ё аз ҷониби онҳо дастгирӣ ёбад.

125. Барнома бояд қодир бошад, ки тавассути табобати дурусти гирифткорони бемории сил ва шахсони аз он сироятёфта, инчунин пешгирии ҳолатҳои нави сироятёбӣ шахсони алоҳида ва ҷамоаҳоро аз гирифткор шудан ба бемории сил ҳимоя кунад. Ин риояи арзишҳо ва қоидаҳои асосии одоб, аз ҷумла адолати иҷтимоӣ ва баробарӣ, шаффофијат ва ҳисоботдиҳиро талаб мекунад. Давлат уҳдадор аст, ки таъмини хизматрасониҳои зидди бемории сил мутобики стандартҳои

байналмилалии эътирофшудаи сифат танзим намояд. Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ ва Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил дар раванди ҳамоҳангсозии қонунгузории Тоҷикистон ва санадҳои зерқонунӣ мутобиқи стандартҳои байналмилалии ҳуқуқҳои беморон ва одоби бемории сил ташабbus нишон медиҳад. Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил, инчунин ворид кардани масоили ҳуқуқӣ ва ахлоқиро ба дастурамалҳо ва муқаррарот таъмин мекунад.

126. Набудани усули хуби амалқунандай ёрии паллиативӣ дар Тоҷикистон яке аз камбудиҳои асосии барнома мебошад. Барномаи мазкур пешниҳод мекунад, ки тавассути кумаки техникии беруна ва маҳаллӣ таҳия ва татбиқи сиёсати ёрии паллиативӣ ва усули ба далелҳо асосёфтаи амалия дастгирӣ карда шавад. Расонидани кумаки паллиативӣ усуlest, ки бо роҳи пешгирий ва сабукгардонии дарду азобҳо тавассути ташхиси бармаҳал ва табобати дард ва дигар душвориҳои тандурустӣ сифати зиндагии беморон ва оилаҳои онҳоро беҳтар мекунад. Он набояд чунин маънидод карда шавад, ки гирифткорони бемории сил бо мақсади ҳифзи ҷомеа аз сирояти сил алоҳида ва ҷудо нигоҳ дошта шаванд, балки бояд тамоми ҷанбаҳои «ёрии паллиативӣ»-ро тавре, ки Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ муайян кардааст, дар бар гирад. Аз ин рӯ, ин усул бояд ба беморон аз дард ва ранҷ таскин бахшад ва низоми дастгириро пешниҳод кунад, ки ба беморон ва оилаҳои онҳо дар бартараф кардани душвориҳо мадад расонад.

127. Бояд платформаи устувори бисёrsamtai ҷамъиятӣ бо истифода аз иқтидори мавҷудаи кумитаҳои маҳаллии ҳифзи саломатӣ, ҷамоатҳои осебдида, шабакаи ташкилотҳои ҷамъиятии маҳаллии ба бемории сил ҷалбшуда ва гурӯҳи ихтиёриён, гурӯҳҳои дастгирии беморон ва намояндагони мақомоти маҳаллӣ таъсис дода шавад. Низоми тандурустии ҷамъиятӣ бояд тақвият ёбад ва ба сатҳи баландтари фаъолият дар таъмини маълумот оид ба пайгирии тамосҳо, риоя кардани речай муолиҷаи бемории сил, табобати пешгирикунандай бемории сил ва дигар омилҳои аҳамиятнок ҷалб карда шавад. Ҳар як фаъолият бояд хабардоркунии кӯдакону наврасонро оид ба бемории сил, муоина, пешгирий ва дарёғти ҳолатҳои бемории сил дар бар гирад, онҳо метавонанд дар ташкили кумаки иҷтимоӣ ба оилаҳои осебпазир нақши муҳим дошта бошанд. Ба ҷомеа дар паст кардани сатҳи доғгузорӣ ва табъиз вобаста ба ин беморӣ таъсир расонанд. Монеаҳои марбут ба ҳуқуқи инсон ва монеаҳои гендериро дар роҳи дастрасӣ ба хизматрасониҳо оид ба пешгирий, ташхис ва табобати бемории сил бартараф кунанд. Онҳо аксар вақт метавонанд, ки оилаҳои бемории сил доштаро ба меҳнати мувофиқтарини даромаднок ҷалб кунанд.

128. Дастирии шабакаҳои ҳамсолон (аз ҷумла гурӯҳҳои наврасон) дар ҳама беморхонаҳои зиддисилий ва ба онҳо ҳамроҳ кардани беморони нав чун роҳи самараноки ҳавасмандкуни Ҷаҳонӣ ба риояи речай табобат собит шудааст. Дар Тоҷикистон ҷалби одамони машҳур ба маъракаҳои тарғиботӣ дар сатҳи миллӣ таҷриба мусбат ба даст овардааст. Ин таҷриба бояд васеътар ба кор бурда шавад. Кормандони иҷтимоӣ дар якҷоягӣ бо ташкилотҳои ҷамъияти метавонанд, ки дар тавсееи истифодаи усулҳои мавҷудаи маълумоти муттасили тиббӣ, ки ба шароит ва талаботи ҳар як оилаи алоҳида нигаронида шудааст (назорати видеогии табобат, табобати бевосита назоратшаванди оилавӣ, табобат дар сатҳи маҳал ва ғайра), инчунин барои ҷалби беморони табобатёфта ва аъзои оилаи онҳо ба дастирии дигар гирифткорони бемории сил ёрӣ расонанд.

129. Дар Тоҷикистон ҳуқуқи чун табиби амалкунанда фаъолият бурдан дар асоси дипломи донишгоҳи эътирофшудаи тиббӣ (ё дигар муассисаи ваколатдор) ва шаҳодатномаи ихтисоси таҷрибаомӯзӣ дода мешавад. Тибқи қонунгузории миллӣ табиби амалкунанда бояд ҳар панҷ сол як маротиба дар курсҳои такмили ихтисоси Донишкадаи такмили ихтисоси баъди дипломии кормандони тиби Тоҷикистон иштирок кунад ва аз аттестатсия (санчиш) гузарад. Ин шакли ҳозираи такмили муттасили қасбӣ мебошад. Доноҳрои байналмилалӣ ва дигар созмонҳо барои мутахассисони соҳаи тиб модулҳои гуногуни омӯзиш ва курсҳои таълимиро пешниҳод мекунанд. Модулҳои омӯзиши ба тавсияҳои охирини Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ ва таҷрибаи байналмилалӣ асос ёфтаанд. Ғайр аз ин, бисёр омӯзгорони ватанӣ метавонанд, ки ба кормандони тандурустӣ омӯзиши баландсифати тиббиро пешниҳод намоянд. Дар Тоҷикистон бисёр протоколҳо ва дастурҳои клиникӣ қабул карда шудаанд, ки дар ҷараёни таълим истифода мешаванд. Аммо бояд таъкид кард, ки модулҳои омӯзиши барои таҷрибаомӯzon аккредитатсия нагардидаанд ва кредити (баҳо, хол) даҳлдори такмили муттасили қасбиро намедиҳанд. Ин ҳавасмандии кормандони соҳаи тибро барои иштирок дар омӯзишҳои такмили муттасили қасбӣ коҳиш медиҳад. Тадбирҳое, ки дар барнома пешниҳод мешаванд, ба стратегияи идоракунии кадрҳо мутобиқ шудаанд, ки ба бунёди низоме, ки таҷдиди муентазам ва устуворонаи барномаҳои таълимии мактабҳои тиббӣ ва донишгоҳҳоро таъмин мекунад, равона карда шудаанд. Дар ин раванд се сатҳи таҳсилот баррасӣ ҳоҳанд шуд:

- таҳсили асосии тиббӣ (бакалавриат ва магистратура). Аз нав дида баромадани вазифаҳои омӯзиши мавҷудбуда оид ба табобати бемории сил ва таҳияи роҳҳои нав зарур аст, зеро аз он вакте ки барномаи таълимии мактабҳои тиббӣ таҷдид ёфта буданд, усулҳои идоракунии ҳолатҳои бемории сил тағиیر ёфтанд. Барои муассисаҳои таълимии тиббӣ

барномаи таълимии таҷдидшуда оид ба бемории сил ва модулҳои даҳлдори таълими таҳия карда мешаванд. Ҳамкории барнома бо донишгоҳҳо ва коллечҳои тиббӣ таҳқим ёфта, мутахассисони барнома дар тарҳрезии модулҳои таълими барои донишҷӯён ҷалб карда мешаванд. Илова бар ин, омӯзгорон аз донишгоҳҳо тавассути ба ҳайси тренерҳо ҷалб кардан ба конфронтҳои илмӣ дар соҳаи бемории сил рӯҳбаланд карда мешаванд. Китобҳои дарсии донишгоҳ бо дарназардошти дастовардҳои нав дар соҳаи мубориза бар зидди бемории сил нав карда мешаванд;

- таҳсили ихтисосии баъдидипломӣ (таҳассусигирӣ). Машқҳои ихтисосӣ дар заминаи муассисаҳои клиникӣ гузаронида мешаванд. Барнома итминон ҳосил мекунад, ки омӯзгорон аз маълумоти ҷадид дар бораи бемории сил огоҳ ҳастанд, модулҳои таълимии такмилёфтари истифода мебаранд ва ба донишҷӯён иҷозат дода мешавад, ки дар машварати табибон иштирок кунанд. Файр аз он, устодони муассисаҳои таълимии тиббӣ барои тартиб додани модулҳои таълими барои пизишкони амалкунанда ва гузаронидани тренингҳо барои мутахассисони соҳаи тиб ҷалб карда мешаванд. Маркази миллии таълимии ихтисоси бемории сил ҳамчун як пойгоҳи таълимии клиникӣ барои таъмини таълими таҳассусӣ барои донишҷӯён истифода мешавад;

- таҳсилоти қасбии бетанаффус. Донишкадаи такмили ихтисоси баъдидипломии кормандони тиби Тоҷикистон дар якҷоягӣ бо Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ аккреитатсия шудани модулҳои таълими ва ба кормандони омӯзонидашудаи соҳаи тиб додани кредитҳоро таъмин мекунанд. Кредитҳои додашуда ҳангоми имтиҳонҳои аттестатсионӣ ба назар гирифта мешаванд. Барнома ҳам бо муассисаҳои таълимие, ки ба гузаронидани такмили қасбии баъдидипломӣ ҷалб мешаванд ва ҳам бо шарикони байналмилалие, ки таълим ва омӯзишро оид ба бемории сил пешниҳод мекунанд, ҳамкорӣ хоҳад кард. Барнома аз шарикон талаб мекунад, ки омӯзишҳоро бо нақшай таҳқими иқтидори миллӣ мутобиқ созанд.

130. Барнома бо шариконе, ки дар ислоҳоти таҳсилоти тиббӣ ҷалб шудаанд, фаъолона ҳамкорӣ мекунад ва онҳоро дастгирӣ месозад, то мунтазам аз нав шудани раванди таълим бо дарназардошти дастовардҳои охирин дар самти ташхис, табобат ва нигоҳубини умумии бемории сил таъмин карда шавад.

131. Бо мақсади дастгирӣ кардани барномаи муборизаи алайҳи бемории сил бо тавсияҳои таҳлилий барои қабули қарорҳои амалӣ ё пешниҳоди маълумот дар бораи самаранокии усулҳои муайянӣ инноватсионӣ ва дар маҷмӯъ саҳмгузорӣ дар таҳқиқоти умумиҷаҳонии бемории сил, барномаи таҳқиқотҳои фаврӣ бо мавзӯъҳои афзалиятноки тадқиқот таҳия карда мешаванд. Тадқиқоти амалии вобаста ба бемории

сил бояд барои ҳалли вазифаҳои низоми тандурустӣ дар робита бо назорати бемории сил ва хидматрасонӣ (ба монанди ҳарочоти молиявии оила вобаста ба табобати бемории сил, мушкилоти дастрасӣ ба хизматрасонихо, монеа ва таъхир дар роҳи беморон, фаъолияти беморхона ва омилҳои хатарноки марбут ба хизматрасонӣ барои бемории сили бо доруҳои сершумор ва васеи устувор ва гайра) нигаронида шавад. Истифодаи далелҳои боэътиимидаи таҳлилӣ барои қабули қарори дуруст дар роҳи беҳтар шудани иҷрои барномаи миллии мубориза бо бемории сил мусоидат мекунад. Тадқиқоти хуб тарҳрезишуда ва мақсадноки амалий воситай пуарзиши ҷамъоварии маълумот ва далелҳо мебошад, ҳусусан вақте ки роҳандозии ҷорабинихои инноватсионӣ ва ё бисёргисилавӣ талаб карда мешаванд. Ин барнома ба таҳқими минбаъдаи иқтидори миллӣ ва андӯхтани таҷриба дар таҳқиқоти муосир ва мураккабу натиҷабахш оид ба бемории сил нигаронида шудааст. Барнома дастгирии ду навъи тадқиқотиро пешбинӣ менамояд:

- тадқиқоти клиникӣ, аз ҷумла иштирок дар таҳқиқоти байнамилалии тиббӣ;
- таҳқиқоти амалиётӣ дар ҷанбаҳои афзалиятноки марбут ба роҳандозии тадбирҳои зиддисилӣ дар Тоҷикистон.

§ 3. Баҳодиҳии мунтазами амалисозии Барномаи миллии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил барои солҳои 2021-2025

132. Назорат, баҳогузорӣ ва арзёбии барнома вазифаҳои муҳими ҳифзи тандурустии аҳолӣ буда, қисми ҷудонопазири роҳандозӣ ва идоракунии барномаи миллӣ мебошад. Ҳеле муҳим аст, ки назорати натиҷабахш ва дастгирикунандай барнома ҳамчун воситай қалидии баҳогузорӣ идома дода шавад. Назорат тамоми паҳлӯҳои марбут ба татбиқи ҷораҳои мубориза бар зидди бемории сил, ки дар барнома дар сатҳи вилоятӣ, ноҳиявӣ ва институтионалий пешбинӣ шудааст, фаро мегирад, аз ҷумла дарёғти ҳолатҳои беморӣ, фаъолияти ташхисӣ ва дастгирии озмоишгоҳӣ, муоинаи бемории сил дар байни тамосҳо ва дигар ғурӯҳҳои зери ҳавф қарордошта, табобату идоракунии ҳолатҳо, кумак барои ҳавасмандии бемор ба риояи речай табобат, пайгирии тамосҳо ва нафарони табобатро қандакарда, идоракунии маводи доруворӣ, аз ҷумла идоракунии фармакологӣ ва идоракунии таъсироти номатлуб ва бемориҳои ҳамрадиф, озмоиш ва пешгирии сирояти ниҳонии сил, амалиёт оид ба бемории сил, вируси норасоии масунияти одам, бақайдгирӣ ва ҳисботдихӣ ва гайра. Ташрифи назоратӣ на танҳо барои ҷамъоварӣ ва санчиши маълумот истифода бурда мешавад, балки имконият медиҳад, ки камбудиҳо муайян карда шаванд ва дар маҳалҳо вобаста ба онҳо омӯзиш гузаронида шавад (мутобиқи замимаи 5).

133. Дар сатҳи марказӣ гурӯҳи корӣ оид ба мониторинг ва баҳодиҳӣ ташкил карда мешавад, ки аз намояндагони мақомоти давлатӣ ва созмонҳои байналмилалию ҷамъиятӣ иборат мебошад. Гурӯҳ дар ҳар се моҳ як маротиба ҷамъ мешавад. Ташрифҳои назоратии муғифд ва ёридиҳанд ба вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳои ҷумхурий тибқи нақшай солона амалӣ карда мешавад. Баъд аз анҷоми ташрифи назоратӣ ва санчиш гурӯҳи корӣ дар ҳар вилоят ва шаҳру ноҳияҳо машғулиятҳо ташкил карда, камбуҷӣ ва дастовардҳоро муҳокима мекунад. Маълумоти дар натиҷаи назорат бадастомада ҳам бо гурӯҳи идоракуни барнома дар сатҳи вилоят ва мақомоти давлатии тандурустӣ дар вилоятҳо муҳокима карда мешаванд. Дар сатҳи марказӣ бо иштироки кормандони вилоятии барнома воҳӯриҳои мунтазам баргузор мешаванд, то ки натиҷаҳои назоратро баррасӣ ва мушкилоти асосиро дар маҳалҳо дақиқ карда, барои андешидани ҷораҳои ислоҳӣ ва қадамҳои минбаъдаи созандагӣ нақшай самаранок тартиб диханд.

134. Шарҳи ҳамаҷонибаи барнома аз ҷониби дафтари минтақавии Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ барои кишварҳои Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ дар ҳамкорӣ бо дигар шарикон гузаронида шуда, тамоми соҳаҳои назорати бемории сил дар кишварро дар бар мегирад.

135. Ташрифҳои назоратии вилоятӣ ба ҳамаи ноҳияҳои вилоят дар се моҳ як маротиба ба нақша гирифта шудаанд. Бо мақсади самарарабаҳшӣ ва мубрамияти назорат рӯйхатҳои санчишӣ ва шаклҳои ҳисоботӣ нав карда мешаванд, то ки ҳама шартҳо, аз ҷумла тадбирҳои нав, пешниҳоди далелҳо барои қабули қарорҳо оид ба хубтар кардани хизматрасонӣ дар маҳал ба назар гирифта шаванд ва таҳлили самараноки нишондиҳандагӣ ва ҷамъоварии далелҳо барои қабули қарор дар сатҳи миллӣ таъмин гардад.

136. Ҳуҷҷатҳои бақайдгирӣ ва ҳисоботдиҳӣ ба меъёрҳо мувоғиқ мешаванд ва мунтазам аз рӯи талаботи ҳисоботии кишвар ба тавсияҳои Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ мутобиқ карда мешаванд. Бақайдгирии миллии электронии бемории сил дар заминай барномаи Опенемерес асос ёфтааст ва дар 76 нуқтаи воридкуни маълумот, аз ҷумла раёсати тиббии Сарраёсати иҷрои ҷазои ҷиноятӣ роҳандозӣ шудааст. Маркази ҷумҳуриявии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил аз ин 6 нуқтаи вилоятии назоратӣ маълумотро ҷамъ карда, омори ҷумҳуриявиро тартиб медиҳад. Маълумот ҳангоми ташрифи назоратӣ санҷида мешавад.

8. НАТИҶАҲОИ АМАЛИСОЗИИ БАРНОМА

137. Принципи асосии татбиқи барнома таъмини иштироки васеъ ва муносибати бисёрсоҳавӣ дар банақшагирӣ, татбиқ, назорат ва арзёбии барномаҳо мебошад. Мувоғиқи тавсияҳои глобалӣ ва минтақавӣ барнома иштироки ҳамаҷонибаи муассисаҳои гуногуни ҳукуматӣ, ташкилотҳои

ғайридавлатӣ, инчунин шарикони байналмилалиро дар ин раванд пешбинӣ менамояд. Татбиқи даҳолатҳои стратегӣ, ки дар боло оварда шудаанд, ба таҷрибаи пешқадам такя намуда, кӯшиш ба харҷ медиҳанд, ки бунёди шарикии нав ва тақвият додани шарикии мавҷударо барои муборизаи самаранок бар зидди бемории сил мустаҳкам кунанд. Барои иҷрои вазифаҳои гузошташуда ҳамкорӣ бо шарикони зерин тақвият дода мешавад:

- Хазинаи глобалии мубориза бо бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа (Хазинаи глобалӣ). Барномаи рушди Созмони Милали Муттаҳид гирандаи асосии гранти сил барои давраи 3 сола мебошад. Моҳи марта соли 2020 Кумитаи миллии ҳамоҳангозӣ барои гирифтани гранти нави 3-сола дарҳост кард, ки аз моҳи январи соли 2021 то декабри соли 2023 амалӣ карда мешавад ва ба бартараф кардани камбуҷиҳое нигаронида шудааст, ки маблағгузории дохилӣ барои он кофӣ нест;

- Агентии Иёлоти Муттаҳидаи Америка оид ба рушди байналмиллалӣ. Тӯли 25 соли охир дар таҳқими муборизаи зиддисилий Агентии Иёлоти Муттаҳидаи Америка оид ба рушди байналмиллалӣ шарики асосии Ҳукумати Тоҷикистон ба ҳисоб меравад. Алҳол Агентии Иёлоти Муттаҳидаи Америка оид ба рушди байналмиллалӣ барои ворид намудани механизмҳои васеи дарёftи ҳолатҳои бемории сил ва бемории сили ба доруворӣ устувор тавассути тақвият додани системаи пайгирии тамосҳо миёни гурӯҳҳои осебпазири аҳолӣ ва гурӯҳҳои хавфи баланд нисбати бемории сил кумак мерасонад. Самтҳои асосии фаъолияти лоиҳаи мазкур ин вориднамоии нақшай миллии стратегии рушди соҳаи озмоишгоҳҳои зиддисилий, тақвият баҳшидани сифати хизматрасониҳои тиббӣ оид ба идоракуни ҳолатҳои бемории сили ба доруворӣ устувор, беҳтар намудани расонидани кумак ба беморон барои риояи табобати зиддисилий, паст намудани тамғагузорӣ ва ҳуқуқпоймолкунӣ, дастгирий намудани системаи эътимодноки ҷамъоварӣ, таҳлил ва мубодилаи мутақобили маълумот, баланд гардонидани иқтидори кормандони соҳаи зиддисилий ва кумаки аввалияи тиббию санитарӣ, ворид намудани механизмҳои нави маблағгузории соҳаи зиддисилий, беҳтар гардонидани шароитҳои мусоид ва маблағгузории устувори барномаҳо оид ба бемории сил ва бемории сили ба доруворӣ устувор, пурзӯр намудани системаи мониторинг ва баҳодиҳии барномаи зиддисилий ба шумор мераванд;

- баҳши Ассотсиатсияи Шоҳигарии Нидерландия оид ба назорати бемории сил ба Барнома кумаки дарозмуддати техникӣ, аз ҷумла дар соҳаи табобати бемории сили ба доруворӣ устувор бо истифодаи усулҳои нави табобат, алалхусус реҷаҳои кӯтоҳмуддат ва табобат бо доруҳои нав мерасонад;

- Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ тавассути дафтари минтақавиаш

дар Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ, аз ҷумла дар Тоҷикистон барои дастирии коркарди лоихаҳои афзалиятнок ва ташаббусҳои нав кумак мекунад.

9. МАБЛАГГУЗОРИИ БАРНОМА

138. Арзиши умумии Барнома дар давоми панҷ сол 551235033 (панҷсаду панҷоҳу як миллиону дусаду сию панҷ ҳазору сию се) сомонӣ мебошад. Талаботи солонаи Барнома аз 88350016 (ҳаштоду ҳашт миллиону сесаду панҷоҳ ҳазору шонздаҳ) сомонӣ барои соли 2021 то 184768536 (яксаду ҳаштоду чор миллиону ҳафтсаду шасту ҳашт ҳазору панҷсаду сию шаш) сомонӣ барои соли 2025 ташкил медиҳад. Афзоиши буҷет бо тадриҷан васеъ шудани хизматрасониҳо оид ба пешгирий ва табобати бемории сил алоқаманд аст (мутобиқи замимаи 6).

Замимаи 1
ба қарори Ҳукумати
Ҷумҳурии Тоҷикистон
аз 27 феврали соли 2020,49

Нақшай
амалигардонии Барномаи миллии ҳимояи аҳолӣ аз bemorii сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2021-2025

№	Номгӯи чорабиниҳо	Солҳо (бо сомонӣ)					Манбаи маблағузорӣ	Масъули ичро			
		2021	2022	2023	2024	2025					
1. ТАЪМИН НАМУДАНИ ДАСТРАСИИ ОММА БА ТАШХИСИ САРИВАҚТӢ ВА БОСИФАТИ ҲАМАИ НАМУДХОИ БЕМОРИИ СИЛ БО АҲАМИЯТИ МАҲСУС БА САНЧИШИ АЛОҚАМАНДОН ВА АҲОЛИИ ХАТАРИ БАЛАНДИ ОСЕБПАЗИРИДОШТА											
§1. Пурзӯр намудани дарёftи фаъоли ҳолатҳо											
1	Таҳия ва тасдиқи дастурамал оид ба пайгирии алоқамандон (чоп ва тақсимоти он ба марказҳои зиддисилӣ)	24000	0	0	24000	0	Шарикон оид ба рушд: Ҳазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди bemorii пайдошудаи норасоии масуният, bemorii сил ва варача, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон			
2	Гузаронидани омӯзишҳо оид ба пайгирии алоқамандон барои кормандони кумаки аввалияни тиббию санитарӣ, намояндагон ва ихтиёриёни ташкилотҳои ҷамъиятий, кормандони муассисаҳои ислоҳӣ ва дигарон	51760	51760	51760	51760	51760					
3	Таъмин намудани муоинаҳои тиббии	0	2179926	2249604	2317291	0	Вазорати	Вазорати			

	ройгон барои ҳамаи алоқамандони беморони сил						тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
4	Васеъ намудани фарогирӣ скрининги бемории сил дар байни кӯдакон, таъмини ташхиси бармаҳал ва босифат	465960	481800	497200	512160	526240	Шарикони рушд: Ҳазинаи глобалий оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
5	Насб намудани 8 маҷмӯи иловагии дастгоҳ барои индуksияи балғам дар ноҳияҳои дорои сарбории баланди бемории сил	203686	8390	0	0	0		
6	Вориднамоии усули ТВ LAM (ташхиси пешоб) барои скрининги бемории сил дар байни шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиунанда	33950	33950	33950	33950	33950		
7	Расонидани кумак ба барнома дар васеъ намудани скрининги бемории сил дар байни шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиунанда тавассути омӯзишҳо оид ба усули ТВ LAM ва тафсiri натиҷаҳо	51760	51760	0	51760	0		
8	Вориднамоӣ ва таъмини қайди ҳамаи шахсони эҳтимолияти бемории сил дошта (дар дафтари ТБ015) дар ҳамаи муассисаҳои кумаки аввалии тиббӣ-санитарӣ	76500	800	800	800	800	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
§2. Беҳтар кардани дастрасӣ ба хизматрасонии озмоишгоҳҳои зиддисилий								
9	Таъмин намудани системаи самаранокии интиқоли намунаҳои балғам дар саросари кишвар	1481184	1531536	1580489	1628044	1672801	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии

							аҳолии Ҷумхурии Тоҷикистон	аҳолии Ҷумхурии Тоҷикистон
10	Насб намудани 12 дастгоҳи GeneXpert барои санчиши устуворӣ ба фторхиналонҳо	483887	1501010	0	0	0	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният бемории сил ва вараҷа, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолииҶумхурии Тоҷикистон
11	Истифодабарии дастгоҳи GeneXpert барои ташхиси якчанд бемориҳо	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолииҶумхурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолииҶумхурии Тоҷикистон
12	Боздиди системаи амалқунандай интиқоли намунаҳои балғам	4565188	0	0	0	0	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният бемории сил ва вараҷа, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолииҶумхурии Тоҷикистон
13	Харидорӣ ва наасб кардани озмоишгоҳи модулий дар шаҳри Боҳтар	0	5578704	0	0	0		
14	Харидорӣ ва наасб кардани озмоишгоҳи модулий дар шаҳри Кӯлоб	410378	0	0	0	0		
15	Вориднамоии технологияи усули кишти балғам дар муҳити моеъ (MGIT) дар озмоишгоҳи минтақаи Кӯлоб	52950	54750	0	0	0		
16	Таъмин намудани озмоишгоҳҳои сатҳи ҳатари миёна ва ҳатари баланд бо манбаи эҳтиётии қувваи барқ (генераторҳо)	395484	32172	33201	34199	35140		
17	Таъмини барномаи (эпісентр) барои	331733	0	0	0	0		

	дастгоҳҳои Бактек MGIT							
18	Интиқоли штаммҳо барои назорати беруни сифат ва секвенуунӣ (EQA & WGS)	908071	938941	968952	998107	1025546		
19	Дастирии техникии озмоишгоҳи референсии супрамиллӣ (мониторинг ва омӯзиши ҳарсолаи мутахассисони озмоишгоҳи миллии референсӣ (OMP) барои беҳтар намудани сифати санчиши ҳассосият ба доруҳо (СХД) барои доруҳои қатори 1 ва 2, сертификатсияи ҷевонҳои ламинарӣ, санчиши такрории натиҷаҳои санчиши ҳассосият ба доруҳо)	343116	354780	366120	377136	387504		
§3. Таҳия намудани система оид ба хизматрасонии техникии таҷхизоти лабораторӣ ва идоракунии он								
20	Таҳияи дастурамал оид ба идоракунии таҷхизоти лабораторӣ (чоп ва тақсимот ба марказҳои соҳавӣ)	24000	0	0	24000	0	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
21	Таъин намудани 2 нафар муҳандисон оид ба идоракунӣ ва таъмири таҷхизоти лабораторӣ ва омӯзонидани онҳо дар хориҷа	0	219000	0	0	0		
22	Таъсис додани маҳзани маълумото оид ба таҷхизоти лабораторӣ бо ҳаритасозӣ ва ҷадвали хизматрасонии техникӣ	10000	10000	10000	10000	10000		
23	Шартномаи дарозмӯҳлат байни барнома ва муҳандисони сертификатдор ва ширкатҳои хидматрасон	1280068	1323583	5966391	6145911	1445667	Ҳазинаи глобалий оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва варача, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон

§4. Таҳияи системаи идоракунии маълумоти лабораторӣ								
24	Таҳияи системаи идоракунии маълумоти лабораторӣ	0	50000	0	50000	0	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
25	Ба роҳ мондани системаи иттилоотӣ оид ба озмоишгоҳ (СИО)	50000	0	50000	0	50000		
26	Таҳияи дафтари электронӣ барои бақайдгирии маводҳои сарфшавандай лабораторӣ, реагентҳо ва санчишҳои ташхисӣ барои инвентаризатсияи захираҳо ва тартиб додани дарҳост барои харид	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
§5. Вориднамоии системаи идоракунии босифат дар шабакаи озмоишгоҳҳои силӣ								
27	Ворид намудани системаи идоракунии босифат дар ҳамаи шабакаҳои озмоишгоҳӣ (QMS)	79425	82125	84750	87300	89700	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният,	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон

							бемории сил ва варача, шарикон	
§6. Муайян кардани бучети миёна барои ҳамаи шабакаи озмоишгоҳӣ дар давоми 1 сол барои маблағузории мувофиқ								
28	Таҳия ва вориднамоии восита барои хисоб кардани бучети соҳаи озмоишгоҳии сил (реагентҳо, маводи сарфшаванд, таҷхизот, супервизия ва омӯзишҳо, хизматрасонӣ, инфрасоҳтор ва ғайра)	75000	0	30000	0	50000	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди bemorii пайдошудаи norasooi масуният, bemorii сил ва варача, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
29	Баҳодиҳӣ ва боздиди меъёри сарборӣ барои мутахассисони соҳаи озмоишгоҳии сил	0	30000	0	0	30000	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
	Ҳамагӣ	11398100	14514987	11923217	12346418	5409108		
2. ТАЪМИН НАМУДАНИ ДАСТРАСИИ УМУМ БА ТАБОБАТИ БОСИФАТ ВА МУОСИРИ ҲАМАИ НАМУДҲОИ БЕМОРИИ СИЛ, АЗ ҶУМЛА БЕМОРИИ СИЛИ БА ДОРУВОРӢ УСТУВОР БО ДАСТГИРИИ МУВОФИҚИ БЕМОРОН ВА БО УСУЛҲОИ БА БЕМОР НИГАРОНИДАШУДА								
§1. Таъмин намудани табобати босифат барои ҳамаи беморони сил тибқи тавсияҳои навтарини Созмони умумичаҳонии тандурустӣ ва дастуралмалҳои миллии мубориза бо бемории сил								
30	Боздиди протоколҳои клиниқӣ мувофиқи тавсияҳои байнalmilaliiи событшудаи Созмони умумичаҳонии тандурустӣ	24000	24000	24000	24000	24000	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди bemorii пайдошудаи norasooi масуният, bemorii сил ва	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
31	Мутобиқ гардонидани речаҳо ва вояҳо дар дастуралмал оид ба бемории сил дар кӯдакон, бо мурури пайдоиши тавсияҳои нави байнalmilalӣ дар давраи	0	24000	0		24000	бемории сил ва	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон

	амалисозии Барнома						варача, шарикон	
32	Омӯзонидани ҳамаи силшиносон мувофиқ оид ба речахои нави табобати бемории сил ва идоракуни таъсироти номатлуб	103520	51760	51760	103520	51760		
§2. Таъмин намудани табобати пурраи бемории сил ва вируси норасоии масунияти одам барои ҳамаи беморони гирифтори сирояти ҳамрадиф								
33	Гузаронидани омӯзишҳо оид ба машваратдихӣ ва ташхиси вируси норасоии масунияти одам барои кормандони соҳаи зиддисилӣ	51760	0	51760	0	51760	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва варача, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
34	Таъмини мунтазами тестҳои очилӣ барои муассисаҳои зиддисилӣ (аз ҳисоби барномаи вируси норасоии масунияти одам)	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
35	Доҳил намудани табибони соҳаи вируси норасоии масунияти одам ба ҳайати комиссияи марказии машварати табибон ва пешбурди беморони гирифтори сирояти ҳамрадиф (сил/ вируси норасоии масунияти одам)	0	0	0	0	0		
36	Таҳия намудани протоколҳои якҷояи мувофиқ оид ба идоракуни ҳолатҳо барои беморони ҳамрадиф ва таъмини амалисозии онҳо бо роҳи ҷалби ҳамаи соҳаҳои манфиатдор	48000	0	48000	48000	0	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии

						масуният, бемории сил ва варача, шарикони рушд	Тоҷикистон
37	Ворид намудани системаи босифати Мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо (МфБД) бо дар бар гирифтани мониторинг ва идоракунии таъсироти номатлуб	339500	169750	169750	169750	169750	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
38	Мониторинги клиникию биокимёвии таъсироти номатлуб дар давраи табобати bemorii сили ба доруворӣ устувор	1694400	1752000	1808000	1862400	1913600	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
§3. Таъмини мунтазам бо маводи дорувор, идоракунии захираҳо, нигоҳдорӣ ва тақсимоти маводи дорувор ва реагентҳо							
39	Аз ҳисоби буҷети давлат ҳаридорӣ намудани доруҳои қатори якум, ки сифати кафолатнок доранд ва аз тарафи Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ бозомӯзӣ карда шудаанд (аз чумла намудҳо ва вояҳои кӯдакона)	2882860	2868978	2863452	2949609	3030697	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
40	Аз ҳисоби буҷети давлат ҳаридорӣ намудани микдори зиёдшавандай доруҳои қатори 2, ки сифати кафолатнок доранд ва аз тарафи Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ бозомӯзӣ карда шудаанд (аз чумла намудҳо ва вояҳои кӯдакона)	23284381	24841506	25488252	22649901	88043684	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди bemorii пайдошудаи норасони масуният, bemorii сил ва varaча
		0	2760168	4497927	5662475	29347895	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон

							Тоҷикистон	Ҷумҳурии Тоҷикистон
41	Харочот барои идоракуни харид ва таъмини доруориҳои қатори дуюм	2798444	3316521	3602661	3401804	14091310	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
42	Пурзӯр кардани иқтидори барнома бо роҳи ворид намудани воҳиди кории иловагӣ барои ҳамоҳангсозии миллӣ оид ба идоракуни доруворӣ	36000	36000	36000	36000	36000	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон,	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
43	Таъмини бетаваққуфи маводҳои ташхисию масрафӣ барои ташхис ва идоракуни бемории сил	12866214	12998966	13197304	13420308	13624543	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
44	Харочот барои идоракуни хариди реагентҳои лабораторӣ ва маводҳои сарфшаванда	1295769	1305822	1334297	1344986	1375062	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
45	Таъмини бемайлони доруориҳои кӯмакрасон аз буҷети давлатӣ	4314366	4461030	4603620	4742136	4872504	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
46	Таъсис додани алгоритми ягонаи амалҳои харидорӣ, ки дар Даствурамали миллӣ оид ба идоракуни босифати ташхиси лаборатории бемории сил	75000	0	30000	0	50000	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон

	тасдиқ карда шудаанд							Тоҷикистон
47	Таъсис додани системаи эътимодноки идоракуни таъминот дар доҳили кишвар, нигоҳдорӣ, идоракуни захираҳо ва тақсимот ба вилоятҳо ва муассисаҳои зиддисилӣ	1250000	300000	300000	300000	300000	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
48	Тақвият додани системаи миллии идоракуни доруворӣ дар нисбати бақайдигирии дорувориҳои зиддисилӣ, таъсис додани системаи фаъолияткунандай назорати сифати доруҳои зиддисилӣ дастрасшаванда аз ҷониби озмоишгоҳҳои сертификатдор	264961	260961	260961	260961	260961		
49	Таъмини сифати доруҳои зиддисилӣ	281750	281750	281750	281750	281750	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
50	Дастигирӣ техникӣ ба мақомоти давлатӣ оид ба назорати сифатии доруҳо ва маснуот	30000	30000	30000	30000	30000		
§4. Таъмини нигоҳбини ҳаматарафаи гирифторони бемории сил тавассути усулҳои ба бемор нигаронидашуда								
51	Дар доираи дарҳости иҷтимоӣ таъмин намудани шартномабандӣ бо ташкилотҳои ҷамъиятии миллӣ оид ба расонидани дастигирӣ иҷтимоӣ ва равонӣ, риояи табобат ва дигарҳо барои беморони сил	1500000	1500000	1500000	1500000	1500000	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
52	Таъмини дастигирӣ молиявӣ барои пӯшонидани ҳароҷотҳо ва ҳавасмандкуни беморон барои риоя намудани табобат ва дар табобат нигоҳ	4236000	4380000	4520000	4656000	4784000		

	доштани онҳо							
53	Дастгирӣ бо маводҳои озуқа барои беморони сил бо диққати маҳсус ба бемории сили ба доруворӣ устувор дар давоми табобат	5559750	5748750	5932500	6111000	6279000		
54	Ҷалби кормандони иҷтимоӣ ба муассисаҳои зиддисилӣ бо мақсади муайян намудани эҳтиёҷоти беморон ва таъмин намудани шароит барои гирифтани қӯмак	185460	185460	185460	185460	185460	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
55	Пурзӯр намудани адвокатсия дар ҳамаи сатҳҳо	24250	24250	24250	24250	24250		
56	Ташкил кардани гурӯҳи дастгирии беморон ва дохил кардани машваратчиён ва беморони шифоёфта ба гурӯҳҳо, барои расонидани кумаки иттилоотӣ, маърифатӣ ва равонӣ	51760	51760	51760	51760	51760	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
57	Таҳия намудани маводҳои иттилоотӣ, маърифатӣ ва таблиғотӣ дар мавзӯи ихлосмандӣ ба табобат	2000	2000	2000	2000	2000		
58	Таҳия намудани хизматрасониҳои стандартӣ барои ташкилотҳои тиҷоратӣ дар доираи шартномаҳои дарҳости иҷтимоӣ	45582	45582	0	0	0	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
59	Таъмин намудани амалҳои мушахҳас дар сатҳи ҷомеа бо мақсади барҳам додани доғгузорӣ ва хуқуқпоймolkунӣ, бардоштани масъалаҳои монеаҳои гендерӣ хуқуқӣ барои гирифтани хизматрасониҳои зиддисилӣ, хусусан дар байни кӯдакон ва гурӯҳҳои осебпазири (маргиналӣ) ҷомеа	51760	51760	51760	51760	51760		
60	Истифодаи технологияҳои рақамий (асосан телефонҳои мобилий) бо мақсади	169440	65700	79100	81480	71760		

	тақвият додани ихлосмандӣ ва риояи табобати бемории сил							
61	Хариди таҷхизоти электронӣ барои мустаҳкам кардани риояи табобати бемории сил	84720	87600	90400	93120	95680		
62	Ташкил кардани шароити ҳамаҷониба оид ба расонидани кумаки паллиативӣ (як шуъба дар ҳар як вилоят)	900000	450000	250000	250000	250000		
63	Ҷалби фаъолонаи чомеа дар мубориза бо бемории сил ва пурзӯр намудани механизми ҷавобгарии иҷтимоӣ	0	0	0	0	0		
Ҳамагӣ		64451647	68076074	1366724	70294430	170874945		

3. ВОРИДНАМОИИ МАҶМӮИ ЧОРАҲОИ САМАРАНOK ОИД БА ПЕШГИРИИ БЕМОРИИ СИЛ БО МАҶСАДИ ҲИМОЯИ ШАҲСОНИ ОСЕБПАЗИР ВА КУЛЛИ ШАҲРВАНДОН АЗ СИРОЯТЁБӢ БА БЕМОРИИ СИЛ ВА ПАСТ КАРДАНИ ЭПИДЕМИЯИ БЕМОРИИ СИЛ ДАР КИШVAR

§1. Таъмин намудани тадбирҳои босифат ва самараноки пешгирии бемории сил, ки ба коҳиши паҳншавии бемории сил таъсири муҳим мерасонад

64	Боздид намудани Дастуралӣ оид ба идоракунии сирояти ниҳонии сил (СНС) мувофиқи тавсияҳои охирини Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ	24000	24000	0	24000	0	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасонии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
65	Таъмини тренинг оид ба идоракунии сирояти ниҳонии сил барои кормандони тиб	51760	51760	51760	0	51760		
66	Дарёфт ва аз санчиш гузаронидани шаҳсони барои сирояти ниҳонии сил мувоғиқ ва таъини табобат дар зери назорати клиникӣ ва мониторинг	695320	860913	1326609	1526679	1760366		
67	Харидории доруворӣ барои табобати пешгирикунанда	297000	297000	297000	0	0		
		2332593	2329174	2332459	2708576	2783038	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи

68	Тақвият додан ва нигоҳдории ҳамкории зич бо маркази иммунопрофилактика	0	0	0	0	0	хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон		
§2. Ворид намудани назорати сирояти мувоғиқ дар муассисаҳои тиббӣ										
69	Ташкил намудани кумитаҳо оид ба назорати сирояти (НС) дар ҳар як муассисаи зиддисилий	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон		
70	Таҳия намудани нақшай сирояти ниҳонии сил аз тарафи кумита оид ба сирояти ниҳонии сил барои муассисаҳои зиддисилий муайян ва назорати иҷроиши нақша	0	0	0	0	0				
71	Ислоҳ намудани шароитҳои сирояти ниҳонии сил дар ҳар як муассисае, ки табобати бемории сил гузаронида мешавад	5000	5000	5000	5000	5000	Хазинаи глобалӣ оид ба мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният, бемории сил ва вараҷа, шарикон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон		
72	Ворид намудани чораҳои босифат оид ба назорати сирояти муҳити атроф (лампаҳои ултрабунафш) дар муассисаҳои зиддисилий	4291623	0	4579352	0	0				
73	Таъмини чораҳои фардии назорати сироят (ҳариди респираторҳо)	1139585	1178324	1215988	1252574	1287010				
74	Гузаронидани скрининги мунтазами кормандони тиббии соҳаи зиддисилий (ҳар 6 моҳ)	1138346	1177043	1214665	1251213	1285610	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон		
Ҳамагӣ		9975227	5923214	11022833	6768042	7172784				
4. ФАРОҲАМ ОВАРДАНИ ШАРОИТИ МУСОИД ВА БУНЁДИ НИЗОМИ САМАРАНОКИ НАЗОРАТИ БЕМОРИИ СИЛ										
§1. Уҳдадориҳои сиёсӣ оид ба дастгирий ва ҷудо кардан сарчашмаҳо барои амалисозии муваффақонаи барнома										
75	Ташкил намудани механизми миллии	200000	86000	86000	86000	86000	Вазорати	Вазорати		

	бисёрсохавӣ (комиссияи байниидоравӣ) оид ба таъмини назорат, ҳамоҳангсозӣ ва баҳодиҳии даврии барнома							
76	Барномаи миллии солимии аҳолӣ, Барномаи миллии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил ва дигар ҳуҷҷатҳои стратегӣ ва амалиётӣ мутобиқ гардонида шудаанд	0	0	0	0	0	тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, шарикон	тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон Вазорати адлии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон
77	Таъсис додани комиссияи миллии байниидоравӣ барои таъмини назорат, ҳамоҳангсозӣ ва баррасии даврии чорабиниҳои милӣ оид ба назорат ва мониторинги сарҳадӣ дар сатҳи болоӣ	200000	86000	86000	86000	86000		
78	Пурзӯр кардани назорати сарҳадӣ ва табобати бемории сил барои амалисозии маҷмӯи хизматрасониҳо оид ба бемории сил, ки дар Волфҳез эълон шудааст	73000	73000	73000	73000	73000		
79	Гузаронидани баррасии миллии барномаи миллии зиддисилӣ дар сатҳи баланд бо иштироқи кумитаи байниидоравӣ	30000	30000	30000	30000	30000		
80	Баъди ҳар пешниҳод дар асоси тавсияҳо таносубан сиёsat, нақша ва чорабиниҳо боздид карда шудаанд	0	0	0	0	0		
81	Расонидани дастгирӣ барои ворид намудан ва мониторинг оид ба нақшашаи гузариш ба маблағгузории давлатӣ	51760	51760	51760	51760	51760		
§2. Дастгирии барнома дар таъмини заминаи даҳлдори қонунгузорӣ тавассути боздиҳи мунтазами ҳуҷҷатҳо								
82	Баррасии зарурати таҷдиди қонунгузории ҳариди давлатӣ, ки имконияти ҳаридории доруҳои босифатро тавассути механизмҳои байналмилалии ҳарид медиҳад	30384	0	30384	0	30384	Шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
83	Баррасии зарурати таҷдиди қонунгузории фаъолияти тиббӣ ва	30384	0	30384	0	30384		

	фармасевтӣ, ки имконияти бо усули осон бақайдгирии доруориҳои пешакӣ бозомӯзишударо медиҳад						Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
84	Таҳия намудани маҷмӯи стандартии имтиёзҳо барои беморони сил	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
85	Такмил додани формулаи меъёри сарикасӣ	0	0	0	0	0	
86	Ворид намудани механизми маблағузорӣ барои ҳар як бемор дар беморхонаҳои зиддисилӣ	51550	51550	51560	0	0	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон шарикони рушд
87	Баррасии зарурати таҷдиди қонунгузорӣ оид ба дарҳости иҷтимоӣ/шартнома, аз рӯи зарурат	30384	0	30384	0	30384	
88	Баррасии зарурати таҷдиди қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба дигар масъалаҳои Барнома, аз рӯи зарурат	30384	0	30384	0	30384	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
§3. Амалисозии нақшай гузариш ва устуворӣ							
89	Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон зиёдшавии устувори ҳамаи даҳолатҳои асосиро оид ба назорати бемории сил тибқи нақшай гузариш ва устуворият таъмин мекунад	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати

						Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, шарикон	адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, шарикон
§4. Таҳқими соҳаи тандурустӣ							
90	Ҷойивазкунии кормандони тиббӣ байни филиалҳо ва шуъбаҳо	10000	10000	10000	10000	10000	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шарикон
91	Тақсимоти маблағҳое, ки аз ҳисоби оптимизатсияи шабакаҳои соҳаи зиддисилӣ ба даст омадаанд, ба дигар бахшҳои бо соҳаи зиддисилӣ алоқаманд	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, шарикон
§5. Ташкил кардани шароити мусоид ба ҷомеаи шаҳрвандӣ оид ба масъалаҳои беморони сил							
92	Ташкилотҳои ҷамъиятий дар ҷорабиниҳо оид ба дастгирии беморон фаъолона иштирок мекунанд ва ба ҳуқуки инсон ва принсипҳои баробарии гендерӣ мусоидат менамоянд	51760	51760	51760	51760	51760	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Хазинаи глобалӣ,

						шарикон	глобалӣ, шарикон
93	Таҳияи барномаҳои таҳлилӣ ва шарҳу гузоришҳо вобаста ба пешгирии бемории сил дар шабакаҳои давлатии телевизион ва радио	0	0	0	0	0	Кумитаи телевизион ва радиои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
94	Инъикоси чорабиниҳои сатҳи ҷумҳурияйӣ ва байналмилалӣ доир ба пешгирий аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шабакаҳои давлатии телевизион ва радио	0	0	0	0	0	Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон

§6. Тақвият бахшидани системаи идоракуни захираҳои кадрӣ барои соҳаи зиддисилӣ

95	Боздиди вазифаҳои мавҷуда дар барномаҳои омӯзишӣ (нисбати бемории сил) ва таҳияи усулҳои нави пешбуруди ҳолатҳои бемории сил	266490	266490	266490	266490	266490	Шарикони рушд: Созмони умумичаҳонии тандурустӣ, ЮСАИД/Этика ва ТБМ	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
96	Боздиди вазифаҳои мавҷудаи маориф дар барномаи таълимии омӯзишҳо (нисбати бемории сил) ва таҳияи нав дар асоси усулҳои оҳирини байналмилалии қабулшуда оид ба пешбуруди ҳолатҳои бемории сил	0	0	0	0	0	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон

							Toчикистон
97	Таҷдиди барномаҳои таълимӣ оид ба бемории сил ва модулҳои мувофиқи тренингҳо барои муассисаҳои таълимии тиббӣ	77750	77750	77750	77750	77750	Шарикони рушд: Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ, ЮСАИД/Этика ва ТБМ
98	Васеъ намудани имкониятҳои истифодабарии маркази омӯзишӣ ҳамчун заманаи клиникӣ оид ба машғулиятҳои маҳсус барои донишҷӯён	120215	2000	2000	2000	2000	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
99	Гузаронидани тадқиқоти амалиётӣ аз рӯи мавзӯъҳои афзалиятнок мувофиқи нақша ва барнома	323577	451414	54805	124199	0	Шарикони рушд: Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ, ЮСАИД/Этика ва ТБМ
5. БАХОДИҲИИ МУНТАЗАМИ САТҲ ВА СИФАТИ АМАЛИСОЗИИ БАРНОМАИ МИЛЛИИ ҲИМОЯИ АҲОЛӢ АЗ БЕМОРИИ СИЛ БАРОИ СОЛҲОИ 2021-2025							
100	Таъсис додани гурӯҳи кории бисёрсоҳавӣ оид ба мониторинг ва баҳодиҳӣ. Гурӯҳ дар як сол як маротиба вохурӣ мегузаронад.	30384	30384	30384	30384	30384	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон

							Тоҷикистон	Ҷумҳурии Тоҷикистон
101	Таҳияи нақшай солона оид ба мониторинг ва баҳодиҳӣ дар охири ҳар сол барои соли оянда	27000	20000	20000	20000	20000	Хазинаи глобалӣ, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
102	Таҷдиди дафтари электронии bemorии сил az rӯi зарурat	750944	750944	750944	750944	265944		
103	Боздиди варақаҳои баҳодиҳӣ ва шакли ҳисбот ҳангоми зарурati иҷроӣ ҳамаи талабот	15000	15000	15000	15000	15000	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
104	Мунтазам гузаронидани мониторингҳо дар сатҳи вилоятӣ мувоғики нақша	99075	99075	99075	99075	99075	Хазинаи глобалӣ, шарикони рушд	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
105	Пурзӯр кардани супервизия ва мониторингҳо дар сатҳи муассисаҳои тиббӣ	25000	25000	25000	25000	25000	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Ҳамагӣ		2525041	2178127	1903054	1799362	1311699		
Аз ҳисоби буҷети давлатӣ		27164608	32050049	35575160	36325187	58461589		
Ҳамагӣ буҷети умумии Барнома		88350015	90692402	96215828	91208252	184768536		

Замимаи 1
ба Барномаи миллии
ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил
дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2021-2025

Маълумоти муқоисавӣ оид ба бемории сил дар байни қӯдакон

Қӯдакон (0-15)	Соли 2014	Соли 2019
Кулли ҳолатҳои ҳамаи намуди бемории сил	334	406
Бемории сили қӯдакона ба 100000 қӯдак	11,4	11,6
Фоизи бемории сили қӯдакона дар байни ҳамаи бемории сил	5,3%	6,8%
Ҳолатҳои нав байни тамоми ҳолатҳои бемории сили қӯдакона	321 (96,1%)	399 (98,3%)
Бемории сили шуш байни ҳамаи бемории сили қӯдакона	119 (35,6%)	122 (30%)
Бемории сили ғайришушӣ байни ҳамаи бемории сили қӯдакона	215 (64%)	284 (70%)
Бемории сили пардаи магзи сар	3	1
Шумораи қӯдакони бо бемории сили ба доруворӣ устувор, ҳолатҳои нав ва такрорӣ	16 (4,8%)	48 (11,8%)
Шумораи ҳолатҳои нави бемории сили ба доруворӣ устувор	10	45
Бемории сили ба доруворӣ устувори шуш байни ҳамаи бемории сили ба доруворӣ устувори қӯдакона	12	15
Бемории сили ба доруворӣ устувори ғайришушӣ байни ҳамаи бемории сили ба доруворӣ устувори қӯдакона	4	33
Шакли васеи мутобиқгаштаи сил	0	2

Замимаи 2
ба Барномаи миллии
ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил
дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2021-2025

Маълумоти муқоисавӣ оид ба вируси норасои масунияти одам

Солҳо	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ҳолатҳои нав дар як сол	986	1149	1038	1205	1421	1320
Ҳолатҳои аз ҷониби Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ арзёбишуда	11000	12000	12000	13000	13000	14000
Ҳолатҳои санчиш ба вируси норасои масунияти одам	534791	597426	509092	612123	780688	1062509
Шумораи умумии шахсони бо вируси норасои масунияти одам зиндагиунанда	4452	5285	6002	6749	7720	8756
Аз байни онҳо						
Занҳо	1580	1984	2313	2673	3110	3590
Мардҳо	2872	3301	3689	4076	4610	5166
Занони ҳомила	167	174	185	178	226	194
Кӯдакони то 14-сола	433	543	641	740	846	914
Маҳбусон	378	424	443	469	503	504
Истифодабарандагони маводи мухаддир бо роҳи тазриқӣ	1244	1294	1343	1349	1343	1382
Шахсони бо вируси норасои масунияти одам зиндагиунанда, ки аз санчиши бемории сил гузаштаанд	1641	2063	3043	3618	4624	3580
Муоинаи бемории сил (бо фоиз) байни шахсони бо вируси норасои	50.7%	57.9%	67.1%	72.7%	76.7%	95,8%

масунияти зиндагиунанда	одам					
Сирояти якъояи бемории сил/вируси норасоии масунияти одам	95	95	149	138	121	154
Гирифторони бемориҳои ҳамрадифи бемории сил- вируси норасоии масунияти одам, ки табобати зиддиретровирусӣ мегиранд	86	92	143	129	119	151
Шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиунанда, ки табобати пешгириунанда бо иониазид мегиранд	297	578	1109	1353	1644	1008
Фавт аз вируси норасоии масунияти одам	227	211	235	356	348	309
Фавт аз бемории сил байни шахсони бо вируси норасоии масунияти одам зиндагиунанда	91	90	89	102	95	75

Замимаи 3
ба Барномаи миллии
ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил
дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2021-2025

Шумораи пешбинишудаи
ҳолатҳои бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, солҳои 2021-2025

Категорияи ҳолатҳо	Соли 2021	Соли 2022	Соли 2023	Соли 2024	Соли 2025
Ҳолатҳои нави сили шуш МБС(+) (бемории сили навдарёфтшудаи олудаи балғамаш мусбӣ)	2544	2523	2480	2441	2441
Ҳолатҳои нави сили шуш МБС(−) (бемории сили навдарёфтшудаи олудаи балғамаш манфӣ)	1180	1152	1161	1142	1142
Ҳолатҳои нави сили ғайришуӣ	1476	1441	1447	1424	1424
Ҳамаи ҳолатҳои нав	5200	5116	5088	5007	5007
Ҳолатҳои такрории шушӣ МБС(+) (бемории сили навдарёфтшудаи олудаи балғамаш мусбӣ)	567	557	549	540	540
Ҳолатҳои такрории шушӣ МБС(−) (бемории сили навдарёфтшудаи олудаи балғамаш манфӣ)	164	161	159	156	156
Ҳолатҳои такрории сили ғайришуӣ	169	166	164	161	161
Ҳамаи ҳолатҳои такрорӣ	900	884	872	857	857
Шумораи пешгӯишудаи бемории сили ба доруворӣ устувор, ки ба табобат дар солҳои 2021-2025 фаро гирифта мешаванд					
Речаҳои табобат	Соли 2021	Соли 2022	Соли 2023	Соли 2024	Соли 2025
Ба фторхинолонҳо ҳассос	630	685	720	660	600
Ба фторхинолонҳо устувор	420	455	480	440	400
Ҳамагӣ ҳолатҳои бемории сил	420	455	480	440	400

ЗАМИМАИ 4
ба Барномаи миллии
ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил
дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
борои солҳои 2021-2025

Нишондиҳандаҳои мақсадноки
Ассамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид барои Тоҷикистон

	Соли 2018	Соли 2019	Соли 2020	Соли 2021	Соли 2022	Ҳамагӣ
Сили ҳассос	6300 нафар	6300 нафар	6300 нафар	6100 нафар	6000 нафар	31000 нафар
Бемории сили ба доруворӣ устувор	550 нафар	607 нафар	1000 нафар	1900 нафар	2200 нафар	6257 нафар
Бемории сили бачагона	400 нафар	500 нафар	500 нафар	600 нафар	700 нафар	2700 нафар

ЗАМИМАИ 5
ба Барномаи миллии
ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил
дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
борои солҳои 2021-2025

Нишондиҳандаҳои Барнома барои солҳои 2021-2025

Нишондиҳанда	Соли 2021	Соли 2022	Соли 2023	Соли 2024	Соли 2025
1. НИШОНДИҲАНДАҲО ВА МАҚСАДҲО ОИД БА ДАСТРАСИИ ТАШХИСИ БЕМОРОН ВА АЛОҚАМАНДОНИ БЕМОРИИ СИЛ					
Ҳолатҳои нав ва хуруҷҳо ба 100 ҳазор аҳолӣ	55,5	52,3	50,5	49,7	47,8
Шумораи ҳама намудҳои беморони сили (тасдиқи бактериологӣ, ташхиси клиникии ҳолатҳои нав ва хуруҷи беморӣ) аз байни онҳо 10 фоиз кӯдакони то 15-сола	6100	6000	5900	5800	5700
Шумораи бемории сили рифампитсин устувор/ё бемории сили ба доруҳои сершумор устувор дар байни ҳолатҳои нави ба қайд гирифташуда	1050	1140	1200	1100	1000
Шумораи беморони сили (ҳамаи намудҳо) дар байни маҳбусон	130	140	145	140	130
Шумораи алоқамандоне, ки аз муоинаи тиббӣ гузаронида шуданд	61000	60000	59000	58000	57000
Шумораи беморони сил (ҳама намудҳо), ки аз байни гурӯҳҳои дорои хатари баланд (вируси норасоии масунияти одам, муҳочирон, алоқамандон, занони қобили таваллуд)	1800	1900	1800	1700	1600

ба қайд гирифта шудаанд					
Фоизи ҳолатҳои нав ва хуручи бемории сил, ки бо истифодаи усулҳои санчиши фаврии аз ҷониби Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ тавсияшуда дарёфт гардидаанд	95%	97%	97%	98%	98%
Фоизи бемории сил, ки натиҷаи санчиши ҳассосияти доруҳо ҳадди ақал ба рифампитсин доранд, аз шумораи умумии беморон (ҳолатҳои нав ва такрорӣ)	97%	98%	100%	100%	100%
Фоизи беморони ба қайд гирифташудаи рифампитсин устувор ва бемории сили ба доруҳои сершумор устувор, ки тибқи алгоритми ташхисӣ натиҷаи санчиши ҳассосияти доруҳо ба фторхинолонҳо ва доруҳои нав доранд (усулҳои фенотипӣ ва генотипӣ)	80%	85%	90%	95%	100%
Фоизи ҳолатҳои нав ва хуручи бемории сил, ки бо усули бактериологӣ тасдиқ шудаанд	60%	65%	70%	75%	80%
Фоизи озмоишгоҳҳое, ки назорати берунаи сифатро ҳамчун қаноатбаш гузаштаанд	80%	85%	90%	95%	100%
2. НИШОНДИҲАНДАҲО ВА МАҶСАДҲОИ АСОСӢ ОИД БА ТАБОБАТИ БОСИФАТИ БЕМОРИИ СИЛ (бо фоиз)					
Табобати босамари ҳамаи намудҳои бемории сил (ҳолатҳои нав ва хуручи бемории сил), ки бо усули тасдиқи	93	94	95	95	95

бактериологӣ ва клиникӣ ташхисшуда					
Табобати босамари ҳолатҳои бемории сили бо рифампітсін устувор ва/ё бемории сили ба доруҳои сершумор устувор	70	75	75	80	80
Ҳолатҳои бемории сили бо рифампітсін устувор ва/ё бемории сил ба доруҳои сершумор устувор, ки табобатро аз рӯзи аввал дар шароити амбулаторӣ оғоз кардаанд	45	47	50	55	60
Шумора ва фоизи беморони сили ба доруҳои сершумор устувор, ки табобатро бо дастгирии ташкилотҳои ҷамъиятий дар давраи муҳлати табобат оғоз кардаанд	30	35	40	45	50
Шумора ва фоизи бемории сил, ки табобатро бо истифода аз технологияҳои рақамӣ қабул кардаанд	15	20	25	30	35
Фоизи беморони сили ба доруҳои сершумор устувор, ки дастрасӣ ба спектри пурраи мониторинги клиникии табобат доранд (таҳдилҳои клиникӣ-биохимиявӣ)	80	85	90	95	100
Таносуби беморони дорон таъсироти номатлуби ҷиддӣ ва таъсироти номатлуби диққати маҳсусро талабкунанда, ки аз рӯи онҳо корти мониторинги фаъоли бехатарии доруҳо (корти зард) пур карда, ба шуъбаҳои даҳлдор хабар дода шудаанд	90	95	100	100	100
Фоизи муассисаҳои зиддисилий, ки дар онҳо захирай сифрии доруҳои зиддисилий мушоҳида нашуд	95	96	97	98	100
3. НИШОНДИҲАНДАҲО ВА МАҚСАДҲОИ АСОСӢ ОИД БА ФАРОГИРИЙ БА ТАБОБАТ					
Ҳамаи ҳолатҳои сил	6100	6000	5900	5800	5700
Аз онҳо бемории сили бо доруҳо ҳассос	5050	4860	4700	4700	4700
Муоинаи дар тамос будагон (10 ба як бемор)	50500	48600	47000	47000	47000

Ба табобати сирояти ниҳонии сил эҳтиёҷ доранд (такрибан 50 фоиз)	25250	24300	23500	23500	23500
Аз онҳо то 5-сола (30 фоиз)	7575	7290	7050	7050	7050
Аз 5-сола боло (70 фоиз)	17675	17010	16450	16450	16450

**4. НИШОНДИҲАНДАҲО ВА МАҚСАДҲО ОИД БА
ЧОРАБИНӢҲОИ ПЕШГИРИКУНАНДАИ БЕМОРИИ СИЛ**

Шумораи шахсони дорои хавфи баланди bemorii сил, az чумла aloқamandon, ki dar давоми sol az taшхиси сил гузаштанд	61000	60000	59000	58000	57000
Шумораи шахсоне, ki табобати пешгирикундаро қабул кардаанд (az baini шахсони az taшхис гузашта)	25250	24300	23500	23500	23500
Шумораи шахсони бо вируси norasooi масунияти одам zindagiкунанда, ki табобати пешгирикунанда мегиранд	1800	1900	1950	1950	1950
Шумораи kӯdакoni то 5-сола, ki bo bemorii сил дар tamosand va tabobati peshgirikuндаро muvoфiki тавсияҳои Созмони umumiчаҳонии tandurusti оғоз кардаанд	7575	7290	7050	7050	7050
Фоизи muassisasaҳоi зиддисилӣ, ki ба талаботи назорати сирояti ҷавобгӯ xastand	70%	75%	80%	85%	90%
Шумораи bemoroni сил дар baini kormandoni tib dar давоми sol	25	15	10	5	0

**5. НИШОНДИҲАНДАҲО ВА МАҚСАДҲО ОИД БА ФАРОҲАМ
ОВАРДАНИ ШАРОИТИ МУСОИД БАРОИ АМАЛИСОЗИИ БАРНОМА**

Зиёдшавии ҳиссаи маблағузории давлатӣ барои amalisorii Barnoma (foiz az mablaғuzorii umumiy)		10%	15%	20%	25%
Taҳияи sanadҳоi meъeri, ki барои xaridoriи doruxoи қатори 1 va 2 az istehxsolkunandagon az taraifi Созмони umumiчаҳонии tandurusti takmilёfta imkoniat medixand		X			
Ҳамаи doruvoriҳоi қатори 1 va 2 dar Ҷумҳurii Toҷikiston бақайдигiriftashuda	X (doru- ҳоi ziddi-)	X (doru- ҳоi ziddi-)			

	силии қатори якум)	силии қатори дуюм)			
Технологияи GX барои фарогирии ҳамрадифи 3 беморӣ (бемории сил, вируси норасоии масунияти одам ва гепатит) васеъ карда шуданд	X (бемории сил, вируси норасоии масунияти одам)	X (бемории сил, вируси норасоии масунияти одам, гепатит)			
Шумораи ташкилотҳои ҷамъиятӣ, ки аз буҷети давлатӣ шартномаҳои иҷтимоӣ мегиранд	5	10	15	20	20
Барномаҳои омӯзиши дар мавзуи бемории сил барои коллечҳои тиббӣ ва донишгоҳҳо мунтазам бо дарназардошти тавсияҳои ҷадиди амалияи байналмилалӣ боздид карда мешаванд	X	X	X	X	X
Модулҳо оид ба таҳсилоти давомдори тиббӣ (рушди қасбӣ) дар кишвар боздид ва аккредитатсия карда шудаанд	X	X	X	X	X
Зиёдшавии ҳиссаи маблағгузории давлатӣ барои амалисозии Барнома (фоиз аз маблағгузории умумӣ)	5	10	15	20	20

Замимаи 6
ба Барномаи миллии
ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил
дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
барои солҳои 2021-2025

Маблағгузорӣ ва манбаъҳои норасоии он

Вазифаҳо	Соли 2021	Соли 2022	Соли 2023	Соли 2024	Соли 2025	Ҳамагӣ	фоиз
1. Бучети умумии Барномаи миллии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 (бо сомонӣ)							
Дастрасии умумӣ ба ташхиси саривақӣ босифати беморон алоқамандон	11398100	14514987	11923217	12346418	5409108	55591830	10
Дастрасии умум ба табобати босифат муосири ҳамаи намудҳои бемории сил	64451647	68076074	71366724	70294430	170874945	445063820	81
Чорабиниҳои пешгирикунандай бемории сил	9975227	5923214	11022833	6768042	7172784	40862100	7
Фароҳам овардани шароити мусоид барои амалисозии Барнома	2525041	2178127	1903054	1799362	1311699	9717283	2
Ҳамагӣ	88350015	90692402	96215828	91208252	184768536	551235033	
2. Манбаъҳо ва норасоии маблағгузорӣ барои амалисозии Барномаи миллии ҳимояи аҳолӣ аз бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 (бо сомонӣ)							
Захираҳои зарурӣ	88350015	90692402	96215828	91208252	184768536	551235033	100
Мавҷудияти захираҳо:							
Давлатӣ	11087927	11864084	12694570	13583189	14534012	63763783	11,6
Хазинаи глобалий	20956098	39428552	43168535	0	0	103553185	18,8
ЮСАИД ЭТИКА	23661450	24602400	25589250	35496000	0	109349100	19,8
ЮСАИД ЛОН	1619050	1749805	1745212	1735817	0	6849884	1,2
Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ	1419687	1476144	1535355	1597320	0	6028506	1,1
КНСВ	670408	0	0	0	0	670408	0,1

ДБМ	4618880	4802560	5396600	0	0	14818040	2,7
Норасоии бучет	24316515	6768857	6086306	38795926	170234524	246202127	44,7
Норасоии бучет (фоиз)	27,5%	7,5%	6,3%	42,5%	92,1%	44,7%	